

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ (TEZLİ) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

PANDEMİNİN E-TİCARET ALANINDA
TÜKETİCİ DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

Yüksek Lisans Tezi

PANDEMİNİN E-TİCARET ALANINDA
TÜKETİCİ DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı
Bilgi Teknolojileri (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0000-0003-2808-4245

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DAYIOĞLU

İstanbul
Şubat 2024

KABUL VE ONAY

Ayşe UTKAN KAHRAMAN tarafından hazırlanan ‘‘Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği’’ başlıklı bu çalışma, 19 Şubat 2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Parla ONUK**
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Doç. Dr. Tuğba DALYAN**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DAYIOĞLU**
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :

Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu beyan ederim.

19 Şubat 2024

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR

BENZERLİK ONAYI		
Başlık	Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği	
Savunma Tarihi	19.02.2024	
Sayfa Sayısı	158	
Benzerlik Yüzdesi (%)	17%	
Benzerlik Yüzdesi (%) (Kaynakça Hariç)	15%	
Taranan Program	Turnitin	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, özet, ana bölümler ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmam için şahsım ve tez danışmanım/Enstitü Sorumlusu tarafından intihal tespit programında taraması yapılmıştır. Tez Danışmanımın gözetiminde tamamladığım çalışmamın azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Öğrenci Ayşe UTKAN KAHRAMAN	Danışman Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DAYIOĞLU	Enstitü Sorumlusu

ETİK KURUL ONAYI		
Başlık	Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği	
Etik Kurul Toplantı Tarihi	08.11.2023	
Etik Kurul Karar No	2023/42	
Enstitü Sekreteri		

TEZDEN ÇIKARILAN YAYIN		
Yayın Künyesi	Utkan Kahraman, A. (2024), Covid-19 pandemisinin e-ticaret alanında tüketici davranışlarına etkileri: İstanbul örneği, <i>VII. International Halich Congress On Multidisciplinary Scientific Research. The Book of Abstracts</i> içinde (ss. 303-304). İstanbul: İKSAD Publishing House	
Yayın Türü	☐ Ulusal Hakemli Dergide Makale ☐ Uluslararası Hakemli Dergide Makale ☐ Ulusal Kongre/Sempozyumda Bildiri ☒ Uluslararası Kongre Sempozyumda Bildiri	
Enstitü Sekreteri		

TEŐEKKÖR

Bu tezin yazılması aŐamasında, çalıŐmamı takip eden danışmanım sayın Dr. ÖĞr. Üyesi Tuğba DAYIOĞLU'na, öğrenciliğim boyunca keyifle derslerini takip ettiğim tüm hocalarıma katkı ve emekleri için içten teŐekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans derslerim ve tez hazırlık aŐamasında onlardan ayrı geçirdiğim zamanlarda beni anlayıŐla karşılayan ve destekleyen kızlarım Alya ve Derin'e, her zaman bana yardım ve desteklerini esirgemeyen eŐim Nural KAHRAMAN'a, pes etmeme izin vermeyen ve bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan değerli arkadaşım DoÇ. Dr. Seçil YURDAKUL EROL'a ve tabi ki emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem NilĐün, babam Deniz UTKAN'a Őükranlarımı sunarım.

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

Şubat, 2024

ÖZET

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2024

2020 yılının başlarından itibaren dünya çapında etkileri olan ve ülkemizi de sarsan Covid-19 pandemisi sebebiyle alınan tedbirler sonucunda, çeşitli sektörlerde üretim durma noktasına gelmiş, ithalat ve ihracat ile hammadde tedarikinde aksamalar yaşanmıştır. Bu süreç bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmış ve ekonomik olarak da zorlu bir dönemi beraberinde getirmiştir. Belirtilen durum, piyasalardaki dengelerde ve tüketicilerin tüketim alışkanlıklarında değişime neden olmuş ve e-ticaret kanalları ile bu kanallara bağlı diğer sektörlerin çeşitlenmesine ve büyümesine olanak sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı pandemi sürecinin neden olduğu faktörlerin, e-ticaret sektöründe tüketici davranışlarında meydana getirdiği değişiklikleri, Marmara Bölgesi, İstanbul örneğinde incelemek ve bu değişikliklerin pandemi koşulları geçtikten sonra vazgeçilen dönemselsel bir davranış mı, yoksa pandemiyle beraber kazanılan bir alışkanlık mı olduğunu incelemektir.

Araştırmada Covid-19 pandemisi, e-ticaret ve tüketici davranışları ile ilgili literatür taraması yapılmış olup pandeminin e-ticaret alanında tüketici davranışlarına etkilerini anlamak için doğrudan veri toplama yöntemleri ile katılımcılara anket uygulanmıştır. Elde edilen verilerden yararlanılarak, katılımcıların tüketim davranışları, pandemi öncesi, pandemi dönemi ve günümüz olarak üç döneme ayrılarak istatistiksel olarak analiz edilmiştir. İnternet kullanımının günden güne artmasıyla beraber, e-ticaret sektöründeki büyümenin devam ettiği, pandemi sebebiyle tüketici davranışlarında meydana gelen değişikliklerin, pandemi koşulları geçtikten sonra vazgeçilen dönemselsel bir davranış değil, bu davranışın aslında konjonktürel bir etki yanında alışkanlığa dönüştüğü tespit edilmiştir.

Pandemi döneminde market ve temizlik ürünlerine talep artmış olsa da günümüzde talep, pandemi öncesinde olduğu gibi kadınlarda tekstil ürünlerinde, erkeklerde ise elektronik ürünlerde yoğunlaşmaktadır. Makyaj ve kişisel bakım ürünleri ile hazır gıda sektörü yükselmekte olan bir pazar payına sahiptir. En çok tercih edilen e-ticaret platformunda da kadınlar ve erkekler arasında farklı tercihlerin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

E-ticaret, tüketici davranışları, Covid-19 pandemisi

ABSTRACT

Ayşe UTKAN KAHRAMAN

The Effects of the Pandemic on Consumer Behavior in the field of E-commerce:

The Case of İstanbul

Master's Thesis

İstanbul, 2024

Since the beginning of 2020, the Covid-19 pandemic, which has had global effects and has also shaken our country, has led to production halts in various sectors, causing disruptions in import and export as well as raw material supply. This period has made it difficult for individuals to meet their needs and has brought about a challenging economic period. The situation has resulted in changes in market balances and consumer consumption habits, leading to diversification and growth in e-commerce channels and related sectors.

The aim of this study is to examine the factors caused by the pandemic, the changes in consumer behavior in the e-commerce sector, and to analyze whether these changes are a temporarily abandoned behavior after the pandemic conditions or a habit gained during the pandemic, using the example of the Marmara Region, Istanbul.

A literature review on the Covid-19 pandemic, e-commerce, and consumer behaviors has been conducted in the research. To understand the effects of the pandemic on consumer behaviors in the e-commerce field, a survey was directly administered to participants using data collection methods. The obtained data were analyzed statistically by dividing participants' consumption behaviors into three periods: pre-pandemic, pandemic period, and current period. With the increasing use of the internet, it has been determined that the growth in the e-commerce sector continues, and the changes in consumer behaviors during the pandemic are not a temporarily abandoned behavior after the pandemic conditions but have actually turned into a habit alongside conjunctural effects.

Although there was an increased demand for groceries and cleaning products during the pandemic, the demand has shifted back to textile products for women and electronic products for men in the current period, similar to the pre-pandemic period. The makeup and personal care products along with the ready-to-eat food sector have a rising market share. Different preferences between women and men have also been observed on the most preferred e-commerce platform.

Keywords

E-commerce, consumer behavior, Covid-19 pandemic

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: COVID-19, KORONAVİRÜS PANDEMİSİ	3
İKİNCİ BÖLÜM: ELEKTRONİK TİCARET.....	5
2.1 İnternetin Gelişimi.....	5
2.2. En Yaygın E-Ticaret İş Modelleri	7
2.2.1. B2C (Business to Consumer), İşletmeden Tüketicisy E-Ticaret.....	7
2.2.2. B2B (Business to Business), İşletmeden İşletmeye E-Ticaret.....	7
2.2.3. C2C (Consumer to Consumer), Tüketiciden Tüketicisy E-Ticaret	8
2.2.4. C2B (Consumer to Business), Tüketiciden İşletmeye E-Ticaret.....	8
2.2.5. B2G (Business to Government), İşletmeden Devlete E-Ticaret.....	8
2.2.6. C2G (Consumer to Government), Tüketiciden Devlete E-Ticaret.....	8
2.3. E-Ticaretin Genel Avantajları	8
2.4. E-Ticaretin Genel Dezavantajları	9
2.5. Türkiye’de E-Ticaret	10
2.6. Dünyada E-Ticaret	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI.....	24
3.1. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Faktörler.....	25
3.1.1. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Kişisel Faktörler	25
3.1.2. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Kültürel Faktörler.....	26
3.1.3. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Sosyal Faktörler	27
3.1.4. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Psikolojik Faktörler.....	28
3.2. Covid-19 Pandemisinin Tüketici Davranışlarına Etkileri	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA VE YÖNTEM	32

SONUÇ	152
KAYNAKLAR	155
EK 1. ETİK KURUL BAŞVURU SONUCU	158

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Cinsiyete Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2021-2023	14
Tablo 2. Cinsiyete Göre İbbs 1.Düzye Bölgelerde Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2021-2023	15
Tablo 3. Cinsiyete Göre Son 12 Ayda İnternet Kullanan Bireylerin İnternet Üzerinden Alışveriş Yapma Oranı, 2019-2023	16
Tablo 4. Cinsiyete Göre Son 3 Ayda İnternet Üzerinden Özel Kullanım Amacıyla Satın Alınan Ya Da Sipariş Verilen Ürünlerin Oranı, 2023	17
Tablo 5. Son 3 Ayda İnternet Üzerinden Satın Alınan Dijital İçerik Ve Çevrimiçi Hizmetlerin Cinsiyete Göre Oranları, 2021-2023	18
Tablo 6. Cinsiyete Göre Bireylerin Son 3 Ay İçinde Sosyal Medya Ve Mesajlaşma Uygulamalarını Kullanma Oranı, 2022-2023	19
Tablo 7. Cinsiyete Göre Son 3 Ayda İnternet Kullanan Bireylerin İnterneti Özel Amaçlı Faaliyetler İçin Kullanma Oranı, 2022-2023	20
Tablo 8. Meslek Grubuna Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2019-2023	21
Tablo 9. Cinsiyete Ve Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Son 3 Ay İçinde İnternet Kullanım Oranı, 2019-2023	22
Tablo 10. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Medeni Hal, Son Bitirilen Eğitim Kademesi Ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	35
Tablo 11. Katılımcıların Haneye Giren Aylık Gelir Dağılımı	36
Tablo 12. Pandemi Öncesinde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmama Sebebi ..	36
Tablo 13. Pandemi Öncesi Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapma Sıklığı	37
Tablo 14. Pandemi Dönemi Öncesinde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler	38
Tablo 15. Pandemi Öncesinde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri	39
Tablo 16. Pandemi Öncesinde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri	40
Tablo 17. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapma Durumu Ve Alışveriş Yapma Sıklığı	41
Tablo 18. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler ...	42
Tablo 19. Pandemi Döneminde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri	43
Tablo 20. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri	44
Tablo 21. Günümüzde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapma Sıklığı	45
Tablo 22. Günümüzde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler	45

Tablo 23. Günümüzde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri.....	46
Tablo 24. Günümüzde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri	47
Tablo 25. Katılımcıların “İnternette Alışveriş Yapmaya Devam Etmeyi Düşünüyor Musunuz?” Ve "İnternette Yapılan Alışverişlerin Hayatınızı Kolaylaştırdığını Düşünüyor Musunuz?" Sorularına Verdikleri Yanıtlar	48
Tablo 26. Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmalarını Teşvik Eden Ve Ürün Ya Da Hizmet Tercihlerini Etkileyen Unsurlar	49
Tablo 27. Katılımcıların Kullanıcı Yorumları, Harcamalar Ve Güvenlikle İlgili Sorulara Verdikleri Cevaplar	50
Tablo 28. Katılımcıların İnternet Alışverişlerinde Tercih Ettiği Ödeme Yöntemi	50
Tablo 29. E-Ticaretin Katılımcılar İçin Genel Avantajları Ve Dezavantajları	51
Tablo 30. Katılımcılara Göre İnternette Yaptıkları Alışveriş Sayılarının Değişimi	52
Tablo 31. Katılımcıların Pandemi Öncesi, Pandemi Dönemi Ve Günümüzde Yaptıkları Alışveriş Sıklığı Ortalama Değerleri	52
Tablo 32.a. Pandemi Öncesi Dönemde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki	54
Tablo 32.b. Pandemi Döneminde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki	55
Tablo 32.c. Günümüzde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki	55
Tablo 33.a. Pandemi Öncesi Dönemde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki	58
Tablo 33.b. Pandemi Döneminde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki	58
Tablo 33.c. Günümüzde Katılımcıların Demografik Bilgileri İle En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki	59
Tablo 34. a. Cinsiyete Göre En Çok Satın Alınan Ürün Grubu, Bağımsız Örneklem T-Testi	61
Tablo 34.b. Cinsiyete Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformu, Bağımsız Örneklem T-Testi	61
Tablo 35.a. Yaşa Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Anova Analizi	62
Tablo 35.b. Yaşa Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Anova Analizi	62
Tablo 36.a. Yaşa Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Levene Testi	64
Tablo 36.b. Yaşa Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi	64
Tablo 37.a. Pandemi Öncesi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane’s T2 Post-Hoc Analizi	67

Tablo 37.b. Pandemi Dönemi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	70
Tablo 37.c. Günümüz, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	74
Tablo 38.a. Pandemi Öncesi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	79
Tablo 38.b. Pandemi Dönemi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	84
Tablo 38.c. Günümüz, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	88
Tablo 39.a. Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Anova Analizi	93
Tablo 39.b. Çalışma Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Anova Analizi	94
Tablo 40.a. Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Levene Testi	95
Tablo 40.b. Çalışma Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi	96
Tablo 41.a. Pandemi Öncesi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	98
Tablo 41.b. Pandemi Dönemi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	101
Tablo 41.c. Günümüz, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	104
Tablo 42.a. Pandemi Öncesi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	108
Tablo 42.b. Pandemi Dönemi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	110
Tablo 42.c. Günümüz, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	113
Tablo 43.a. Eğitim Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Anova Analizi	116
Tablo 43.b. Eğitim Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Anova Analizi	116
Tablo 44.a. Eğitim Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Levene Testi	117
Tablo 44.b. Eğitim Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi	118
Tablo 45.a. Pandemi Öncesi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	120
Tablo 45.b. Pandemi Dönemi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	125

Tablo 45.c. Günümüz, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	130
Tablo 46.a. Pandemi Öncesi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	137
Tablo 46.b. Pandemi Dönemi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	142
Tablo 46.c. Günümüz, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi	147

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yıllara Göre E-Ticaret Hacmi (Milyar TL)	11
Şekil 2. Yıllara Göre Sipariş Sayısı (Milyar), 2019-2022.....	12
Şekil 3. E-Ticaret Alışverişlerinin İllere Göre Dağılımı, 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri....	13
Şekil 4. E-Ticaret Hacminin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyar TL), 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri.....	13
Şekil 5. 2014'ten 2026'ya Kadar Dünya Çapında Perakende E-Ticaret Satışları (Milyar U.S.Dolar).....	23
Şekil 6. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	29

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
ARPANET	Advanced Research Projects Agency Networks (Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı Ağı)
BT	Bilişim Teknolojileri
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ETBİS	Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi
E-Ticaret	Elektronik Ticaret
HTML	Hyper Text Mark-up Language (Hiper metin işaretleme dili)
İBBS	İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
TCP/IP	Transmission Control Protocol/Internet Protocol (İletim Kontrol Protokolü/İnternet Protokolü)
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜVAKA	Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı
WWW	World Wide Web (Dünya Çapında Ağ)

GİRİŞ

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan, hızla dünya çapında yayılmaya başlayarak Mart 2020 yılı itibari ile ülkemizde pandemi ilan edilmesiyle hepimizi sarsan Covid-19- Koronavirüs hastalığı ile sağlık, iş ve eğitim gibi yaşamımızın pek çok alanında değişiklik yapmak durumunda kaldık. Dışarı dahi çıkamadığımız bu süreçte, uygulanan karantina tedbirleri neticesinde, üretimin kısıtlı yapılması hatta durma noktasına gelmesi, piyasaları derinden etkileyerek tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonomik olarak zorlu bir süreci başlatmıştır. 4 seneye yaklaşan bu sürecin etkileri hala devam etmektedir.

Üretimdeki sıkıntılar, iş yerlerinin kapanması, çalışanların işsiz kalması, ürün fiyatlarının artması ve tüketicilerin alım gücünün azalması gibi pek çok olumsuzluklara neden olmuştur. Özellikle pandemi ile ortaya çıkan sağlık tedbirleri ve ekonomik güçlükler, tüketici davranışlarını etkileyerek, tüketicileri aradıkları ürünü daha uygun fiyatla, hızlı bir şekilde, evlerinden çıkmadan alabilecekleri çevrimiçi alışveriş kanallarına yöneltmiş olup bu yönelim piyasalardaki dengeleri değiştirerek elektronik ticaret (e-ticaret) kanallarının ve e-ticaret kanallarına bağlı farklı sektörlerin çeşitlenmesine ve büyümesine neden olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, pandemi sürecinin neden olduğu güçlüklerin, e-ticaret sektörünün B2C (işletmeden tüketiciye) iş modelinde, tüketici davranışlarında meydana getirdiği değişiklikleri incelemek ve bu değişikliklerin pandemi koşulları geçtikten sonra vazgeçilen dönemsel bir davranış mı, yoksa pandemiyle beraber kazanılan bir alışkanlık mı olduğunu tespit etmektir.

Araştırmada Covid-19 pandemisi, e-ticaret ve tüketici davranışları ile ilgili literatür taraması yapılmış olup pandeminin e-ticaret alanında tüketici davranışlarına etkilerini anlamak için Nicel Araştırma Yöntemlerinden, doğrudan veri toplama yöntemi ile katılımcılara anket uygulanmış olup, internetten alışveriş yapan tüketicilerin neden bu yöntemi tercih ettikleri, en çok hangi ürünleri internetten alma eğilimi gösterdikleri, en çok hangi e-ticaret kanallarını kullandıkları, pandemi dönemi öncesi, pandemi dönemi ve pandemi sonrası günümüz olarak üç ana bölüm altında incelenmiştir. Anket ile tüketicilerin internetten alışveriş yapma davranışlarının hangi dönemde başladığı ve ne

sıklıkla kullanıldığı, bu davranışlarının pandemiye bağı olarak nasıl değişim gösterdiği ve bu değişikliklerin pandemi koşulları geçtikten sonra eski haline dönüp dönmediği incelenmiştir.

Araştırmanın evreni Marmara Bölgesi, İstanbul'da yaşayan bireyler olup anket uygulaması ile 7 Aralık – 25 Aralık 2023 tarihleri arasında elektronik ortamda katılımcılara ulaştırılarak doldurmaları istenmiş ve örneklem olarak İstanbul'da oturan 297 katılımcının verileri istatistiksel analizlerde kullanılmıştır.

Bu araştırmada yer alan bulgular, tüketici davranışlarını daha iyi anlayarak, pandemi döneminde ve günümüzde tüketicilerin e-ticaret sektöründe gösterdikleri satın alma eğilimlerinin nasıl değiştiğinin belirlenmesinde, hangi ürün gruplarının ve e-ticaret platformlarının tercih edildiğinin, tüketicilerin bir ürün ya da hizmet tercih ederken nelere dikkat ettiklerinin anlaşılmasında, böylece e-ticaret alanında hangi sektörlerin tüketicilerin taleplerine göre büyümeye daha yatkın olduğu, fırsat ve tehditlerin belirlenmesi ve hedef kitlenin kim olacağıın analiz edilerek arz piyasası oluşturulması ile ilgili çalışmalar yapılması konusunda yol gösterici olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: COVID-19, KORONAVİRÜS PANDEMİSİ

Küresel salgın anlamına gelen pandemi, bulaşıcı bir hastalığın dünyada birden fazla ülkede veya geniş bir coğrafi bölgede yayılması durumunu ifade etmektedir. Dünya tarihi ile Türkiye'yi de etkileyen Veba, Kolera, Çiçek Hastalığı, İspanyol Gribi, Verem ve Tüberküloz gibi birçok pandemi yaşanmış ve milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur (Bilgü, Hamza; Karademir, Perihan; Taşdemir, Ahmet; Ünsal, Coşkun; Yapıcı, Hasan; Çelmeli, Fatmanur, 2020).

Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından tanımlanan bir enfeksiyon hastalığıdır ve bu hastalık yeni keşfedilen bir koronavirüs virüsüne bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İlk olarak Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde tespit edilen bu hastalık, genellikle ağır seyirli solunum yolu enfeksiyonlarına yol açarak yoğun bakım ihtiyacı gerektiren vakalarla belirginleşmiştir. Hızla diğer ülkelere yayılarak dünya genelinde bir salgına dönüşmüştür (Şenol, 2020).

Yapılan araştırmalar, ilk hastaların Wuhan'da deniz ürünleri satan bir pazarda çalıştığını veya bu pazarı ziyaret etmiş olduğunu göstermektedir. Hastalığın ilk önce yılanlardan kaynaklandığı düşünülmüş, fakat sonradan yapılan çalışmalar hastalığın yarasalarla ilgisi olduğunu göstermiştir. Salgının ilerlemesiyle enfeksiyonun insanlar arasında damlacık yolu ve kirli yüzeylere temas eden ellerin yüze sürülmesi ile bulaştığı ortaya çıkmıştır. Hastalığın başlangıcında yorgunluk, ateş, kuru öksürük ve kas ağrılarının yaygın olarak görüldüğü, burun tıkanıklığı/akıntısı, baş ve boğaz ağrıları, kusma ve ishal gibi semptomların daha az yaygın görüldüğü belirlenmiştir. Özellikle yetişkinlerin hastalığa daha duyarlı olduğu, aynı zamanda yüksek tansiyon, diyabet, kalp hastalığı vb. rahatsızlıkları olan kişilerde hastalığın daha şiddetli seyrettiği ve hastalığın ciddiyetinin yaşla ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Memikoğlu & Genç, 2020).

DSÖ, 30 Ocak 2020'de Uluslararası Endişe Verici Halk Sağlığı Acil Durumu (PHEIC) ilan edip bu salgını 11 Mart 2020'de pandemi olarak nitelendirmiştir. 5 Mayıs 2023'te DSÖ Covid-19 Acil Durum Komitesi, hastalığın artık PHEIC tanımına uymadığını kabul etmiş olsa da bu, pandeminin tamamen bittiği anlamına gelmemektedir. (Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, 2023).

DSÖ'ye göre 21 Eylül 2023 tarihinde dünya çapında kendisine bildirilen 6.958.499 ölüm dâhil olmak üzere 770.778.396 doğrulanmış Covid-19 vakası olmuş ve 16 Eylül 2023

tarihi itibariyle toplam 13.504.973.753 doz aşı uygulanmıştır (World Health Organization, 2023).

Covid-19, sağlık başta olmak üzere, ekonomik, sosyal, toplumsal ve psikolojik olarak küresel boyutta etkiler meydana getirmiş olup, iktisadi faaliyet seviyesi üzerindeki daraltıcı etkisinin varlığını tüm sektörler hissetmiştir. Covid-19'un ekonomik sonuçlarına karşı koyabilmek için genişletici maliye politikaları kullanılmaya çalışılsa da seyahat kısıtlamaları, mağaza ve AVM'lerin geçici olarak kapatılması, sokağa çıkma kısıtlamaları ve firmaların üretime ara vermesi gibi sebepler ekonomik daralmaları beraberinde getirmiştir (Soylu, 2020). Covid-19 pandemisi insanlar üzerinde korkunç etkiler yaratırken aynı zamanda teknolojik çözümlere olan ihtiyacı ve kapasiteyi daha önce görülmemiş bir oranda arttırmıştır (Mhlanga & Dunga, 2023).

İKİNCİ BÖLÜM: ELEKTRONİK TİCARET

Ticaret kavramı ürün ve hizmetlerin alım satımını ifade etmekten, teknolojinin ve internetin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan e-ticaret kavramı, ürün ve hizmetlerin elektronik ortamda değişimine izin vererek, tüketicilerin herhangi bir yerden, herhangi bir zamanda, fiziksel olarak herhangi bir yere gitmelerine gerek kalmadan internet üzerinden çevrimiçi e-ticaret platformlarını, uygulama veya internet sitelerini kullanarak alışveriş yapmalarını ifade etmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'na göre e-ticaret; bilgisayar ağları aracılığıyla özel olarak tasarlanmış yöntemlerle ürün veya hizmetlerin satışı/alışı için gerçekleştirilen bir işlem şeklidir. Bu işlemde, ürün veya hizmetlerin siparişi çevrimiçi olarak verilir, ancak ödeme ve teslimat çevrimiçi olmak zorunda değildir. İşletmelerden hanehalklarına, bireylerden hükümetlere kadar farklı taraflar arasında gerçekleşebilen bu ticaret şekli, dijital ortamın sağladığı kolaylık ve erişim imkanlarıyla hızla yayılmaktadır (OECD, 2011).

Teknolojinin gelişmesi ve internet kavramının hayatımıza girmesiyle ortaya çıkan sektörlerden biri olan e-ticaret gerek dünya çapında gerekse ülkemizde son yıllarda hızlı bir gelişim ve büyüme göstermiştir. Bu büyümeye katkıda bulunan pek çok unsur olmakla birlikte, büyümenin başlıca sebebinin internet kullanımındaki artış olduğu görülmektedir.

2.1 İnternetin Gelişimi

Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı'nın kurduğu Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı Ağı ARPANET (Advanced Research Projects Agency Networks), 1969 yılında 4 bilgisayar arasında ağ kurarak, birbirleriyle haberleşmesini sağlamış olup, modern internetin öncüsü olarak kabul edilmektedir. 1970'li yıllarda dünyanın farklı yerlerinde yeni internet ağları geliştirilmeye devam edilse de 1970'lerin sonunda bilgisayar bilimcisi olan Vinton Gray Cerf ve elektrik mühendisi olan Robert Elliot Kahn'ın dünyadaki tüm ağları birleştirebilecek olan, "İletim Kontrol Protokolü" olarak tanıttığı buluşu, bugünkü ismiyle TCP/IP protokolü (Transmission Control

Protocol/Internet Protocol), ARPA protokolünün yerini alarak dünya çapında büyük bir ağ yaratılmasına olanak sağlamıştır (İnternetin Dünyayı Sarsan 50 Yılı'nın Kısa Hikâyesi, 2019).

Mühendis ve bilgisayar bilimcisi olan Tim Berners-Lee'nin 1989 yılında HTML (Hyper Text Markup Language) belgelerin ve metinlerin bağlantılı olmasını ve web tarayıcıları ile kullanıcıların bu belgeler arasında dolaşabilmesini sağlayan işaretleme dilini geliştirmesi ve 1991 yılında WWW (World Wide Web) isimli bilgi paylaşım sistemini kurmuş olması dünyada yeni bir çığır açmış olup, HTTP protokolü kullanılarak faaliyete geçen web sayfaları ve akabinde protokole eklenen grafik bileşenleri ile internet tarayıcılarının geliştirilmesi, bugün kullandığımız bilgi paylaşım ağı olan internetin temelidir (Tim Berners-Lee, 2023).

Türkiye'de ise internet, 1987 yılında Ege Üniversitesi öncülüğünde kurulan, yalnızca akademik tabanlı bir ağ olan Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) ile ülkemize gelmiş olsa da tüm sektörlerin internetle tanışması 12 Nisan 1993 tarihinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ile Washington arasında kurulan bağlantı ile gerçekleşmiştir (Fırat, 2020).

1980'lerden beri ticari hayatta kullanılan elektronik iletişim teknolojileri, e-ticaretin temellerini oluşturmuştur. Ancak, internetin e-ticaret için önemli bir araç olarak kullanılması 1994 yılında gerçekleşmiştir. İnternet üzerinden ilk pizza satışını gerçekleştiren ve dünyanın ilk e-ticaret şirketi unvanını alan Pizza Hut, bu dönemin öncülerindedir. Ardından, 1995 yılında Amazon'un kitap satış sitesi olarak kurulması ve eBay'in açık artırma sitesi olarak faaliyete geçmesi ile bu şirketler, e-ticaretin gelişiminde önemli bir rol oynamış ve internet üzerinden satışın yaygınlaşmasına öncülük ederek dünyanın ilk e-ticaret markaları haline gelmişlerdir (Ağyıldız, 2023).

1997 yılında gerçekleşen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantısıyla Türkiye, e-ticaret kavramıyla tanışmıştır. Ancak, o dönemdeki alt yapı yetersizliği, internete olan güvensizlik ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşmamış olması gibi faktörler, Türkiye'nin e-ticaret alanındaki ilerlemesini sınırlamıştır. Bu durum, ülkenin e-ticaret potansiyelini tam olarak değerlendirmesine engel olmuştur.

1998 yılından sonra bazı büyük firmaların internet üzerinden satış yapmaya başlaması ve basın ve bankacılık alanlarında e-ticaret yatırımlarının artması ile Türkiye'de e-ticaret

faaliyetleri 2000’li yılların başında hızlanmıştır. Ülkemiz hızlı gelişen internet alt yapısı, Türk Telekom ve özel sektörün de yatırımları sayesinde OECD ülkeleriyle kıyaslandığında Avrupa’da en hızlı gelişim gösteren ülkedir (Yeşil, 2010).

1 Aralık 2017 tarihinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde açılan Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) sayesinde e-ticaret faaliyeti yapan işletmelerin kayıt altına alınması, mesafeli satış sözleşmeleri ve gizlilik politikalarının yürürlüğe girmesi ile ülkemizde e-ticaret, her geçen gün hacmini arttıramaya devam etmektedir (E-Ticaretin Gelişim Süreci Hakkında Kapsamlı Rehber, 2023).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de internet kullanımı günden güne artmaktadır. Bilgi paylaşımı, haberleşme ve alışveriş gibi pek çok alanda kullanılmakta olan internet, günlük hayatımızın vazgeçilemez bir parçası haline gelmiştir.

Dataportal’ın Nisan 2023’te yayınladığı “Dijital 2023 Nisan Ayı Küresel İstatistik Görüntü Raporu” na göre toplam Nüfusun Yüzdesi olarak internet kullanıcıları verileri göstermektedir ki, ilk sıralarda yer alan Norveç, Sudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nde toplam nüfusun %99,0’ı internet kullanmakta olup, Türkiye bu sıralamada %83,4 lük internet kullanım oranı ile 37.sırada yer almaktadır (Dataportal', 2023).

2.2. En Yaygın E-Ticaret İş Modelleri

Ürünlerin ve hizmetlerin çevrimiçi olarak satılıp alınabileceği farklı yolları ifade eden e-ticaret iş modellerinin başlıca türleri şu şekildedir: (Taher, 2021)

2.2.1. B2C (Business to Consumer), İşletmeden Tüketicie E-Ticaret

İşletmenin ürün ve hizmetlerini tüketiciye satış yapmasını ifade eden B2C kavramı, Sanal Mağaza uygulamaları ile giyim, yiyecek, kitap, otomobil, eğitim gibi pek çok ürün ve hizmetin doğrudan tüketiciye ulaşmasını sağlayan en yaygın e-ticaret türüdür.

2.2.2. B2B (Business to Business), İşletmeden İşletmeye E-Ticaret

İşletmelerin birbirleri arasındaki ürün, hizmet ya da bilgi alışverişini temsil eden B2B kavramı, ortaklaşa iş yapan üretici ve tedarikçi firmalar, bayiler, mağaza ve alt departmanlar vb. arasında yapılan alışverişi kapsamaktadır.

2.2.3. C2C (Consumer to Consumer), Tüketiciden Tüketicie E-Ticaret

Tüketicinin bir ürün ve hizmeti başka bir tüketiciye satmasını ifade eden C2C kavramı, ilk olarak e-müzayede uygulamaları üzerinden açık arttırma sistemi ile satış yapılan siteleri bünyesinde bulundurmakta olup, günümüzde tüketicilerin kendi aralarında ürün ve hizmetleri alıp satabileceği platformları kapsamaktadır. Firmalar bu işlemlerde komisyon gibi gelirler elde ederken tüketiciler de firmalar gibi ticari yükümlülükler altına girmeden alım-satım yapabilirler.

2.2.4. C2B (Consumer to Business), Tüketiciden İşletmeye E-Ticaret

Tüketicinin kendi ürün ya da hizmetlerini bir işletmeye ya da kuruluşa satmasını ifade eden C2B kavramı, tüketicilerin işletmeler ve kurumlar tarafından kullanılan ürün ya da hizmetleri ürettiği bir iş modelidir. Örneğin bir işletme, bir fotoğrafçının fotoğrafını kullanmak için lisansını alabilir.

2.2.5. B2G (Business to Government), İşletmeden Devlete E-Ticaret

İşletmeden devlete e-ticaret kavramı olan B2G, işletmelerin kamu kuruluşları arasındaki vergi, gümrük, ihale, yasal belgeler, istihdam ve sosyal belgeler, vb. gibi çevrimiçi veri değişimini kapsamaktadır.

2.2.6. C2G (Consumer to Government), Tüketiciden Devlete E-Ticaret

Bireylerin devlete bağlı kamu kuruluşlarından veri ve bilgi talep etmesini ifade eden C2G kavramı, elektrik faturaları, sigorta ücretleri/ödemeleri, vergiler, vb. gibi ödemelerle ilgili bireylerin hükümetle iletişim kurmaları için kolay bir yol olarak kabul edilir.

2.3. E-Ticaretin Genel Avantajları

E-ticaretin en büyük avantajı, tüketicilere zaman ya da yer sınırı olmaksızın, evlerinden çıkmadan, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, istedikleri saatte alışveriş imkânı sunmasıdır. Böylece tüketicinin herhangi bir yere gitmesine gerek kalmadan, kuyruk beklemeden istediği yerden istediği ürüne erişmesini mümkün kılarak zaman kaybını ve mağazaya fiziksel ulaşım giderlerini azaltmaktadır (Niranjanamurthy, Kavyashree, Jagannath, & Chahar, 2013).

E-ticarette tüketiciler, mağazaya fiziksel olarak gittiklerinde bulabileceklerinden çok daha fazla ürün çeşidine elektronik ortamda ulaşabilirler. Tüketiciler, farklı işletmelerin ürün ve hizmet fiyatlarına, ürün ve hizmet kaliteleri ile ilgili bilgilere, o ürün veya hizmeti satın almış diğer tüketicilerin memnuniyet ya da memnuniyetsizlikleri ile ilgili yorumlara, satıcı-ürün-hizmet puanlamalarına rahat bir şekilde erişerek, kendileri için en uygun ürün ya da hizmeti kolaylıkla bulabilir ve kısa sürede tercih ettikleri satıcıdan satın alma işlemlerini istedikleri gün ve saat diliminde gerçekleştirebilirler.

E-ticaret ile işletmeler, fiziksel mekândan bağımsız olarak mağaza kirası, personel maaşları, elektrik vb. maliyetlerini, siparişe göre stok tutma veya üretim yapma imkânıyla satış-pazarlama ve stok maliyetlerini, diğer işletmeler ya da müşteriyle kurulacak iletişimi, ürün reklam ve tanıtımlarını e-ticaret kanallarıyla yaparak kâğıt ve reklam maliyetlerini azaltabilmektedirler.

E-ticaret, işletmelerin küresel pazarda yer almalarına olanak sağlayarak, coğrafi konumlarının sınırlarını ortadan kaldırmaktadır. İşletmeler gerek yurt içinde gerekse yurt dışında daha fazla üretici ve tedarikçiye ulaşarak ürün çeşitliliklerini artırma, üretim ve tedarik maliyetlerini düşürme imkânına erişebilirler. Böylece işletmeler ürünlerini daha yüksek kalite ile ve daha ucuz fiyatla, çok daha fazla tüketiciye ulaştırarak satış hacmini arttırabilirler.

E-ticaret devi Amazon gibi birçok işletme, ürün ve hizmetlerini “kişiselleştirme” konusunda ustadır. Çerez yazılımlar sayesinde müşterilerin daha önceki satın alma davranışlarıyla ilgili verilere rahatça erişebilmekte ve bu bilgileri kullanarak müşterilere ilgilerini çekebilecek ürün ve hizmetler önererek, müşterilerin ihtiyaç duyabilecekleri ürün ya da hizmetleri kolayca bulmalarını/satın almalarını kolaylaştırmaktadırlar. Yine birçok e-ticaret şirketi, tüketicilerin ürünlerin stillerini, renklerini, kutu içeriklerini, vb. kişiselleştirmelerine izin vererek istek ve gereksinimlerine göre uyarlanmış bir ürün satın almalarına olanak sağlamaktadırlar (Iqbal & Singh, 2021).

2.4. E-Ticaretin Genel Dezavantajları

Tüketicilerin farklı işletmelerin ürün ve hizmet fiyatları ve kaliteleri ile ilgili bilgilere çok rahatlıkla ulaşabilmesi, işletmeler arasındaki rekabeti arttırmaktadır. İşletmelerin, sürekli değişen ve gelişen bu küresel pazarda ayakta kalabilmek ve fazla tüketiciye ulaşabilmek

için hızlı değişimlere ayak uydurmaları, üretim maliyetlerini düşürüp, ürün ve hizmet kalitelerini yüksek tutmaları, yeni müşterileri bünyelerine katarken hali hazırda müşteriilerini de elde tutabilmeleri için stratejik planlar yapmaları gerekmektedir.

Tüketicilerin e-ticaret yapabilmesi için internet bağlantısına ve cep telefonu, bilgisayar gibi bir araca ihtiyaçları olmaktadır. İnternet üzerinden alışveriş yaparken ortaya çıkabilecek kredi kartı ya da kimlik bilgilerinin çalınması gibi güvenlik sorunları, her ne kadar bu tür durumlarla ilgili çeşitli önlemler alınmış olsa da risk sıfıra inmemiş olup tüketiciler açısından bir dezavantaj olarak görülmektedir.

Tüketicilerin satın alma esnasında ürünleri canlı olarak görüp inceleme ya da ürünleri deneme şansları olmadığı için, ürünlerin beklenen/vaat edilen kalitede gelmemesi ya da müşterinin bedenine uymaması gibi dezavantajlarla karşılaşılabilir. Bu nedenle, e-ticarette yapılan iade oranları geleneksel mağazacılıktaki iade oranlarından daha fazladır (Büyükyıldırım, 2014).

E-ticaret siteleri arasındaki rekabet, teslimat sürelerini bir hayli kısaltmış olsa da tüketicinin ürünü satın aldıktan sonra teslimat süresini beklemesi gerekmektedir. Teslimat süreciyle ilgili bir diğer dezavantaj da bu süreçte ürüne gelebilecek zararlardır. E-ticaret siteleri ürün değişim ve iade işlemlerini bir hayli kolaylaştırmış olsalar da yine de bu işlemler hem işletmeler hem de tüketiciler için zaman ve maliyet kaybına sebep olmaktadır.

Ürünle ilgili tüketicilerin karşısına sıkça çıkan cezbedici reklamlar, ürün hakkındaki olumlu yorumlar veya ünlü ya da sevilen bir kişinin o ürün hakkındaki olumlu tavsiyeleri ile ürüne ulaşmanın kolaylığı, tüketicileri ihtiyaçları dahi olmayan ürünleri satın almalarına teşvik etmekte ve tüketicilerin daha fazla harcama yapmalarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu reklamlar işletmeler için de ekstra maliyet anlamına gelmektedir.

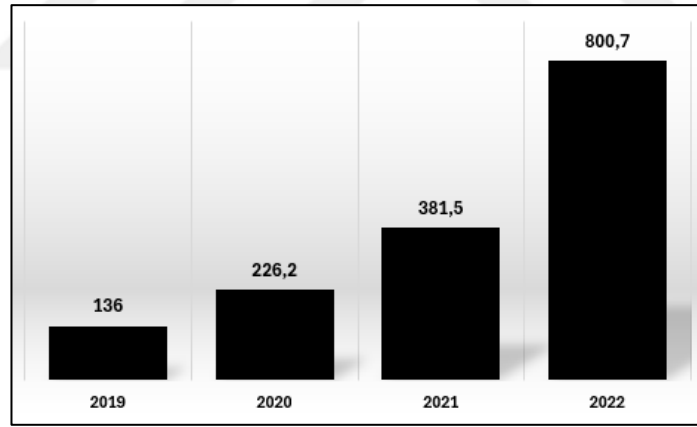
2.5. Türkiye’de E-Ticaret

Türkiye, 1997 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından yapılan toplantıda e-ticaret kavramının kullanılması ile bu kavramla tanışmış olsa da e-ticaret faaliyetlerinin artması 2000’lerin başını bulmuştur.

2014 yılında kabul edilip yayınlanan “Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun” ile e-ticaretin güvenliği ve tüketicilerin korunması amaçlanmış olup e-ticaretin hızla büyümesine katkıda bulunmuştur (Elektronik Mevzuatın Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 2014).

2020 yılının başlarında ortaya çıkan Covid-19 pandemisi sebebiyle alınan önlemler, kapanmalar, insanların hastalık kapma endişesi ile kalabalık ortamlara girmek istememeleri gibi tedbirler sebebiyle, fiziksel satışların durma noktasına geldiği bu sıkıntılı dönemde Türkiye’de e-ticaret faaliyetlerinin artmasında etkili olmuştur.

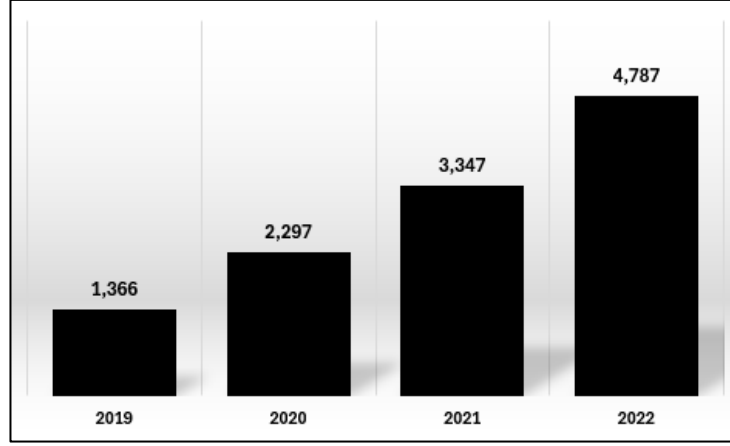
Dünyada olduğu gibi ülkemizde de internet kullanma oranı günden güne artmaktadır. T.C. Ticaret Bakanlığı Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verilerine göre (Şekil 1), 2022 yılı itibariyle ülkemizde e-ticaret hacmi bir önceki yıla göre %109 artarak 800,7 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2023 yılının ilk 6 aylık döneminde ise e-ticaret hacmi 2022 yılının ilk 6 aylık dönemine göre %109,7 artarak 652,7 milyar TL’ye ulaşmıştır. (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri, 2023).

Şekil 1. Yıllara Göre E-Ticaret Hacmi (Milyar TL)

(Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verileri, 2023)

Şekil 2’de görüleceği üzere, 2022 yılında sipariş adetleri önceki yıla göre %43 artarak 4 milyar 787 milyon adede yükselmiştir. 2023 yılında ilk 6 aylık dönemde ise 2022 yılının ilk 6 aylık verilerine göre sipariş adetleri % 20 artış göstererek 2 milyar 556 milyon adede ulaşmıştır.

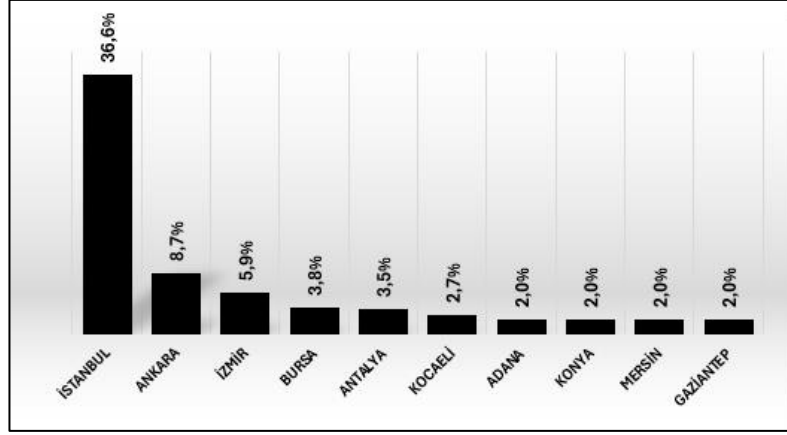

Şekil 2. Yıllara Göre Sipariş Sayısı (Milyar), 2019-2022

(Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verileri, 2023)

2022 yılında e-ticaret faaliyeti yürüten işletme sayısının en fazla olduğu ilimiz %37,7 oranı ile İstanbul olup bu ilimizi %8,5 ile Ankara, %7,1 ile İzmir, %4,6 ile Bursa, %3,4 ile Antalya, %2,4 ile Konya ve %2,4 ile Kocaeli illeri takip etmektedir (*Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verileri, 2023*). 2023 yılının ilk 6 aylık verilerine göre bu sıralama değişmemiş olup e-ticaret faaliyeti yürüten işletme sayısının en fazla olduğu ilimiz yine İstanbul olarak %37,9 oranı ile ilk sırada yerini almış olup ardından %9.2 ile Ankara, %7.3 ile İzmir, %4.6 ile bursa gelmektedir (*Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri, 2023*).

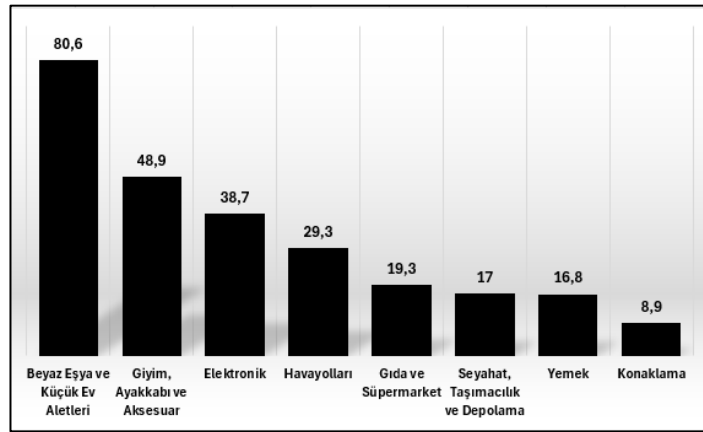
2023 yılının ilk 6 aylık verilerine bakıldığında e-ticaret ile yapılan alışverişlerin %36,6'sının İstanbul, %8,7'sinin Ankara, %5,9'unun İzmir ve %3,8'inin Bursa'da yapıldığı görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. E-Ticaret Alışverişlerinin İllere Göre Dağılımı, 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri

(Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri, 2023)

E-ticaret Hacminin 2022 yılında sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, en çok ticaret hacmine sahip sektör 96,7 milyar TL ile beyaz eşya ve küçük ev aletleri olup, bu sektörü 54 milyar TL’lik ticaret hacmiyle giyim, ayakkabı ve aksesuar ve 45,9 milyar TL’lik ticaret hacmiyle elektronik sektörleri izlemektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verileri, 2023). 2023 yılının ilk 6 aylık verilerine göre dağılım sıralamasında bir değişim gözlenmemiştir. En çok ticaret hacmine sahip sektör 80,6 milyar TL ile beyaz eşya ve küçük ev aletleri olup ardından 48,9 milyar TL ile giyim, ayakkabı ve aksesuar sektörü gelmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. E-Ticaret Hacminin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyar TL), 2023 Yılı İlk 6 Ay Verileri

(Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi (ETBİS) 2022 Yılı Verileri, 2023)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), hanelerin internet erişim imkânını Türkiye’de 2022 yılında %94,1 olarak, 2023 yılında 1,4 puanlık artışla %95,5 olarak açıklamış olup 2022 yılında internet erişim imkânı en yüksek bölgeler sırasıyla %98,7 ile İstanbul, %98,3 ile Batı Anadolu ve %94,4 ile Ege olarak belirlenmiştir (TÜİK, *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022*).

Türkiye’de bireylerin internet kullanım oranı, 2023 yılında %87,1 olarak açıklanmış olup, erkeklerin internet kullanım oranı %90,9, kadınların ise %83,3 olarak belirtilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Cinsiyete Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2021-2023

İnternet Kullanım Oranı	%								
	Toplam			Erkek			Kadın		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
İnternet kullananlar	82,6	85,0	87,1	87,7	89,1	90,9	77,5	80,9	83,3
Son 3 ay içinde	81,4	83,4	86,0	86,5	87,6	89,8	76,4	79,3	82,1
3 ay ile bir yıl arasında	0,5	0,8	0,5	0,5	0,7	0,4	0,6	0,8	0,6
Bir yıldan önce	0,7	0,8	0,6	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,6
Hiç Kullanmayanlar	17,4	15,0	12,9	12,3	10,9	9,1	22,5	19,1	16,7

(Kaynak: TÜİK, *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022*, TÜİK, *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023*)

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 1.Düzey bölgelere göre (Tablo 2), 2023 yılında internet kullanım oranı İstanbul’da %93,1 olup, erkekler %95,6, kadınlar ise %90,6 oranında kullanmışlardır. İstanbul’dan sonra en yüksek kullanım toplamda %88,6 ile Batı Anadolu’da olup cinsiyete göre baktığımızda İstanbul’dan sonra en yüksek kullanım erkeklerde %91,8 ile Ege ve Doğu Marmara olurken kadınlarda %86,2 oranı ile Batı Anadolu olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre İBBS 1.Düzye Bölgelerde Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2021-2023

Bölgeler	%								
	Toplam			Erkek			Kadın		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
İstanbul	90,9	93,1	93,1	94,0	94,9	95,6	87,7	91,3	90,6
Batı Marmara	78,4	83,6	85,7	82,6	87,4	88,2	74,2	79,7	83,2
Ege	81,2	82,9	88,3	85,7	87,7	91,8	76,7	78,1	84,8
Doğu Marmara	85,1	87,6	88,4	88,7	90,8	91,8	81,5	84,3	85,0
Batı Anadolu	88,1	88,9	88,6	91,9	91,6	91,1	84,4	86,3	86,2
Akdeniz	80,7	83,8	85,0	85,0	87,2	87,9	76,6	80,4	82,0
Orta Anadolu	80,3	83,6	85,4	86,8	88,8	90,4	74,2	78,2	80,4
Batı Karadeniz	76,2	81,0	81,1	81,0	85,4	85,5	71,4	76,8	76,6
Doğu Karadeniz	79,9	80,3	81,5	86,8	86,3	87,3	73,1	74,2	75,7
Kuzeydoğu Anadolu	68,4	70,5	81,4	79,8	80,2	88,8	56,9	60,7	74,5
Ortadoğu Anadolu	74,8	75,3	81,3	83,3	83,3	89,2	65,5	67,6	73,5
Güneydoğu Anadolu	76,9	79,2	84,0	87,2	86,5	89,9	66,8	71,8	78,0

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

Hane halkı BT Kullanım Araştırması 2023 verilerine göre Türkiye’de son 12 ayda internet kullanan bireylerin e-ticaret yapma oranı, 2021 yılında toplamda %44,3 olup %48,3’ünü erkekler, %40,3’ünü kadınlar, 2022 yılında e-ticaret yapma oranı toplamda %46,2 olup %49,7’sini erkekler, %42,7’sini de kadınlar oluştururken 2023 yılında e-ticaret yapma oranı toplamda %49,5 olup %52,4’ünü erkekler, %46,6’sını kadınlar oluşturmaktadır. (Tablo 3).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Son 12 Ayda İnternet Kullanan Bireylerin İnternet Üzerinden Alışveriş Yapma Oranı, 2019-2023

Yıl	%		
	Ürün /hizmet satın alan ya da sipariş veren bireyler		
	Toplam	Erkek	Kadın
2019	34,1	38,3	29,9
2020	36,5	40,2	32,7
2021	44,3	48,3	40,3
2022	46,2	49,7	42,7
2023	49,5	52,4	46,6

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

2023 yılının son 3 ayı içerisinde e-ticaret ile ürün veya hizmet alan bireylerin en fazla satın aldığı ürünler toplama göre incelendiğinde (Tablo 4), ilk sırada %75,5 ile giyim, ayakkabı ve aksesuar gelirken, ardından %47,6 ile yemek sektörlerinden verilen siparişler ve %37,1 ile gıda ürünlerinin siparişleri gelmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında, erkekler için ilk sırada %69,3 ile giyim, ayakkabı ve aksesuar, ardından %48,9 ile yemek sektörlerinden verilen siparişler ve %37,2 ile gıda ürünlerinin siparişleri gelmekte iken kadınlar için ilk sırada %81,7 ile giyim, ayakkabı ve aksesuar, ardından %46,4 ile yemek sektörlerinden verilen siparişler ve kozmetik güzellik ve sağlık ürünleri gelmektedir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Son 3 Ayda İnternet Üzerinden Özel Kullanım Amacıyla Satın Alınan Ya Da Sipariş Verilen Ürünlerin Oranı, 2023

Ürün türleri	%					
	Toplam		Erkek		Kadın	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Giyim, ayakkabı ve aksesuar	71,3	75,5	64,7	69,3	78,4	81,7
Spor malzemeleri (spor giyim hariç)	14,2	15,8	16,1	18,8	12,3	12,7
Çocuk oyuncakları veya çocuk bakım ürünleri	16,9	16,1	15,1	14,1	18,8	18,1
Mobilya, ev aksesuarları, bahçe malzemeleri	19,6	23,6	18,1	21,7	21,1	25,6
CD, plak gibi müzik ürünleri	1,8	2,3	2,3	3,0	1,2	1,6
DVD, Blu-ray vb. film izleme ürünleri	0,8	1,4	1,0	1,8	0,6	1,1
Basılı kitap, dergi, gazete	22,8	19,6	19,7	16,6	26,1	22,6
Bilgisayar, tablet, cep telefonu veya aksesuarları	15,8	16,1	21,1	21,0	10,2	11,2
Elektronik araçlar (kamera, radyo, TV vb.) veya beyaz ev aletleri (çamaşır makinesi vb.)	13,0	15,6	17,6	20,1	8,2	11,0
İlaç veya gıda takviyeleri (vitaminler, mineraller, probiyotikler vb.)	11,7	13,2	10,2	12,0	13,2	14,4
Yemek sektörlerinden yapılan alışverişler (lokanta, fast food, catering firmaları, vb.)	50,2	47,6	51,1	48,9	49,2	46,4
Gıda ürünleri	41,9	37,1	40,9	37,2	43,0	37,0
Kozmetik, güzellik ve sağlık ürünleri	27,4	32,2	17,1	18,1	38,3	46,4
Temizlik ürünleri, kişisel bakım malzemeleri	28,7	28,8	23,2	22,2	34,6	35,5
Motorlu-motorsuz araçlar ve yedek parçaları	5,7	5,8	9,8	9,7	1,4	1,8
Diğer	0,6	0,9	0,8	1,3	0,4	0,6

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

2023 senesinin son 3 aylık döneminde e-ticaret yapan bireylerin aldığı veya abone olduğu dijital içerik ve çevrimiçi hizmetlere bakıldığında (Tablo 5), dijital içeriklerde en yüksek değer %30,7 ile film, dizi izleme veya indirme hizmeti olup ardından %30,1 ile müzik dinleme hizmeti veya indirme hizmeti takip etmektedir. Satın alınan çevrimiçi hizmetlere bakıldığında ise, en fazla satın alınan çevrimiçi hizmet %25,0 oranı ile internet üzerinden alınan ulaşım hizmeti olup bu hizmeti %15,2 oranı ile internet veya mobil telefon bağlantı aboneliği takip etmektedir.

Tablo 5. Son 3 Ayda İnternet Üzerinden Satın Alınan Dijital İçerik ve Çevrimiçi Hizmetlerin Cinsiyete Göre Oranları, 2021-2023

Dijital içerik	%								
	Toplam			Erkek			Kadın		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Müzik dinleme veya indirme hizmeti	26,7	23,2	30,1	27,8	24,7	30,9	25,6	21,6	29,3
Film, dizi izleme veya indirme hizmeti	30,6	26,4	30,7	33,2	28,4	32,3	27,7	24,2	29,1
E-kitap, e-dergi veya e-gazete	9,7	6,0	7,2	9,5	6,4	7,0	9,8	5,6	7,5
Çevrimiçi oyun oynama veya oyun indirme	15,0	8,9	11,6	20,1	12,7	16,0	9,5	4,9	7,1
Yazılım programları indirme	18,1	15,1	17,7	20,9	17,9	20,3	15,1	12,2	15,0
Sağlık ve sağlıklı yaşamla ilgili uygulamalar	7,2	3,3	4,7	7,6	3,4	4,4	6,8	3,1	5,0
Çevrimiçi hizmetler									
Spor etkinliklerine bilet alma	1,1	4,7	5,8	1,5	6,6	8,3	0,7	2,6	3,2
Kültürel etkinliklere (sinema, konser, vb.) bilet alma	1,8	14,9	13,5	1,8	14,8	12,9	1,7	14,9	14,1
İnternet veya mobil telefon bağlantı aboneliği	10,1	13,4	15,2	12,7	16,3	17,8	7,3	10,3	12,5
Elektrik, su, doğal gaz vb. hizmet aboneliği	7,3	8,6	9,7	9,3	11,1	12,9	5,1	5,9	6,5
Hanehalkı için alınan hizmetler (temizlik, bakıcılık, tamirat, vb.)	4,2	3,0	4,3	4,3	3,2	4,5	4,0	2,8	4,1
İnternet üzerinden ulaşım hizmeti (otobüs, uçak, vb.) satın alımı	14,4	21,0	25,0	17,1	24,1	27,8	11,5	17,7	22,1
İnternet üzerinden alınan konaklama hizmeti	4,5	6,7	8,4	5,6	8,4	9,8	3,4	4,8	6,9

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022, TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

2023 yılının son 3 ayında bireylerin kullandıkları sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları tablosuna bakıldığında (Tablo 6) toplamda en yüksek orana sahip uygulama %84,9 ile WhatsApp olurken ardından %69,0 ile YouTube ve %61,4 ile Instagram uygulamaları gelmektedir. Kullanılan sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları cinsiyete göre incelendiğinde yine bu sıralama değişmemiş olup, erkeklerin en fazla %88,7 oranı ile, kadınların ise %81,1 ile WhatsApp uygulamasını, ardından erkeklerin %72,6 oranı ile, kadınların ise %65,4 ile YouTube uygulamasını ve erkeklerin %63,5 oranı ile, kadınların ise %59,3 ile Instagram uygulamasını kullandıkları gözlenmiştir.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Bireylerin Son 3 Ay İçinde Sosyal Medya ve Mesajlaşma Uygulamalarını Kullanma Oranı, 2022-2023

Sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları	%					
	Toplam		Erkek		Kadın	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
WhatsApp	82,0	84,9	85,9	88,7	78,1	81,1
Instagram	57,6	61,4	59,3	63,5	55,9	59,3
YouTube	67,2	69,0	70,8	72,6	63,7	65,4
Facebook	50,4	51,4	61,5	62,6	39,4	40,4
Twitter	20,2	23,7	25,3	28,8	15,3	18,6
Telegram	13,6	14,8	16,8	18,1	10,3	11,5
TikTok	13,3	17,1	16,8	21,2	9,9	13,0
Snapchat	8,3	9,6	6,7	8,3	10,0	10,9
BİP	5,3	4,0	6,1	4,7	4,6	3,3
Diğer	0,5	0,7	0,7	0,8	0,4	0,5

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

TÜİK'in açıkladığı yılın son 3 ayında internetin özel amaçlı faaliyetler için kullanım verisine göre (Tablo 7), ilk sırada 2023 yılında bir önceki yıla göre 0,4 puan artarak %96,0 oranı ile mesajlaşma, ikinci sırada ise bir önceki yıla göre 1,2 puan artarak %92,5 oranı ile internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapma olduğu açıklanmıştır. Mesajlaşmanın %96,9 oranında erkekler, % 95,0 oranında kadınlar tarafından, internet üzerinden arama yapmanın ise %91,7 oranında erkekler, %93,5 oranında kadınlar tarafından yapıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Son 3 Ayda İnternet Kullanan Bireylerin İnterneti Özel Amaçlı Faaliyetler İçin Kullanma Oranı, 2022-2023

Kullanım Amacı	%					
	Toplam		Erkek		Kadın	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
E-posta gönderme/alma	45,2	49,5	51,0	54,9	38,7	43,5
İnternet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapma (WhatsApp, Messenger, Skype, Snapchat vb.)	91,3	92,5	90,0	91,7	92,8	93,5
Sosyal medya uygulamaları (Facebook, Instagram, Snapchat vb.) ile mesaj gönderme, içerik paylaşma	84,9	86,8	87,7	89,1	81,8	84,3
Mesajlaşma (WhatsApp, Messenger, Skype, Snapchat vb.)	95,6	96,0	96,2	96,9	94,9	95,0
Ürün ve hizmetler hakkında bilgi arama	73,6	71,2	75,4	73,3	71,7	68,9
Çevrimiçi haber, gazete, dergi vb. okuma	61,4	68,1	65,8	72,8	56,7	63,0
Toplumsal veya siyasal bir konuda çevrimiçi tartışma/ oylamaya katılma	4,6	5,4	5,5	6,9	3,6	3,9
Sağlıkla ilgili bilgi arama	64,5	66,3	61,1	63,4	68,2	69,4
Ürün veya hizmet satışı (Facebook, GittiGidiyor, Sahibinden, Dolap, vb.)	11,2	10,9	13,0	12,9	9,3	8,7
İnternet bankacılığı uygulamaları	61,3	67,1	74,3	79,7	47,1	53,3

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022, TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

TÜİK'in mesleklere göre internet kullanım oranlarına bakıldığında (Tablo 8), 2023 yılında en çok kullanım %99,8 ile profesyonel meslek mensupları ve teknisyen, tekniker vb. meslek grupları tarafından yapılmış olup, ardından %99,5 ile büro hizmetlerinde çalışan elemanlar gelmektedir.

Tablo 8. Meslek Grubuna Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2019-2023

Meslek Grupları	%				
	İnternet kullananlar				
	2019	2020	2021	2022	2023
Yöneticiler	97,8	98,6	98,6	98,7	99,4
Profesyonel meslek mensupları	99,6	99,7	99,7	99,8	99,8
Teknisyen, tekniker vb. meslek mensupları	99,7	99,1	99,2	99,2	99,8
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	98,6	99,3	99,8	99,7	99,5
Hizmet ve satış elemanları	91,4	94,1	95,5	96,2	97,6
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	53,1	58,2	62,0	71,0	76,1
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	94,3	94,4	94,8	96,6	97,9
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	96,7	95,4	97,1	98,3	98,2
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	80,0	84,2	87,6	89,4	92,1

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

Tablo 9’da görüldüğü üzere 2019-2023 yılları arası ve son 3 aylık dönemde cinsiyet ve eğitim durumuna göre bireylerin internet kullanım oranlarına bakıldığında 2023 yılında okul bitirmeyen bireylerin internet kullanım oranının erkeklerde %39,0, kadınlarda %34,4 iken, ilkökul mezunu bireylerin internet kullanım oranının erkeklerde %76,9, kadınlarda %75,0, ortaokul mezunu bireylerin internet kullanım oranının erkeklerde %94,6, kadınlarda %92,3, lise mezunu bireylerin internet kullanım oranının erkeklerde %96,7, kadınlarda %98,0, üniversite/yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin internet kullanım oranının erkeklerde %99,3, kadınlarda %99,5 olduğu açıklanmıştır. Eğitim kademesi arttıkça internet kullanımının da arttığı görülmektedir.

Tablo 9. Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Son 3 Ay İçinde İnternet Kullanım Oranı, 2019-2023

Yıl	%									
	Herhangi bir okul bitirmeyen		İlkokul mezunu		Ortaokul mezunu		Lise mezunu		Üniversite / yüksek lisans / doktora mezunu	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2019	25,3	17,0	60,2	57,8	94,5	94,6	94,5	94,6	97,5	98,7
2020	31,6	19,7	66,4	61,9	94,8	94,8	94,8	94,8	98,2	99,2
2021	37,4	27,0	69,3	65,8	95,9	97,0	95,9	97,0	98,8	99,4
2022	37,1	28,9	72,5	70,8	96,3	96,6	96,3	96,6	98,5	99,4
2023	39,0	34,4	76,9	75,0	94,6	92,3	96,7	98,0	99,3	99,5

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023)

2.6. Dünyada E-Ticaret

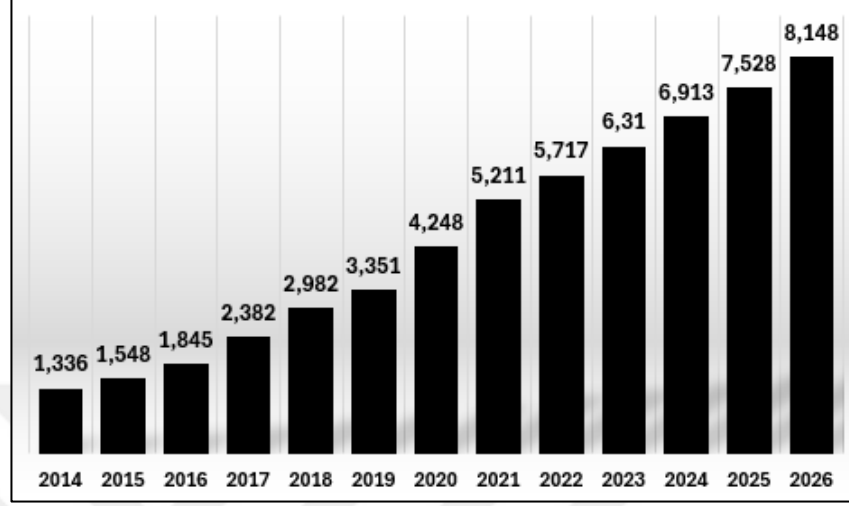
1990'ların başında kullanılmaya başlanan e-ticaret kavramı zaman içinde büyüme göstererek internet erişiminin yaygınlaşması ve ödeme sistemlerinde güvenlik önlemlerinin gelişmesi ile akıllı telefon, tablet gibi mobil araçların kullanımının artması ile küresel düzeyde gelişim göstermeye ve büyümeye devam etmektedir.

Datareportal'a göre 2023 senesi Nisan ayı itibariyle dünya nüfusu 8,03 milyarı geçmiş olup, 5,48 milyar kişi cep telefonu, 5,18 milyar kişi internet, 4,80 milyar kişi de aktif olarak sosyal medya kullanmakta olup internet kullanımı dünya çapında günden güne artsa da hala internet erişimi olmayan milyarlarca insan olduğu bilinmektedir.

Dünya çapında 16-64 yaş arası bireylerin internet kullanımının başlıca nedenlerine bakıldığında %59,3 oranında bilgi bulma amacıyla, %55,4 oranında arkadaşlar ve aile ile iletişimde kalma amacıyla, %43,1 ürün ve marka arama amacıyla kullanılmaktadır.

En çok ziyaret edilen web sitesi türleri ve kullanılan uygulamalar verilerine göre ise dünya çapında 16-64 yaş arasındaki internet kullanıcıları %94,8 oranında sohbet ve mesajlaşma, %94,6 oranında sosyal ağlar ve %76,0 oranında alışveriş, açık arttırmalar veya seri ilanlarla ilgili web sitelerini ziyaret etmiş ya da alakalı uygulamaları kullanmışlardır (Datareportal', 2023).

Statista'nın açıkladığı 2014'ten 2026'ya kadar dünya çapında perakende e-ticaret satışları grafiğine göre (Şekil 5), 2023 yılında 6,31 trilyon dolar olan perakende e-ticaret satışlarının 2026 yılına kadar yaklaşık 8,15 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 5. 2014'ten 2026'ya Kadar Dünya Çapında Perakende E-Ticaret Satışları (Milyar U.S.Dolar)

(Kaynak: Chevalier, 2022)

Datareportal'ın Ocak 2023 verilerine göre e-ticarette işletmeden tüketiciye, tüketim malları kategorilerine bakıldığında, 2022 yılında en çok satış 871,2 milyar dolar ile moda kategorisinde olup bunu 765,7 milyar dolar ile elektronik, 601,7 milyar dolar ile oyuncak, hobi ve kendin yap malzemeleri takip etmekte olduğu ve 244 milyar dolar yiyecek satışlarına harcandığı görülmektedir (Datareportal, 2023).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI

Tüketici davranışları, tüketicilerin ürün ve hizmetleri arama, satın alma, kullanma ve ürün ve hizmetleri satma işlemlerinde sergiledikleri davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Tüketici davranışı, bireysel tüketicilerin, ailelerin veya hanehalklarının zaman, para ve çaba gibi mevcut kaynaklarını tüketimle ilgili ögelere harcamak için nasıl karar verdiklerine odaklanır. Bu bağlamda, tüketicilerin satın aldıkları ürün veya hizmetleri tercihlerinin nedenlerini, satın alma zamanını, satın aldıkları yerleri, ürün veya hizmetleri ne sıklıkta aldıklarını ve ne sıklıkta kullandıklarını, satın aldıktan ve kullandıktan sonra nasıl değerlendirdiklerini, bu tür değerlendirmelerin gelecekteki satın alma tercihlerini nasıl etkilediğini ve ürün veya hizmetleri nasıl elden çıkardıklarını içermektedir. Tüketici davranışlarının incelenmesi, tüketicilerin karar verme süreçleri ve karar verme aşamalarında nasıl düşündüklerini, nasıl hissettiklerini yani duygularını ve bu kararlardan ve duygulardan kaynaklanan fiziksel eylemleri yani davranışlarını içerir. Bu nedenle, bir araştırma alanı olarak tüketici davranışları, bireylerin para, zaman ve çaba gibi mevcut kaynaklarını, ürün ve hizmetlere nasıl harcadıklarının incelenmesidir (Schiffman, O'Cass, Paladino, & Carlson, 2010).

Modern pazarlama, 1950'lerden sonra ortaya çıkmış ve 1980'lerden itibaren hızla yayılmış bir kavramdır. Bu kavram, işletmelerin başarılı olabilmek için tüketicilerin isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamanın önemini vurgular ve bu yolla kar elde etmeyi amaçlar. Gelişmiş ülkelerde yaygın olarak benimsenmiş olan bu düşünce yapısı, ülkemizde de giderek artan bir öneme sahiptir. Ancak, bu anlayışın temelinde yatan tüketici memnuniyeti, tüketicileri ve onların davranışlarını iyi anlamakla mümkündür (Cömert & Durmaz, 2006).

Dijital ekonomide tüketici; ürün ve hizmetleri inceleyerek, özelliklerini karşılaştırarak, fiyat kıyaslaması yaparak karar veren, beklentilerinin en kısa sürede karşılanmasını bekleyen, marka sadakati yerine fiyat konusunda daha duyarlı olan, ürün ve hizmet alternatiflerini değerlendiren ve değiştirme maliyeti düşükse değiştirmekten çekinmeyen, marka ve ürünleri sosyal medyada takip eden, beğenip arkadaşlarıyla paylaşan, beğenmedikleriyle ilgili olumsuz yorum yazmaktan çekinmeyen kişilerdir (Özmen, 2012).

Temel pazarlama kavramı, firmaların ihtiyaçları karşılamak için var olduklarını belirtir. Pazarlamacılar bu ihtiyaçları ancak satmaya çalıştıkları ürün ve hizmeti kullanacak birey veya kuruluşları anladıkları ölçüde etkili bir şekilde karşılayabilirler. Bir pazarlama stratejisinin başarılı olup olmadığını, tüketicinin yanıtı belirler. Bu nedenle, bir pazarlamacı tüketicilerle ilgili bilgileri başarılı bir pazarlama planının her yönüne dahil etmelidir. Tüketici verileri, kuruluşların pazarı tanımlamasına ve bir markaya yönelik tehdit ve fırsatları belirlemelerine yardımcı olur (Solomon, Bamossy, Askegaard, & Hogg, 2016).

Günümüzde firmaların globalleşen pazar içinde var olabilmeleri, satış hacimlerini arttırabilmeleri ve rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri için tüketici davranışlarını detaylıca inceleyerek kendilerine uygun stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir.

3.1. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Tüketicinin bir ürün ya da hizmeti satın almayı düşünmeye başlamasından itibaren satın alma sürecinde göstereceği davranışlar pek çok faktörden etkilenmektedir.

Tüketici davranışlarını etkileyen genel faktörler aşağıdaki başlıklar halinde toplamak mümkündür: (Durmaz, Bahar (Oruç), & Kurtlar, 2011)

1. Kişisel Faktörler: Yaş, cinsiyet, meslek, gelir, eğitim, medeni durum, kişisel tercihler ve değerler.
2. Kültürel Faktörler: Kültür, altkültür, sosyal sınıf.
3. Sosyal Faktörler: Referans grupları, aile, roller ve statüler.
4. Psikolojik Faktörler: Güdülenme (motivasyon), algı, öğrenme, inanç ve tutumlar.

3.1.1. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Kişisel Faktörler

Tüketici davranışlarını etkileyen temel faktörlerden biri olan kişisel faktörler, yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir, kişisel tercihler ve değerler olarak gruplandırılabilir.

Farklı yaş gruplarındaki tüketicilerin birbirlerinden farklı istek ve ihtiyaçları vardır, dolayısıyla genç nüfusun fazla olduğu bir bölgede pazarlanmak istenen ürün veya hizmetlerin, yaşlı nüfusun fazla olduğu bölgelere göre farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Örneğin, 16 yaşındaki genç bir tüketicinin tercih edeceği bir ayakkabı için ilk kriter

ayakkabının dış görünüşü ya da sevdiği bir ünlünün de o ürünü kullanıyor olması olabilirken, 65 yaşındaki bir tüketici için ön plandaki kriter ürünün rahatlığı olabilir.

Aynı şekilde cinsiyet de ürün veya hizmetlerin farklılaşması konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Kadın tüketicilerin hedeflendiği bir pazarla erkek tüketicilerin hedeflendiği bir pazara dahil edilecek ürün ve hizmetler dikkatli seçilmelidir. Kadın tüketiciler giyim, kozmetik, ev eşyası gibi ürün kategorilerine daha fazla ilgi gösterirken erkek tüketiciler teknoloji ve motorlu araçlar gibi ürün kategorileri ile daha fazla ilgilenebilmektedirler.

Tüketici davranışlarını etkileyen kişisel faktörlerden diğer önemli bir faktör de gelirdir. Tüketiciler istek ve ihtiyaçlarına göre ürün veya hizmet seçerlerken gelirlerini göz önünde bulundurarak tercih yapmak durumunda kalmaktadırlar. Asgari ücretle geçinen bir tüketici ile geliri çok daha yüksek olan bir tüketicinin alışveriş davranışları ürün fiyatlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Benzer şekilde tüketicilerin eğitim ve meslekleri, değerler ve kişisel tercihleri ve medeni durumları tüketim sürecinde davranışlarını etkileyen, tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarında farklılık yaratan diğer faktörler olarak yer almaktadır.

3.1.2. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Kültürel Faktörler

Tüketici davranışlarını etkileyen kültürel faktörler, kültür, alt kültür ve sosyal sınıf olarak gruplandırılmaktadır.

Kültür, nesiller boyunca aktarılan gelenekler ve adetler aracılığıyla yaşatılan, toplumsal sürekliliği sağlayan ve geçmişten günümüze miras kalan bir olgudur. Her bir gelenek, önceki kültürel uygulamaların yorumlanmasıyla şekillenir, güncellenir ve geleceğe taşınır. Bu nedenle, kültür kolektif düşünme, örgütlenme ve birlikte yaşamın temelini oluşturur. Kültür, bireylere belirli tutumları, davranışları ve düşünceleri empoze etmenin yanı sıra, aynı zamanda bireylerin tutumlarını, davranışlarını ve düşüncelerini kontrol etmelerini sağlar (Kartarı, 2014).

Tüketiciler, içinde buldukları ve kendilerini ait hissettikleri kültürün etkisiyle tüketim alışkanlığı geliştirmektedirler. Örneğin Türkiye’de gerek kahvaltıda gerekse gün içinde daha çok çay tüketme kültürü görünmekte iken Avrupa ülkelerinde ağırlıklı olarak kahve tüketme kültürü görülmektedir.

Kartarı (2014: 39) altkültürü bir kültür topluluğu içindeki daha küçük gruplar olarak tanımlamaktadır. Altkültür kavramı kültür öğelerinin zaman içinde farklı bölge, koşul ve topluluklar içinde birbirine benzemeyen değişim süreçlerinden geçmeleri ile oluşmaktadır.

Örneğin şehirde yaşayan tüketiciler ile kırsal kesimde yaşayan tüketicilerin giyim, müzik, yiyecek gibi tercihleri arasında farklılık görülmektedir.

Sosyal sınıf, bir toplumun aynı değer, yaşam tarzı, gelir ve davranış biçimlerini benimsemiş bir alt bölümü olarak tanımlanmaktadır. Sanayi ve ekonomik olarak gelişmiş toplumlarda sosyal sınıf, alt, orta ve üst sosyal sınıf olarak gruplandırılmaktadır. Aynı sosyal sınıfta yer alan tüketicilerin benzer satın alma davranışları gösterdiği görülmektedir (Kara, Özler, Kaya, Eroğlu, & Şaşmaz, 2020).

Üst sınıfa mensup tüketiciler daha lüks ve markalı ürünlere ilgi gösterirken alt sınıfa mensup tüketiciler ekonomik olarak kendilerini yormayacak ürünlere ilgi gösterebilmektedirler.

3.1.3. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Sosyal Faktörler

Tüketici davranışlarını etkileyen sosyal faktörler, referans grupları, aile, roller ve statüler olarak gruplandırılmaktadır.

Referans grupları, insanların görüşleri, değer ve davranışları için karşılaştırma, etki ve örnek kaynakları olarak hizmet eden gruplardır. İnsanlar başkalarının ne düşündüğünden ve nasıl davrandıklarından güçlü bir şekilde etkilenmektedirler. En önemli referans grubu ailedir, çünkü aile çocuklara tüketici olarak işlev görmek için gerekli bilgi, beceri, tutum ve deneyim sağlar. (Schiffman & Wisenblit, 2015).

Aile dışında tüketici davranışlarını etkileyen diğer referans grupları arkadaşlar, sevilen bir ünlü ya da takip edilen bir “influencer/internet ünlüsü” de olabilmektedir. Referans gruplarının yönlendirmesi tüketicilerin alışveriş kararlarını, tercih ve satın alma davranışlarını etkilemektedir.

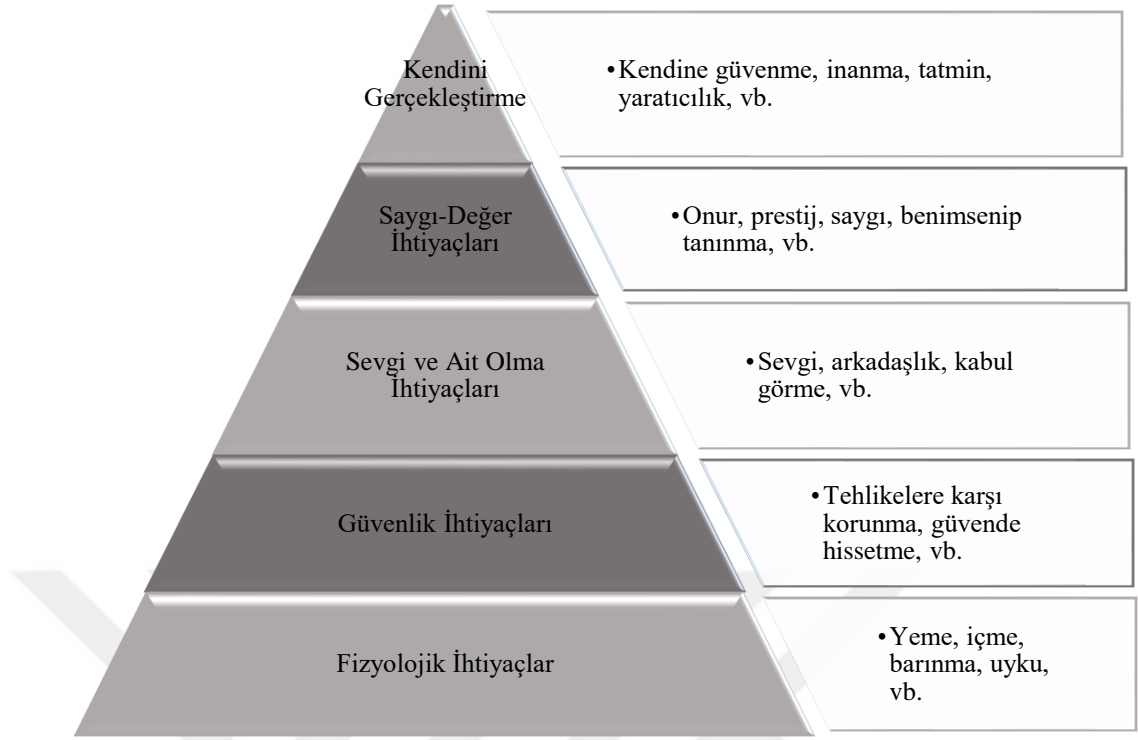
Bireyin toplum içindeki yerini belirleyen roller ve statüler tüketici davranışını etkileyen önemli faktörlerdir. Statü, Türk Dil Kurumu tarafından “Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu”, “Kadro bakımından bağlı olduğu durum; pozisyon” olarak

tanımlanmaktadır. Bireyler gerek aile içinde gerekse bir kurum veya toplum içinde edindikleri statüye göre farklı roller üstlenmektedirler. Aile içinde anne rolündeki bir kadın işi gereği çalıştığı üniversitede öğretim görevlisi rolünü üstlenebilir. Örneğin anne rolünde çocuklarının beslenme ve giyim gibi ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapma sorumluluğunu üstlenmesi ya da öğretim görevlisi rolünde kendini geliştirmek için yaptığı eğitim/kitap harcamaları üstlendiği rol ile ilgili olarak ürün ve hizmetlerin tercihinde etkili olabilmektedir.

3.1.4. Tüketici Davranışlarını Etkileyen Psikolojik Faktörler

Tüketici davranışlarını etkileyen psikolojik faktörler, güdülenme (motivasyon), algı, öğrenme, inanç ve tutumlar olarak gruplandırılmaktadır.

Çağdaş pazarlama, bir yandan tüketicilerin ihtiyaçlarını belirlemeyi ve bu ihtiyaçlara karşılık vermeyi hedeflerken, diğer yandan da tüketicilerin ihtiyaçlarını gidermek için onları güdülemeye çalışır. Güdü, uyarılmış ihtiyaç olarak tanımlanabilir ve bireylerin nasıl güdülendiğini anlamak için ihtiyaçlarının detaylı bir şekilde bilinmesi gerekir. Abraham Maslow'un "İhtiyaçlar Kuramı" (Şekil 6) göstermektedir ki, kişi ancak birinci sıradaki ihtiyacını karşıladıktan sonra ikinci, daha sonra üçüncü sıradaki ihtiyaçlarını düşünmektedir. Yeni ihtiyaçlar, ancak var olan ihtiyaçların karşılanmasından sonra ortaya çıkmaktadır. Belli bir ihtiyaç karşılanmadıkça, daha üst sıradaki ihtiyaca karşı istek oluşmayacaktır. (Odabaşı & Barış, 2003).

Şekil 6. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Pazarlamanın temeli, ihtiyaçları tanımlamak ve karşılamaktır. Pazarlamacılar ihtiyaç yaratmazlar, ancak tüketicinin hissetmediği ya da keşfetmediği ihtiyaçlarının farkına varmalarına çalışırlar. Tüketicilerin temel ihtiyaçları değişmediği, fakat onları tatmin eden ürünler değiştiği için, şirketlerin tüketicileri tatmin edecek ürünlerin geliştirilmesi üzerine odaklanması, güçlü rekabete veya olumsuz ekonomik koşullara rağmen hayatta kalmaları ve büyümeleri için gereklidir.

Algı, bireylerin uyarınları seçtikleri, düzenledikleri ve dünyayı anlam dolu bir resme dönüştürdükleri karmaşık bir süreçtir. Algı, çevremizdeki dünyayı nasıl gördüğümüzü belirleyen temel bir etkidir. Aynı uyarana maruz kalan bireyler, bu uyarınları nasıl anlamlandırdıkları ve yorumladıkları konusunda, kendi ihtiyaçlarına, değerlerine ve beklentilerine dayanan öznel bir bakış açısına sahiptirler. Tüketiciler uyarınlara gerçeklik temellerine göre değil, kendi algılarına göre tepki verirler ve her birey için "gerçeklik" kişinin ihtiyaçlarına, isteklerine, değerlerine ve kişisel deneyimlerine dayanan tamamen kişisel bir olgudur (Schiffman & Wisenblit, 2015).

Gerçeğin ne olduğundan ziyade tüketicinin ürünleri nasıl algıladığı, satın almayı etkileyen önemli bir unsurdur. Örneğin margarinin sağlığa faydalı olduğu algısı özellikle 70'li, 80'li yıllarda çok yaygındı. Tereyağının damar tıkanıklığına yol açacağı, bitkisel

margarinlerin tercih edilmesi gerektiği algısının yayılmasıyla pek çok aile kahvaltılarda sofralarına ekmek üzeri margarin eklemiş, yemeklerin her çeşidinde margarin kullanımına geçmiştir. Örnekteki gibi ürün kalitesi ile ilgili satın alma algısı dışında fiyat ve ürün çeşitliliği ile ilgili algılar satış hacmini arttırmak için pazarlama stratejilerinde kullanılmaktadır.

Öğrenme önceki deneyimlerin neden olduğu, davranışlardaki nispeten kalıcı değişimdir. Öğrenen kişi doğrudan deneyim yaşamadan, başkalarını etkileyen olayları gözlemleyerek de öğrenebilir. Tüketiciler birçok marka adını tanıyor ve kullanmadıkları ürünler için bile birçok ürün reklam müziklerini mırıldanabiliyorlar. Bu gelişigüzel, kasıtsız bilgi edinimi, tesadüfi öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Öğrenme devam eden bir süreçtir. Dünya hakkındaki bilgimiz, yeni uyaranlara maruz kaldıkça ve kendimizi daha sonra benzer durumlarda bulduğumuzda davranışlarımızı değiştirmemize izin veren geri bildirimler aldıkça sürekli olarak yenilenir. Öğrenme kavramı, bir tüketicinin ürün logosu gibi bir uyaran arasındaki basit ilişkiden karmaşık bir dizi bilişsel aktiviteye verdiği yanıt kadar birçok alanı kapsar (Solomon, Consumer Behavior Buying, Having and Being, 2007).

İnançlar, bireylerin deneyimlerine, zekâlarına, duygularına ve sosyal etkileşimlerine bağlı olarak oluşturdukları iç dünya algılarını ve tanımlamalarını ifade eder. Bu algılar, sürekli olarak bireyin duygusal dünyasını şekillendirir. Öte yandan, tutumlar bireyin kendi iç dünyasında belirli değerlere ve inançlara dayalı olarak geliştirdiği tanımlama süreçleridir. Tutumlar, bu temel inanç ve değerler üzerine kurulduğu sürece devamlılık gösterirler ve bireyin davranışlarını etkilerler (Şimşek, Çelik, & Akgemci, 2019). Birçok ülkede gıda ve kozmetik ürünlerinde domuz (eti ve yağı) yaygın olarak kullanılmakta iken Müslüman ülkelerdeki domuz ürünlerinin haram olduğu inancı süregelmektedir.

3.2. Covid-19 Pandemisinin Tüketici Davranışlarına Etkileri

2020 yılı itibariyle tüm dünyada hızla yayılmaya başlayan Covid-19 pandemisi, salgının kontrol altına alınabilmesi için uygulanan önlemler doğrultusunda gerek ülke içinde gerekse küresel boyutta kapanmaları beraberinde getirmiştir.

Pandemi ile mücadele kapsamında Türkiye’de ülkeler arası geçişlerin, seyahat ve ulaşımın sınırlandırılması/durdurulması, eğitime ara verilmesi ve sonrasında sürecin belirsizliği sebebiyle uzaktan eğitime geçilmesi, kamuya açık toplu etkinliklerin

kısıtlandırılması/durdurulması, sokağa çıkma kısıtlamaları, açık ve kapalı alanlarda maske takma ve aşı olma zorunluluğu, kamu ve özel sektörde esnek mesai, evden çalışma sistemine geçilmesi gibi sosyal ve toplumsal önlemler alınmıştır. Alınan önlemlerle beraber işyeri faaliyetlerinin kısıtlanması ve kapanmalar, pek çok alanda ekonomik daralmaya ve iş kaybına neden olmuştur.

Pek çoğumuzun ilk defa karşılaştığı pandemi olgusu ile hastalığın hızla yayılıyor olması, sürecin ne kadar devam edeceğinin bilinmemesi, kapanmalar sebebiyle evden dahi çıkamıyor olmak, hastalığa kapılma endişesi gibi pek çok sebep tüketicilerin alışveriş davranışlarında değişiklik yapmalarına neden olmuştur.

Özellikle kapanma süreçleri ve hastalıktan korunma adına toplu ortamlara girme kaygısı, tüketicileri internetten alışveriş yapmaya yönelterek e-ticaret platformlarının satış hacmini arttırmasına fırsat sağlarken fiziksel satış yapan mağazalar bu durumdan olumsuz etkilenmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA VE YÖNTEM

Araştırmada, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, 08.11.2023 tarihli 2023/42 sayılı Etik Kurul Kararı (EK 1) onayı ile doğrudan veri toplama yöntemi olan anket uygulaması kullanılmıştır. “Google Formlar” ile hazırlanan anket formu katılımcılara gerek sosyal medya ve mesaj kanalları aracılığıyla, gerekse yüz yüze iletişime geçilerek doldurmaları üzere iletilmiştir. Anket formu, 7 Aralık – 25 Aralık 2023 tarihleri arasında katılıma açık tutulmuştur.

Araştırmanın evreni e-ticaret yoluyla yapılan alışverişlerin en fazla olduğu Marmara Bölgesi, İstanbul ili olarak seçilmiştir. Araştırma evreninde ana kütlenin tamamına ulaşmanın mümkün olmaması sebebiyle örneklem olarak anket formunu dolduranlar arasından İstanbul’da yaşayan 278 katılımcının cevapları istatistiksel değerlendirmelerde kullanılmıştır.

İstatistiksel analizler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences- Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) kullanılarak yapılmış olup tanımsal istatistik kapsamında katılımcıların verdikleri cevapların analizinde frekans dağılımı, yüzdeler (%) ve aritmetik ortalama kullanılmıştır.

Korelasyon, iki değişkenlerin birbirine ne kadar benzerlikte hareket ettiğini, ilişkinin yönü ve düzeyini göstermektedir. Çalışmada, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin belirlenmesinde kullanılan Pearson Korelasyon Analizi’nden yararlanılmıştır.

Korelasyon katsayısı r , 1 ve -1 arasında bir değer almaktadır.

- Korelasyon katsayısı 1’e eşitse, değişkenler arasında tam pozitif korelasyon (doğrusal bağ) bulunmaktadır. r değeri 1’e ne kadar yakınsa değişkenler arasındaki bağ o kadar kuvvetlidir.
- Korelasyon katsayısı -1’e eşitse, değişkenler arasında tam negatif ilişkiden söz edilir. r değeri -1’e yakınsa değişkenler birbirlerinden o kadar farklı yönde hareket eder.
- Korelasyon 0 ise değişkenler arasında herhangi bir bağdan söz edilmez.

<u>r</u> <u>Korelasyon Katsayısı</u>	<u>İlişki</u>
0.00	İlişki yok
0,01 – 0,29	Düşük düzeyde ilişki
0,30 – 0,70	Orta düzeyde ilişki
0,71 – 0,99	Yüksek düzeyde ilişki
1.00	Mükemmel ilişki

Olasılık (p - probability) ya da SPSS programında kullanılan "Sig." değeri, değişkenler arasındaki ilişkinin veya farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını gösterir. p değeri 0,05'ten küçük olduğunda, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki veya fark olduğu belirtilir. p değeri ne kadar küçük olursa, yapılan olası hata miktarı da o kadar düşük olur (İstatistik, 2018).

<u>p değer aralığı</u>	<u>Yorumlama</u>
>0,05	İstatistiksel olarak anlamlı değil
0,01 – 0,05	İstatistiksel olarak anlamlı
0,001 – 0,01	Yüksek derecede istatistiksel olarak anlamlı
<0,001	Çok yüksek derecede istatistiksel olarak anlamlı

Çalışmada, istatistiksel olarak değişkenlerin ortalamaları arasındaki farkın manidarlığını test ederken, iki bağımsız grubun ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için “Bağımsız Örneklem t-Testi”, ikiden fazla grubun ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için ise “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA- Analysis Of Variance)” kullanılmıştır. t-testi ilk olarak 1908 yılında İrlanda, Dublin’de kimyager olarak çalışan William Sealy Gosset tarafından önemli bir bira şirketinin ürettiği biranın kalitesini ölçmek için geliştirilmiş olup iki veri grubunun ortalamalarını karşılaştırmak için en sık kullanılan hipotez testlerinden biridir (Aydın, 2022). Varyans analizi ANOVA, İngiliz istatistikçi ve genetikçi olan Sir Ronald Aylmer Fischer tarafından geliştirilmiş olup, üç ya da daha fazla grup arasında, belirli bir değişkene bağlı olarak farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Akyıldız, 2009).

Çalışmada, grupların varyansları arasında fark olup olmadığını belirlemek için “Levene Testi” uygulanmıştır. İlk olarak 1960 yılında Howard Levene tarafından tanımlanan test, farklı örneklerde varyans eşitliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Birçok istatistiksel prosedür, farklı örneklerin alındığı bir popülasyonun varyanslarının eşit olduğunu varsayar. Levene testi bu varsayımı inceler (NIST/SEMATECH, 2012).

Çalışmada, varyans analizi ile değişkenler arasında farkların var olduğu belirlendikten sonra, çıkan farkların hangi gruplar arasında olduğuna bulmak için “Çoklu Karşılaştırma Testi” yani “Post-hoc test” kullanılmıştır. Levene testinde p değeri 0.05’ten büyük çıkan ve homojen dağılım gösteren gruplar için, 1953 yılında J.W.Tukey tarafından ortaya konan, bir çoklu karşılaştırma testi olan Tukey HSD testinden (Ergün Bülbül, 2000), p değeri 0.05’ten küçük çıkan ve homojen dağılmayan gruplar için ise 1987 yılında Hochberg ve Tamhane’in ortaya koydukları Tamhane’s T2 testinden (Post-Hoc Testlerinin Doğru Kullanımı, 2016) faydalanılmıştır.

Ankette kullanılan ölçeğin güvenirliği Cronbach Alfa (α) yöntemiyle değerlendirilmiştir. Demografik veriler hariç, anket soru ölçekleri için yapılan analizde $\alpha = 0,91$ olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır (Kalaycı, 2006).

Anketin ilk bölümünde katılımcılar, anketin yapılma amacı ve ne için kullanılacağı hakkında bilgilendirilmiş olup ulaşılan ve İstanbul’da oturan 297 kişiden anket çalışmasına katılmayı kabul eden 288 katılımcı anket sorularını doldurmuşlardır. 288 katılımcının 10 tanesi bugüne kadar internetten alışveriş yapmadığını belirtmiş ve çoğu sebep olarak güvenli bulmadıklarını ve ürünü denemeden satın almak istemediklerini söylemişlerdir. Kalan 278 kişinin cevapları anket analizlerinde kullanılmıştır.

Anketin ikinci bölümü yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu gibi demografik bilgileri içermekte olup sorular için çoktan seçmeli soru grupları kullanılmıştır.

Katılımcıların yaş, cinsiyet ve medeni hal, son bitirilen eğitim kademesi ve çalışma durumuna göre dağılımı tablosundan (Tablo 10) görüleceği üzere, ankete en fazla katılımı %36,0 oranı ile 35-44 yaş aralığındaki kullanıcılar göstermiş olup bu katılımı %30,2 ile 45-54 yaş grubu, %14,4 ile 18-24 yaş grubu takip etmektedir. Katılımcıların %66,9’unu kadınlar, %33,1’ini erkeklerin oluşturduğu, %64,4’ünün evli, %35,6’sının bekar olduğu görülmektedir. En son bitirdikleri kademeye göre eğitim durumlarının %44,2 oranında

lisans, %27,3 oranında yüksek lisans ve doktora, %17,3 oranında lise olduğu, çalışma durumuna göre dağılımın ağırlıklı olarak %61,2 oranı ile tam zamanlı çalışan, %15,1 ile öğrenci, %12,9 ile çalışmayan olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Medeni Hal, Son Bitirilen Eğitim Kademesi ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Yaş	n (Katılımcı Sayısı)	%
0-17	4	1,4
18-24	40	14,4
25-34	29	10,4
35-44	100	36,0
45-54	84	30,2
55 ve üzeri	21	7,6
Cinsiyet		
Kadın	186	66,9
Erkek	92	33,1
Medeni Hal		
Evli	179	64,4
Bekar	99	35,6
Son Bitirilen Eğitim Kademesi		
İlkokul-Ortaokul	4	1,4
Lise	48	17,3
Ön lisans	27	9,7
Lisans	123	44,2
Yüksek Lisans-Doktora	76	27,3
Çalışma Durumu		
Tam zamanlı	170	61,2
Yarı zamanlı	9	3,2
Serbest meslek	21	7,6
Öğrenci ve çalışmıyor	42	15,1
Çalışmıyor	36	12,9

Katılımcılar, haneye giren aylık gelirlerinin 2023 yılı aralık ayında %30,6 oranında 40.000-59.999 TL aralığında, %30,2 oranında 20.000-39.999 TL aralığında, %17,3 oranında 80.000 TL ve üstü aralığında olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 11).

Tablo 11. Katılımcıların Haneye Giren Aylık Gelir Dağılımı

Aylık Gelir	n (Katılımcı Sayısı)	%
20000 TL ve altı	16	5,8
20.000 – 39.999 TL	84	30,2
40.000 – 59.999 TL	85	30,6
60.000 – 79.999 TL	45	16,2
80.000 TL ve üstü	48	17,3
Toplam	278	100

Anketin üçüncü bölümünde, çoktan seçmeli sorular ile katılımcılara pandemi dönemi öncesinde (Mart 2020 öncesi), e-ticaret yapma alışkanlıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Katılımcıların %10,4'ü pandemi öncesinde internetten alışveriş yapmadıklarını, %89,6'sı ise yapmış olduklarını belirtmişlerdir. Pandemi dönemi öncesinde alışveriş yapmayanların neden yapmadıkları ile ilgili sebeplere bakıldığında, tüm katılımcılar arasında %7,9 oranında ürünü fiziksel olarak görmedikleri/ kalitesinden emin olmadıkları, %6,1 oranında ürünü denemeden satın almak istemedikleri, %5,8 oranında ise güvenli bulmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 12).

Tablo 12. Pandemi Öncesinde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmama Sebebi

Sebepler		n* (Katılımcı Sayısı)	%*
Güvenli bulmamak	Hayır	262	94,2
	Evet	16	5,8
Ürünü fiziksel olarak görmemek/ kalitesinden emin olmamak	Hayır	256	92,1
	Evet	22	7,9
Ürünü denemeden satın almak istememek	Hayır	261	93,9
	Evet	17	6,1
Kargo ve iade süreçlerinin zor olacağını düşünmek	Hayır	266	95,7
	Evet	12	4,3
Nasıl yapılacağını bilememek	Hayır	274	98,6
	Evet	4	1,4

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Pandemi dönemi öncesi katılımcıların internetten alışveriş yapma sıklığı incelendiğinde, %10,4'ü bu dönemde internetten alışveriş yapmamış olup %45,3'ü ayda 1, %31,7'si ayda 2-3 defa internetten alışveriş yaptıklarını belirtmişlerdir (Tablo 13).

Tablo 13. Pandemi Öncesi Katılımcıların İnternetten Alışveriş Yapma Sıklığı

Alışveriş Sıklığı	Kadın	Erkek	n (Katılımcı Sayısı)	%
Yapmadım	24	5	29	10,4
Ayda 1	78	48	126	45,3
Ayda 2-3	61	27	88	31,7
Haftada 1	13	5	18	6,5
Haftada 2-3	7	4	11	4,0
Haftada 3 üzeri	3	3	6	2,2
Toplam	186	92	278	100,0

Pandemi öncesinde internetten alışveriş yapan katılımcıların en çok hangi ürünleri satın almayı tercih ettiklerine bakıldığında (Tablo 14), %62,9 oranında tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.), %40,6 oranında dergi/kitap ve eğitim materyalleri, %36,3 oranında elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, tablet, TV, vb.) almayı tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 14. Pandemi Dönemi Öncesinde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler

Ürünler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Market ürünleri (yiyecek/içecek, vb.)	Hayır	216	77,7
	Evet	62	22,3
Hazır gıda/yemek/restoran	Hayır	220	79,1
	Evet	58	20,9
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	Hayır	103	37,1
	Evet	175	62,9
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, tablet, TV, vb.)	Hayır	177	63,7
	Evet	101	36,3
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	Hayır	165	59,4
	Evet	113	40,6
Temizlik ürünleri	Hayır	232	83,5
	Evet	46	16,5
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	Hayır	203	73,0
	Evet	75	27,0
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Hayır	231	83,1
	Evet	47	16,9
Diğer	Hayır	270	97,1
	Evet	8	2,9

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Pandemi dönemi öncesi internette alışveriş yapmış olan katılımcıların en çok hangi e-ticaret sitelerini kullandıkları incelendiğinde (Tablo 15), en fazla tercih edilen site %68,0 oranında Trendyol olup ardından %52,9 ile Hepsiburada ve %28,4 ile N11 gelmektedir.

Tablo 15. Pandemi Öncesinde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri

E-Ticaret Siteleri		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Trendyol	Hayır	89	32,0
	Evet	189	68,0
Amazon	Hayır	214	77,0
	Evet	64	23,0
Hepsiburada	Hayır	131	47,1
	Evet	147	52,9
N11	Hayır	199	71,6
	Evet	79	28,4
Yemeksepeti	Hayır	205	73,7
	Evet	73	26,3
Migros	Hayır	235	84,5
	Evet	43	15,5
Getir	Hayır	236	84,9
	Evet	42	15,1
İstegelsin	Hayır	274	98,6
	Evet	4	1,4
Diğer	Hayır	256	92,1
	Evet	22	7,9

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Katılımcılara pandemi öncesi dönemde internetten alışveriş yapmayı tercih etme sebepleri sorulduğunda, %63,3 oranında daha ucuza ürün alabilmek/indirim ve promosyonlardan faydalanmak için, %56,5 oranında mağazaya gitmeden zahmetsiz alışveriş yapabilmek için, %53,2 oranında ürünlere kolayca erişebilmek için tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 16).

Tablo 16. Pandemi Öncesinde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri

Sebepler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Ürünlere kolayca erişebilmek	Hayır	130	46,8
	Evet	148	53,2
Ürün çeşitliliğinin fazla olması	Hayır	159	57,2
	Evet	119	42,8
Daha ucuza ürün alabilmek / indirim ve promosyonlardan faydalanabilmek	Hayır	102	36,7
	Evet	176	63,3
Ürün özellik ve fiyatlarını karşılaştırarak seçim yapabilmek	Hayır	146	52,5
	Evet	132	47,5
Ürün değerlendirme ve yorumlarına bakıp ürün hakkında bilgi edinebilmek	Hayır	170	61,2
	Evet	108	38,8
Mağazaya gitmeden zahmetsiz alışveriş yapabilmek	Hayır	121	43,5
	Evet	157	56,5
7/24 alışveriş yapabilme imkânı	Hayır	178	64,0
	Evet	100	36,0
Kargo ve teslimat kolaylıkları	Hayır	217	78,1
	Evet	61	21,9
Ödeme seçeneklerinin çeşitliliği (havale, kredi kartı, kapıda ödeme, vb.)	Hayır	234	84,2
	Evet	44	15,8
Diğer	Hayır	276	99,3
	Evet	2	,7

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Anketin dördüncü bölümünde katılımcılara çoktan seçmeli sorular ile pandemi döneminde (Mart 2020-2022 arası) e-ticaret yapma alışkanlıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Katılımcıların %88,5'i önceden de alışveriş yaptıklarını ve pandemi döneminde yapmaya devam ettiklerini, önceden alışveriş yapmamış olan %7,9 oranında katılımcı pandemi döneminde ilk defa alışveriş yapmaya başladıklarını, %3,6 oranında katılımcı ise bu dönemde internette alışveriş yapmadıklarını belirtmişlerdir. Pandemi döneminde internette alışveriş yapanların %38,8'inin ayda 2-3 defa, 19,1'inin haftada 2-3 defa, %18,7'sinin ayda 1 defa alışveriş yaptığı gözlemlenmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapma Durumu ve Alışveriş Yapma Sıklığı

Alışveriş Yapma Durumu	Kadın	Erkek	n (Katılımcı Sayısı)	%
Yapmadım	9	1	10	3,6
İlk kez başladım	18	4	22	7,9
Daha önce de yapıyordum, devam ettim	159	87	246	88,5
Toplam	186	92	278	100%
Alışveriş sıklığı				
Ayda 1	33	19	52	18,7
Ayda 2-3	66	42	108	38,8
Haftada 1	28	8	36	12,9
Haftada 2-3	38	15	53	19,1
Haftada 3 üzeri	12	7	19	6,8

Pandemi döneminde internette alışveriş yapan katılımcıların en çok hangi ürünleri satın almayı tercih ettiklerine bakıldığında, %60,1 oranında market ürünleri (yiyecek/içecek, vb.), %52,5 oranında tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.), %45,3 oranında temizlik ürünleri almayı tercih ettikleri görülmüştür (Tablo 18).

Tablo 18. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler

Ürünler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Market ürünleri (yiyecek/içecek, vb.)	Hayır	111	39,9
	Evet	167	60,1
Hazır gıda/yemek/restoran	Hayır	181	65,1
	Evet	97	34,9
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	Hayır	132	47,5
	Evet	146	52,5
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, tablet, TV, vb.)	Hayır	179	64,4
	Evet	99	35,6
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	Hayır	162	58,3
	Evet	116	41,7
Temizlik ürünleri	Hayır	152	54,7
	Evet	126	45,3
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	Hayır	164	59,0
	Evet	114	41,0
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Hayır	222	79,9
	Evet	56	20,1
Diğer	Hayır	269	96,8
	Evet	9	3,2

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Pandemi döneminde internette alışveriş yapmış olan katılımcıların en çok hangi e-ticaret sitelerini kullandıkları incelendiğinde (Tablo 19), en fazla tercih edilen site %81,7 oranında Trendyol olup ardından %57,6 ile Hepsiburada ve %37,1 ile Migros gelmektedir.

Tablo 19. Pandemi Döneminde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri

E-Ticaret Siteleri		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Trendyol	Hayır	51	18,3
	Evet	227	81,7
Amazon	Hayır	187	67,3
	Evet	91	32,7
Hepsiburada	Hayır	118	42,4
	Evet	160	57,6
N11	Hayır	200	71,9
	Evet	78	28,1
Yemeksepeti	Hayır	180	64,7
	Evet	98	35,3
Migros	Hayır	175	62,9
	Evet	103	37,1
Getir	Hayır	176	63,3
	Evet	102	36,7
İstegelsin	Hayır	261	93,9
	Evet	17	6,1
Diğer	Hayır	261	93,9
	Evet	17	6,1

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Katılımcılara pandemi döneminde internetten alışveriş yapmayı tercih etme sebepleri sorulduğunda, %66,2 oranında kapanma sebebiyle dışarı çıkamadıkları için, %62,6 oranında ürünlere kolayca erişebilmek için, %50,0 oranında dışarı çıkmaya korktukları/kalabalığa girmeye tedirgin oldukları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 20).

Tablo 20. Pandemi Döneminde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri

Sebepler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Kapanma sebebiyle dışarı çıkamamak	Hayır	94	33,8
	Evet	184	66,2
Dışarı çıkmaya korkmak/kalabalığa girmeye tedirgin olmak	Hayır	139	50,0
	Evet	139	50,0
Ürünlere kolayca erişebilmek	Hayır	104	37,4
	Evet	174	62,6
Ürün çeşitliliğinin fazla olması	Hayır	163	58,6
	Evet	115	41,4
Daha ucuza ürün alabilmek / indirim ve promosyonlardan faydalanabilmek	Hayır	154	55,4
	Evet	124	44,6
Ürün özellik ve fiyatlarını karşılaştırarak seçim yapabilmek	Hayır	180	64,7
	Evet	98	35,3
Ürün değerlendirme ve yorumlarına bakıp ürün hakkında bilgi edinebilmek	Hayır	189	68,0
	Evet	89	32,0
Mağazaya gitmeden zahmetsiz alışveriş yapabilmek	Hayır	144	51,8
	Evet	134	48,2
7/24 alışveriş yapabilme imkânı	Hayır	166	59,7
	Evet	111	39,9
Kargo ve teslimat kolaylıkları	Hayır	187	67,3
	Evet	91	32,7
Ödeme seçeneklerinin çeşitliliği (havale, kredi kartı, kapıda ödeme, vb.)	Hayır	242	87,1
	Evet	36	12,9
Diğer	Hayır	276	99,3
	Evet	2	,7

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Anketin beşinci bölümünde, çoktan seçmeli sorular ile katılımcılara günümüzdeki e-ticaret yapma alışkanlıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Katılımcıların %2,9'u internette alışverişe ilk defa bu dönemde başlamış olup toplamda %99,3'ü internette alışveriş yaptıklarını, %0,7'si ise alışveriş yapmadıklarını belirtmişlerdir. Alışveriş yapanların %44,2'si ayda 2-3 kez, %26,6'sı ayda 1 kez internette alışveriş yaptıklarını belirtmişlerdir (Tablo 21).

Tablo 21. Günümüzde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapma Sıklığı

Alışveriş Sıklığı	Kadın	Erkek	n (Katılımcı Sayısı)	%
Yapmıyorum	1	1	2	,7
Ayda 1	45	29	74	26,6
Ayda 2-3	83	40	123	44,2
Haftada 1	26	12	38	13,7
Haftada 2-3	26	4	30	10,8
Haftada 3 üzeri	5	6	11	4,0
Toplam	186	92	278	100,0

Katılımcıların internette en çok aldıkları ürün grubu %72,7 oranında tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.) olup bu grubu %46,8 ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri, %44,2 ile market ürünleri (yiyecek/içecek, vb.) takip ettiği görülmektedir (Tablo 22).

Tablo 22. Günümüzde Katılımcıların İnternette En Çok Aldıkları Ürünler

Ürünler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Market ürünleri (yiyecek/içecek, vb.)	Hayır	155	55,8
	Evet	123	44,2
Hazır gıda/yemek/restoran	Hayır	165	59,4
	Evet	113	40,6
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	Hayır	76	27,3
	Evet	202	72,7
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, tablet, TV, vb.)	Hayır	169	60,8
	Evet	109	39,2
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	Hayır	159	57,2
	Evet	119	42,8
Temizlik ürünleri	Hayır	182	65,5
	Evet	96	34,5
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	Hayır	148	53,2
	Evet	130	46,8
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Hayır	220	79,1
	Evet	58	20,9
Diğer	Hayır	269	96,8
	Evet	9	3,2

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Katılımcıların en çok kullandıkları e-ticaret siteleri, %84,9 ile Trendyol, %59,7 ile Hepsiburada, %38,5 ile Yemeksepeti olduğu görülmektedir (Tablo 23).

Tablo 23. Günümüzde Katılımcıların En Çok Kullanmayı Tercih Ettikleri E-Ticaret Siteleri

E-Ticaret Siteleri		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Trendyol	Hayır	42	15,1
	Evet	236	84,9
Amazon	Hayır	173	62,2
	Evet	105	37,8
Hepsiburada	Hayır	112	40,3
	Evet	166	59,7
N11	Hayır	205	73,7
	Evet	73	26,3
Yemeksepeti	Hayır	171	61,5
	Evet	107	38,5
Migros	Hayır	204	73,4
	Evet	74	26,6
Getir	Hayır	203	73,0
	Evet	75	27,0
İstegelsin	Hayır	270	97,1
	Evet	8	2,9
Diğer	Hayır	260	93,5
	Evet	18	6,5

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Katılımcılar günümüzde internetten alışveriş yapmayı tercih etme sebepleri olarak %71,9 oranında ürünlere kolayca erişebilmek, %68,7 oranında daha ucuza ürün alabilmek/indirim ve promosyonlardan faydalanabilmek, %64,4 oranında ürün çeşitliliğinin fazla olması sebeplerini göstermişlerdir (Tablo 24).

Tablo 24. Günümüzde Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmayı Tercih Etme Sebepleri

Sebepler		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Ürünlere kolayca erişebilmek	Hayır	78	28,1
	Evet	200	71,9
Ürün çeşitliliğinin fazla olması	Hayır	99	35,6
	Evet	179	64,4
Daha ucuza ürün alabilmek / indirim ve promosyonlardan faydalanabilmek	Hayır	87	31,3
	Evet	191	68,7
Ürün özellik ve fiyatlarını karşılaştırarak seçim yapabilmek	Hayır	114	41,0
	Evet	164	59,0
Ürün değerlendirme ve yorumlarına bakıp ürün hakkında bilgi edinebilmek	Hayır	132	47,5
	Evet	146	52,5
Mağazaya gitmeden zahmetsiz alışveriş yapabilmek	Hayır	101	36,3
	Evet	177	63,7
7/24 alışveriş yapabilme imkânı	Hayır	121	43,5
	Evet	157	56,5
Kargo ve teslimat kolaylıkları	Hayır	165	59,4
	Evet	113	40,6
Ödeme seçeneklerinin çeşitliliği (havale, kredi kartı, kapıda ödeme, vb.)	Hayır	221	79,5
	Evet	57	20,5
Diğer	Hayır	276	99,3
	Evet	2	,7

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Anketin altıncı bölümünde katılımcılara 5’li Likert Ölçeği ve çoktan seçmeli sorular sorularak, genel olarak internette alışveriş yapmak hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Katılımcılar “İnternette alışveriş yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna, %97,2 oranında, “İnternette yapılan alışverişlerin hayatınızı kolaylaştırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna ise %97,8 oranında olumlu cevap vermişlerdir (Tablo 25).

Tablo 25. Katılımcıların “İnternette Alışveriş Yapmaya Devam Etmeyi Düşünüyor Musunuz?” Ve “İnternette Yapılan Alışverişlerin Hayatınızı Kolaylaştırdığını Düşünüyor Musunuz?” Sorularına Verdikleri Yanıtlar

Yanıtlar	n (Katılımcı Sayısı)	%
İnternette alışveriş yapmaya devam etmeyi düşünüyor mu?		
Kesinlikle hayır	1	,4
Hayır	1	,4
Kararsızım	6	2,2
Evet	103	37,1
Kesinlikle evet	167	60,1
İnternette yapılan alışverişler hayatı kolaylaştırıyor mu?		
Kesinlikle hayır	0	0
Hayır	1	,4
Kararsızım	5	1,8
Evet	106	38,1
Kesinlikle evet	166	59,7

Katılımcılara alışveriş yapmalarını teşvik eden unsurlar sorulduğunda Tablo 26’da görüleceği üzere, %80,6 oranında ihtiyaçlar olarak cevap verilmiş olup, bu unsuru %66,5 ile ürün indirim ve kampanyaları, %33,8 ile ücretsiz kargo seçenekleri takip etmektedir. Katılımcılar, bir ürün ya da hizmeti tercihi ederken bu tercihlerini etkileyen unsurlar için ise %82,0 oranında kalitesi/marka güvenilirliği, %80,6 oranında fiyatı, %68,0 oranında ürün yorum ve değerlendirmeleri cevaplarını seçmişlerdir.

Tablo 26. Katılımcıların İnternette Alışveriş Yapmalarını Teşvik Eden ve Ürün Ya Da Hizmet Tercihlerini Etkileyen Unsurlar

İnternette alışveriş yapmayı teşvik eden unsurlar		n* (Katılımcı Sayısı)	%
İhtiyaçlar	Hayır	54	19,4
	Evet	224	80,6
Sosyal medyada çıkan reklamlar	Hayır	208	74,8
	Evet	70	25,2
Ürün indirim ve kampanyaları	Hayır	93	33,5
	Evet	185	66,5
Influencer/internette takip edilen ünlülerin ürün ya da hizmet önerileri	Hayır	227	81,7
	Evet	51	18,3
Ücretsiz kargo seçenekleri	Hayır	184	66,2
	Evet	94	33,8
Diğer	Hayır	270	97,1
	Evet	8	2,9
Ürün ya da hizmet tercihlerini etkileyen unsurlar		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Fiyat	Hayır	54	19,4
	Evet	224	80,6
Kalite/Marka güvenilirliği	Hayır	50	18,0
	Evet	228	82,0
İndirim/kampanya dahilinde olması	Hayır	94	33,8
	Evet	184	66,2
Ürün yorum ve değerlendirmeleri	Hayır	89	32,0
	Evet	189	68,0
Satış sonrası destek hizmeti	Hayır	187	67,3
	Evet	91	32,7
Ücretsiz kargo	Hayır	170	61,2
	Evet	108	38,8
Diğer	Hayır	277	99,6
	Evet	1	,4

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 27’de belirtildiği üzere, katılımcıların %94,9’u “İnternette alışveriş yapacağınız zaman o ürün ya da hizmetle ilgili kullanıcı yorum, değerlendirme ve puanlarının sizin için ürünü alıp almama konusunda belirleyici bir kriter midir?” sorusuna olumlu yanıt vermişlerdir. Katılımcıların %60,8’i “İnternette yapılan alışverişlerin sizi daha çok

harcama yapmaya yönelttiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna olumlu yanıt vermişlerdir. Katılımcıların %40,6’sı “İnternette yapılan alışverişlerin güvenliği konusunda şüpheli misiniz?” sorusuna cevaben kararsız olduklarını, %36,7’si ise internette yapılan alışverişlerin güvenli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 27. Katılımcıların Kullanıcı Yorumları, Harcamalar ve Güvenlikle İlgili Sorulara Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Yorumlar		Harcamalar		Güvenlik	
	n (Katılımcı sayısı)	%	n (Katılımcı sayısı)	%	n (Katılımcı sayısı)	%
Kesinlikle hayır	2	,7	5	1,8	3	1,1
Hayır	5	1,8	58	20,9	99	35,6
Kararsızım	7	2,5	46	16,5	113	40,6
Evet	118	42,4	94	33,8	51	18,3
Kesinlikle evet	146	52,5	75	27,0	12	4,3

İnternette alışveriş yaparken katılımcıların %95,0’i kredi kartı, %3,2’si kapıda ödeme, %1,8’i ise havale yöntemi ile ödeme yaptıklarını belirtmişlerdir (Tablo 28).

Tablo 28. Katılımcıların İnternet Alışverişlerinde Tercih Ettiği Ödeme Yöntemi

Ödeme Yöntemi	n (Katılımcı sayısı)	%
Kredi kartı	264	95,0
Havale	5	1,8
Kapıda Ödeme	9	3,2
Total	278	100,0

Katılımcılara göre yaptıkları internet alışverişlerinin genel olarak avantajları, %73,4 ile ürünleri daha ucuza alabilmek, %69,1 ile mağazaya gitmek zorunda kalmadan ürünlerin istenilen yere gelmesi, %68,7 ile istenilen saatte alışveriş yapılabilmesi olmuştur. Genel dezavantajları ise, %49,3 ile kargo sorunları yaşamaları, %47,8 ile daha fazla harcama yapmalarına neden olması, %38,1 ile aldıkları ürünün bedeninin uymaması olmuştur (Tablo 29).

Tablo 29. E-Ticaretin Katılımcılar İçin Genel Avantajları ve Dezavantajları

Avantajlar		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Almak istenen ürünün daha ucuza alabilmek	Hayır	74	26,6
	Evet	204	73,4
Kullanıcı yorumlarını inceleyerek ürün hakkında bilgi edinip doğru ürünü seçebilmek	Hayır	96	34,5
	Evet	182	65,5
Mağazada bulunmayan ürünlere ulaşabilmek	Hayır	101	36,3
	Evet	177	63,7
İstenilen saatte alışveriş yapabilmek	Hayır	87	31,3
	Evet	191	68,7
Mağazaya gitmek zorunda kalmadan ürünün istenen yere gelmesi	Hayır	86	30,9
	Evet	192	69,1
Diğer	Hayır	276	99,3
	Evet	2	,7
Dezavantajlar		n* (Katılımcı Sayısı)	%
Daha fazla harcama yapmaya neden olması	Hayır	145	52,2
	Evet	133	47,8
Görselde anlatılandan farklı/yanlış ürün gelmesi	Hayır	181	65,1
	Evet	97	34,9
Kargo gecikmeleri / yanlış ya da eksik kargo teslimat sorunları yaşanması	Hayır	141	50,7
	Evet	137	49,3
Hasarlı ürün gelmesi	Hayır	212	76,3
	Evet	66	23,7
Ürün bedeninin uymaması	Hayır	172	61,9
	Evet	106	38,1
İade zorluğu yaşanması	Hayır	237	85,3
	Evet	41	14,7

* Sorular çoktan seçmeli olduğundan N değeri katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Katılımcıların %71,6'sına göre pandemi döneminde internetten yaptıkları alışverişler pandemi öncesine göre artış göstermiş olup, pandemi süreci bitmiş olmasına rağmen %55,1'ine göre yaptıkları internet alışverişlerinde azalma olmamıştır (Tablo 30).

Tablo 30. Katılımcılara Göre İnternette Yaptıkları Alışveriş Sayılarının Değişimi

Cevaplar	Pandemi döneminde yapılan alışverişlerin pandemi öncesine göre artması		Günümüzde yapılan alışverişlerin pandemiye göre azalması	
	n (Katılımcı sayısı)	%	n (Katılımcı sayısı)	%
Kesinlikle hayır	3	1,1	21	7,6
Hayır	52	18,7	132	47,5
Kararsızım	24	8,6	34	12,2
Evet	100	36,0	74	26,6
Kesinlikle evet	99	35,6	17	6,1

Katılımcıların pandemi öncesi, pandemi dönemi ve günümüzde yaptıkları internet alışveriş sıklıklarını ortalama değerlere göre karşılaştıracak olursak, pandemi döneminde yapılan alışveriş sıklığının pandemi öncesine göre arttığı, günümüzde yapılan alışveriş sıklığının ise pandemi dönemine göre azaldığı fakat pandemi öncesi döneme göre ise daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir (Tablo 31).

Tablo 31. Katılımcıların Pandemi Öncesi, Pandemi Dönemi ve Günümüzde Yaptıkları Alışveriş Sıklığı Ortalama Değerleri

Alışveriş Sıklığı	Ortalama	n (Katılımcı sayısı)
Pandemi Öncesi	1,55	278
Pandemi Dönemi	2,46	278
Günümüz	2,19	278

Katılımcıların demografik bilgileri ile en çok satın alınan ürünlerin değişkenleri arasındaki ilişkinin ne kadar benzerlikte hareket ettiğini ve ilişki düzeyini tespit etmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmış olup Tablo 32.a'da pandemi öncesi dönemdeki, Tablo 32.b'de pandemi dönemindeki, Tablo 32.c'de günümüzdeki ilişkiler görülmektedir. Pandemi öncesi dönemde, cinsiyet ile tekstil ürünleri arasında ($r=-0,204$ $p=0,001$) negatif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi görülürken, elektronik ürünler arasında ($r=0,454$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde (0,01 anlamlılık düzeyinde); cinsiyet ile çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,131$ $p=0,028$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür (0,05 anlamlılık düzeyinde). Medeni hal ile elektronik ürünler ($r=-0,281$ $p=0,000$) ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=-0,235$ $p=0,000$) negatif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülürken,

çocuk sayısı ile elektronik ürünler arasında ($r=0,230$ $p=0,000$) ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,270$ $p=0,000$) ise pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu; eğitim durumu ile elektronik ürünler arasında ($r=0,230$ $p=0,000$), eğitim durumu ile dergi/kitap vb. ürünler arasında ($r=0,260$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülmektedir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Gelir düzeyinin, en çok satın alınan ürünlerle arasında bir ilişki olduğu tespit edilmemiştir.

Pandemi döneminde, yaş ile elektronik ürünler arasında ($r=0,128$ $p=0,033$) 0,05 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu, yaş ile temizlik ürünleri arasında ($r=0,278$ $p=0,000$) 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiş olup cinsiyet ile hazır gıda/yemek ürünleri arasında ($r=0,127$ $p=0,035$) pozitif yönde düşük düzeyde, cinsiyet ile kozmetik ürünler arasında ($r=-0,136$ $p=0,024$) negatif yönde düşük korelasyon ilişkisi olduğu görülürken (0,05 anlamlılık düzeyinde); cinsiyet ile elektronik ürünler arasında ($r=0,403$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde, cinsiyet ile çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,161$ $p=0,007$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu (0,01 anlamlılık düzeyinde); medeni hal ile elektronik ürünler arasında ($r=-0,208$ $p=0,000$) ve medeni hal ile çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=-0,280$ $p=0,000$) negatif yönde düşük düzeyde ilişki gözlenirken (0,01 anlamlılık düzeyinde), medeni hal ile temizlik ürünleri arasında ($r=-0,119$ $p=0,048$) negatif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu gözlenmiştir (0,05 anlamlılık düzeyinde). Çocuk sayısı ile elektronik ürünler arasında ($r=0,231$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde, çocuk sayısı ile çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,310$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu (0,01 anlamlılık düzeyinde) tespit edilmiştir. Eğitim durumunun market ürünleri ile elektronik ürünler arasında ($r=0,133$ $p=0,026$) ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,141$ $p=0,018$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişkisi görülürken (0,05 anlamlılık düzeyinde), eğitim durumunun dergi/ kitap vb. ürünler arasında ($r=0,243$ $p=0,000$) ve temizlik ürünleri arasında ($r=0,289$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir (0,01 anlamlılık düzeyinde).

Günümüzde ise yaş ile tekstil ürünleri arasında ($r=-0,140$ $p=0,019$) negatif yönde düşük düzeyde (0,05 anlamlılık düzeyinde), yaş ile temizlik ürünleri arasında ($r=0,218$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde (0,01 anlamlılık düzeyinde) korelasyon ilişkisi olduğu görülürken, cinsiyet ile tekstil ürünleri arasında ($r=-0,186$ $p=0,002$) ve kozmetik ürünler

arasında ($r=-0,184$ $P=0,002$) negatif yönde düşük düzeyde, cinsiyet ile elektronik ürünler arasında ($r=0,453$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Medeni hal ile elektronik ürünler arasında ($r=-0,228$ $p=0,000$) ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=-0,252$ $p=0,000$) negatif yönde düşük düzeyde; çocuk sayısı ile elektronik ürünler arasında ($r=0,226$ $p=0,000$) ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında ($r=0,287$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Gelirin günümüzde en çok satın alınan ürünlerle arasında bir ilişki olduğu tespit edilmemiştir.

Tablo 32.a. Pandemi Öncesi Dönemde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Market ürünleri	Hazır gıda /yemek	Tekstil ürünleri	Elektronik ürünler	Dergi/ Kitap vb.	Temizlik ürünleri	Kozmetik ürünler	Çocuk ürünleri ve oyuncaklar
Yaş	r	,036	,044	-,089	,146*	,049	,034	,032	,034
	p	,556	,461	,140	,015	,415	,573	,599	,578
Cinsiyet	r	,082	,053	-,204**	,454**	,103	,078	-,066	,131*
	p	,171	,381	,001	,000	,087	,196	,274	,028
Medeni Hal	r	-,001	,025	-,021	-,281**	-,065	-,028	,005	-,235**
	p	,981	,680	,733	,000	,281	,643	,935	,000
Çocuk Sayısı	r	,041	-,074	-,015	,230**	,039	,059	-,043	,270**
	p	,493	,216	,797	,000	,522	,329	,476	,000
Eğitim Durumu	r	,098	,077	,091	,206**	,260**	,043	,060	,116
	p	,102	,201	,128	,001	,000	,474	,319	,053
Çalışma Durumu	r	-,136*	-,108	-,105	-,267**	-,096	-,069	-,071	-,155**
	p	,023	,073	,079	,000	,110	,252	,240	,009
Gelir	r	,003	,013	-,024	,108	,049	-,034	,002	,104
	p	,959	,823	,694	,073	,417	,571	,977	,082
** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.									
* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.									

Tablo 32.b. Pandemi Döneminde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Market ürünleri	Hazır gıda /yemek	Tekstil ürünleri	Elektronik ürünler	Dergi/ Kitap vb.	Temizlik ürünleri	Kozmetik ürünler	Çocuk ürünleri ve oyuncaklar
Yaş	r	,093	,040	-,095	,128*	,030	,278**	,092	,075
	p	,123	,510	,115	,033	,617	,000	,126	,210
Cinsiyet	r	-,067	,127*	-,112	,403**	,087	,020	-,136*	,161**
	p	,269	,035	,062	,000	,148	,740	,024	,007
Medeni Hal	r	-,007	-,024	,060	-,208**	-,096	-,119*	,006	-,280**
	p	,905	,686	,317	,000	,110	,048	,919	,000
Çocuk Sayısı	r	,002	-,050	-,052	,231**	,070	,077	-,042	,310**
	p	,979	,404	,386	,000	,243	,202	,484	,000
Eğitim Durumu	r	,133*	,018	-,014	,133*	,243**	,289**	,090	,141*
	p	,026	,762	,822	,026	,000	,000	,134	,018
Çalışma Durumu	r	-,060	-,194**	-,067	-,165**	-,145*	-,100	-,050	-,217**
	p	,315	,001	,263	,006	,016	,098	,408	,000
Gelir	r	,056	,002	,024	,090	,078	,121*	,073	,107
	p	,350	,976	,693	,133	,194	,044	,224	,076
** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.									
* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.									

Tablo 32.c. Günümüzde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Satın Alınan Ürünler Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Market ürünleri	Hazır gıda /yemek	Tekstil ürünleri	Elektronik ürünler	Dergi/ Kitap vb.	Temizlik ürünleri	Kozmetik ürünler	Çocuk ürünleri ve oyuncaklar
Yaş	r	,005	-,043	-,140*	,106	,079	,218**	-,008	,067
	p	,937	,472	,019	,079	,191	,000	,893	,268
Cinsiyet	r	,005	,087	-,186**	,453**	,040	,020	-,184**	,034
	p	,940	,147	,002	,000	,502	,743	,002	,573
Medeni Hal	r	,018	,073	,069	-,228**	-,066	-,114	,011	-,252**
	p	,764	,226	,255	,000	,269	,059	,860	,000
Çocuk Sayısı	r	-,043	-,099	-,064	,226**	,070	,041	-,011	,287**
	p	,480	,101	,289	,000	,246	,492	,853	,000
Eğitim Durumu	r	,136*	,020	-,031	,139*	,206**	,186**	,011	,102
	p	,023	,735	,605	,021	,001	,002	,859	,090
Çalışma Durumu	r	,009	-,040	-,058	-,150*	-,142*	-,067	,009	-,187**
	p	,879	,509	,334	,012	,018	,264	,885	,002
Gelir	r	-,031	,055	-,070	,083	,058	,093	,020	,051
	p	,604	,360	,245	,168	,339	,123	,736	,395
** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.									
* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.									

Katılımcıların demografik bilgileri ile en çok tercih edilen e-ticaret platformlarının değişkenleri arasındaki ilişkinin ne kadar benzerlikte hareket ettiğini ve ilişki düzeyini tespit etmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmış olup Tablo 33.a'da pandemi öncesi dönemdeki, Tablo 33.b'de pandemi dönemindeki, Tablo 33.c'de günümüzdeki ilişkiler görülmektedir. Pandemi öncesi dönemde, yaş ile Trendyol arasında ($r=-0,132$ $p=0,027$) ve Getir arasında ($r=-0,150$ $p=0,012$) negatif yönde düşük düzeyde, yaş ile N11 arasında ($r=0,125$ $p=0,038$) ve Migros arasında ($r=0,144$ $p=0,016$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki (0,05 anlamlılık düzeyinde); yaş ile Hepsiburada arasında ($r=0,251$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu (0,01 anlamlılık düzeyinde) tespit edilmiştir. Cinsiyet ile Trendyol arasında ($r=-0,189$ $p=0,002$), Amazon arasında ($r=0,160$ $p=0,007$), Hepsiburada arasında ($r=0,281$ $p=0,000$), N11 arasında ($r=0,269$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu (0,01 anlamlılık düzeyinde) görülürken eğitim durumu ile Amazon arasında ($r=0,132$ $p=0,027$) (0,05 anlamlılık düzeyinde), N11 arasında ($r=0,259$ $p=0,000$), Migros arasında ($r=0,178$ $p=0,003$) pozitif yönde düşük düzeyde, eğitim durumu ile Hepsiburada arasında ($r=0,351$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Çalışma durumu ve gelirin pandemi öncesi dönemde en çok kullanılan e-ticaret platformları ile arasında bir ilişki tespit edilmemiştir.

Pandemi döneminde, yaş ile Hepsiburada arasında ($r=0,270$ $p=0,000$), N11 arasında ($r=0,193$ $p=0,001$) ve Migros arasında ($r=0,201$ $p=0,001$) 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Cinsiyet ile Amazon arasında ($r=0,210$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük ilişki görülürken cinsiyet ile Hepsiburada arasında ($r=0,295$ $p=0,000$) ve N11 arasında ($r=0,309$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Eğitim durumu ile Amazon arasında ($r=0,174$ $p=0,004$), N11 arasında ($r=0,221$ $p=0,000$) ve Migros arasında ($r=0,215$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülürken eğitim durumu ile Hepsiburada arasında ($r=0,306$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Pandemi döneminde de gelir ile en çok kullanılan e-ticaret platformları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmemiştir.

Günümüzde ise yaş ile Hepsiburada arasında ($r=0,339$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu görülürken, N11 arasında ($r=0,211$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük

düzyede ilişki olduğu (0,01 anlamlılık düzeyinde), yaş ile Migros arasında ($r=0,121$ $p=0,44$) pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görölmektedir (0,05 anlamlılık düzeyinde). Cinsiyet ile Trendyol arasında ($r=-0,152$ $p=0,011$) negatif yönde düşük düzeyde (0,05 anlamlılık düzeyinde) ilişki olduğu; cinsiyet ile Amazon arasında ($r=0,225$ $p=0,000$) ve Hepsiburada arasında ($r=0,266$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu; cinsiyet ile N11 arasında ($r=0,362$ $p=0,000$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (0,01 anlamlılık düzeyinde). Çocuk sayısı ile Hepsiburada arasında ($r=0,325$ $p=0,000$) pozitif yönde orta düzeyde ilişki; çocuk sayısı ile N11 arasında ($r=0,263$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde ilişki, Getir arasında ($r=-0,177$ $p=0,003$) negatif yönde düşük düzeyde ilişki (0,01 anlamlılık düzeyinde) ve çocuk sayısı ile Yemeksepeti arasında ($r=-0,148$ $p=0,014$) negatif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görölmektedir (0,05 anlamlılık düzeyinde). Eğitim durumunun Amazon ile arasında ($r=0,175$ $p=0,003$), Hepsiburada ile arasında ($r=0,255$ $p=0,000$) ve N11 ile arasında ($r=0,210$ $p=0,000$) 0,01 anlamlılık düzeyinde, pozitif yönde düşük düzeyde ilişki görülürken, Migros ile arasında ($r=0,135$ $p=0,025$) 0,05 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde diğer dönemlerden farklı olarak gelirin sadece Amazon ile arasında ($r=0,181$ $p=0,003$) 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük düzeyde ilişkisi olduğu görölmektedir.

Tablo 33.a. Pandemi Öncesi Dönemde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Trendyol	Amazon	Hepsiburada	N11	Yemeksepeti	Migros	Getir	İstegelsin
Yaş	r	-,132*	,006	,251**	,125*	-,016	,144*	-,150*	-,002
	p	,027	,919	,000	,038	,792	,016	,012	,976
Cinsiyet	r	-,189**	,160**	,281**	,269**	,067	,059	-,105	,043
	p	,002	,007	,000	,000	,267	,331	,082	,471
Medeni Hal	r	,059	-,050	-,276**	-,135*	,034	-,027	,148*	-,027
	p	,323	,408	,000	,024	,570	,651	,014	,657
Çocuk Sayısı	r	-,026	,050	,202**	,159**	-,106	,050	-,171**	,032
	p	,668	,406	,001	,008	,077	,409	,004	,597
Eğitim Durumu	r	,001	,132*	,351**	,259**	,111	,178**	-,057	-,032
	p	,989	,027	,000	,000	,065	,003	,343	,590
Çalışma Durumu	r	-,016	-,087	-,234**	-,175**	-,101	-,049	,029	-,089
	p	,791	,147	,000	,003	,092	,418	,630	,137
Gelir	r	-,033	,024	,054	-,028	,038	,069	,079	,042
	p	,586	,695	,370	,643	,530	,252	,189	,483
** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.									
* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.									

Tablo 33.b. Pandemi Döneminde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Trendyol	Amazon	Hepsiburada	N11	Yemeksepeti	Migros	Getir	İstegelsin
Yaş	r	-,048	,073	,270**	,193**	-,024	,201**	-,049	,021
	p	,430	,223	,000	,001	,692	,001	,414	,722
Cinsiyet	r	-,081	,210**	,295**	,309**	,105	-,112	-,091	,108
	p	,176	,000	,000	,000	,080	,062	,129	,073
Medeni Hal	r	-,036	-,119*	-,273**	-,197**	,002	-,057	,073	-,064
	p	,554	,048	,000	,001	,979	,342	,226	,285
Çocuk Sayısı	r	,036	,093	,235**	,222**	-,083	,007	-,067	,030
	p	,546	,122	,000	,000	,165	,904	,268	,618
Eğitim Durumu	r	,010	,174**	,306**	,221**	,069	,215**	-,037	,023
	p	,865	,004	,000	,000	,252	,000	,535	,708
Çalışma Durumu	r	,023	-,089	-,153*	-,165**	-,078	-,124*	-,028	-,112
	p	,701	,140	,011	,006	,195	,039	,646	,062
Gelir	r	-,027	,182**	,078	,075	,020	,170**	,063	-,007
	p	,654	,002	,193	,213	,734	,005	,299	,911
** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.									
* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.									

Tablo 33.c. Günümüzde Katılımcıların Demografik Bilgileri ile En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformları Arasındaki İlişki

Demografik bilgiler		Trendyol	Amazon	Hepsiburada	N11	Yemeksepeti	Migros	Getir	İstegelsin
Yaş	r	-,078	,032	,339**	,211**	-,093	,121*	-,105	,034
	p	,194	,596	,000	,000	,123	,044	,082	,577
Cinsiyet	r	-,152*	,225**	,266**	,362**	,041	-,026	-,031	,108
	p	,011	,000	,000	,000	,499	,669	,603	,073
Medeni Hal	r	,020	-,146*	-,293**	-,256**	,137*	,062	,242**	,052
	p	,739	,015	,000	,000	,022	,303	,000	,390
Çocuk Sayısı	r	,027	,130*	,325**	,263**	-,148*	,002	-,177**	,045
	p	,652	,031	,000	,000	,014	,976	,003	,451
Eğitim Durumu	r	-,046	,175**	,255**	,210**	-,057	,135*	-,091	,014
	p	,444	,003	,000	,000	,341	,025	,128	,816
Çalışma Durumu	r	,035	-,039	-,163**	-,174**	,012	,039	,002	,024
	p	,557	,515	,006	,004	,847	,513	,973	,686
Gelir	r	-,079	,181**	,019	,073	,034	,106	,016	-,068
	p	,189	,003	,750	,227	,574	,076	,796	,257

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Katılımcıların cinsiyeti ile internetten en çok satın aldıkları ürünler ve en çok tercih ettikleri e-ticaret platformları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için “Bağımsız Örneklem t-testi” uygulanmış olup Tablo 34.a’ da görüldüğü üzere cinsiyet ile pandemi öncesinde, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Kadınların tekstil ürünleri satın alma düzeyi (M=0,70), erkeklere göre (M=0,49) daha yüksek iken, erkeklerin elektronik ürünleri satın alma düzeyi (M=0,67) kadınlara göre (M=0,21) daha yüksektir. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda ise erkeklerin (M=0,24) kadınlara (M=0,13) göre daha yüksek düzeyde satın alma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Pandemi döneminde, cinsiyet ile hazır gıda/yemek/ restoran ürünleri, elektronik ürünler, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin (M=0,43) kadınlara göre (M=0,31) daha yüksek düzeyde hazır gıda/yemek/ restoran ürünlerini almayı tercih ettiği; erkeklerin (M=0,63) kadınlara göre (M=0,22) daha yüksek düzeyde elektronik ürün alma eğiliminde olduğu; kadınların (M=0,46) erkeklere göre (M=0,32) daha yüksek düzeyde kozmetik ürün

almayı tercih ettiği ve erkeklerin (M=0,29) kadınlardan (M=0,16) daha yüksek düzeyde çocuk ürünü ve oyuncak ürün grubunu alma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Günümüzde cinsiyet ile tekstil ürünleri, elektronik ürünler ve kozmetik ve kişisel bakım ürünleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu fark, kadınların tekstil ürünlerini alma düzeyinin (M=0,78) erkeklerden (M=0,61) daha yüksek olmasından; erkeklerin elektronik ürünleri alma düzeyinin (M=0,71) kadınlara göre (M=0,24) daha yüksek olmasından ve kadınların kozmetik ve kişisel bakım ürünlerini alma düzeylerinin (M=0,53) erkeklere göre (M=0,34) daha yüksek düzeyde olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 34.b'de görüldüğü üzere cinsiyet ile tercih edilen e-ticaret platformları arasında, pandemi öncesinde ve günümüzde Trendyol, Amazon, Hepsiburada ve N11; pandemi döneminde ise Amazon, Hepsiburada ve N11 arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Pandemi öncesinde kadınların Trendyol'u tercih etme düzeyi (M=0,74) erkeklere göre (M=0,55) daha yüksek iken; erkeklerin Amazon'u tercih etme düzeyi (M=0,33) kadınlara göre (M=0,18) daha yüksek; erkeklerin Hepsiburada'yı tercih etme düzeyi (M=0,73) kadınlara göre (M=0,43) daha yüksek ve erkeklerin N11'i tercih etme düzeyi (M=0,46) kadınlara göre (M=0,20) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Pandemi döneminde erkeklerin Amazon'u tercih etme düzeyi (M=0,47) kadınlara göre (M=0,26) daha yüksek olup erkeklerin Hepsiburada'yı tercih etme düzeyi (M=0,78) kadınlara göre (M=0,47) daha yüksek; erkeklerin N11'i tercih etme düzeyi (M=0,48) yine kadınlara göre (M=0,18) daha yüksek çıkmıştır.

Günümüzde ise kadınların Trendyol'u tercih etme düzeyi (M=0,89) erkeklere göre (M=0,77) daha yüksek iken; erkeklerin Amazon'u tercih etme düzeyi (M=0,33) kadınlara göre (M=0,18) daha yüksek; erkeklerin Hepsiburada'yı tercih etme düzeyi (M=0,78) kadınlara göre (M=0,51) daha yüksek ve erkeklerin N11'i tercih etme düzeyi (M=0,49) kadınlara göre (M=0,15) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 34.a. Cinsiyete Göre En Çok Satın Alınan Ürün Grubu, Bağımsız Örneklem T-Testi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig. (2-tailed)	Sig. (2-tailed)	Sig. (2-tailed)
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	,171	,269	,940
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	,381	,035*	,147
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	,001*	,062	,002*
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	,000*	,000*	,000*
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	,087	,148	,502
Temizlik ürünleri	,196	,740	,743
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	,274	,024*	,002*
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	,028*	,007*	,573

Tablo 34.b. Cinsiyete Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformu, Bağımsız Örneklem T-Testi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig. (2-tailed)	Sig. (2-tailed)	Sig. (2-tailed)
Trendyol	,002*	,176	,011*
Amazon	,007*	,000*	,000*
Hepsiburada	,000*	,000*	,000*
N11	,000*	,000*	,000*
Yemeksepeti	,267	,080	,499
Migros	,331	,062	,669
Getir	,082	,129	,603
İstegelsin	,471	,073	,073

Yaş ile internetten en çok satın alınan ürünler ve en çok tercih edilen e-ticaret platformları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek üzere ANOVA analizi uygulanmış olup Tablo 35.a'da görüldüğü üzere, pandemi öncesinde yaş ile hazır gıda/yemek/ restoran ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında; pandemi döneminde ve günümüzde yaş ile temizlik ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yaş ile tercih edilen e-ticaret platformları arasında ise (Tablo 35.b) pandemi öncesinde Trendyol, Hepsiburada, N11 ve Migros;

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

pandemi döneminde Hepsiburada, N11 ve Migros; günümüzde ise Hepsiburada, N11 ve Getir arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 35.a. Yaşa Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, ANOVA Analizi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	,188	,258	,538
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	,024*	,239	,229
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	,132	,298	,136
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	,082	,069	,209
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	,718	,744	,506
Temizlik ürünleri	,876	,000*	,009*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	,974	,529	,717
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	,000*	,000*	,000*

Tablo 35.b. Yaşa Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, ANOVA Analizi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Trendyol	,023*	,246	,519
Amazon	,864	,402	,368
Hepsiburada	,001*	,000*	,000*
N11	,036*	,025*	,020*
Yemeksepeti	,377	,526	,249
Migros	,030*	,006*	,286
Getir	,049	,494	,019*
İstegelsin	,848	,988	,505

Yaşa göre en çok satın alınan ürünlerin varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi- Levene testine göre (Tablo 36.a), yaş ile pandemi öncesinde, market ürünleri, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında; pandemi döneminde, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri, temizlik ürünleri, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında; günümüzde ise market ürünleri, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri,

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

tekstil ürünleri, elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri, temizlik ürünleri, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncakların varyansları arasında anlamlı fark olduğu ve varyansların homojen dağılmadığı gözlenmiştir, bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Pandemi öncesinde yaş ile dergi/kitap ve eğitim materyalleri, temizlik ürünleri ve kozmetik ve kişisel bakım ürünleri arasında; pandemi döneminde yaş ile market ürünlerinin varyansları arasında fark yoktur, varyansları homojendir, bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir.

Yaşa göre en çok kullanılan e-ticaret siteleri varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi- Levene testine göre (Tablo 36.b), yaş ile pandemi öncesinde, Trendyol, Hepsiburada, N11, Yemeksepeti, Migros ve Getir arasında; pandemi döneminde, Trendyol, Amazon, Hepsiburada, N11, Yemeksepeti, Migros ve Getir arasında; günümüzde ise Trendyol, Amazon, Hepsiburada, N11, Migros Getir ve İstegelsin'in varyansları arasında anlamlı fark olduğu ve varyansların homojen dağılmadığı gözlenmiştir, bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Pandemi öncesinde yaş ile Amazon ve İstegelsin; pandemi döneminde yaş ile İstegelsin ve günümüzde yaş ile Yemeksepeti e-ticaret platformlarının varyansları arasında fark yoktur, varyansları homojendir, bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir.

Tablo 36.a. Yaşa Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Levene Testi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	7,289	,000*	2,215	,053	2,341	,042*
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	11,539	,000*	6,820	,000*	24,928	,000*
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	2,962	,013*	4,594	,000*	5,861	,000*
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	19,592	,000*	16,884	,000*	9,389	,000*
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	1,617	,156	2,399	,038*	4,899	,000*
Temizlik ürünleri	1,842	,105	38,196	,000*	28,502	,000*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	,720	,609	24,802	,000*	4,248	,001*
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	27,430	,000*	32,314	,000*	31,157	,000*

Tablo 36.b. Yaşa Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Trendyol	3,233	,007*	6,166	,000*	3,784	,002*
Amazon	1,567	,169	5,446	,000*	5,683	,000*
Hepsiburada	8,568	,000*	7,589	,000*	12,136	,000*
N11	18,835	,000*	18,701	,000*	18,507	,000*
Yemeksepeti	6,051	,000*	5,187	,000*	2,012	,077
Migros	14,602	,000*	27,494	,000*	6,821	,000*
Getir	8,041	,000*	6,553	,000*	11,717	,000*
İstegelsin	1,644	,148	,506	,772	3,315	,006*

Yaşa göre en çok satın alınan ürün ve en çok kullanılan e-ticaret platformu Levene testinin sonucuna göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu analiz etmek için

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

varyansları homojen dağılan veri setleri için Tukey, varyansları homojen dağılmayan veri setleri için ise Tamhane's T2 Post-hoc analizi uygulanmış olup, sadece anlamlı fark olanlara çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Tablo 37.a'da görüldüğü üzere, pandemi öncesi dönemde yaşa göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında, hazır gıda/yemek/restoran ürünlerinde, 0-17 yaş grubu, genel olarak 25-54 yaş aralığındaki gruplar arasındaki dağılımla fark göstermektedir. 0-17 yaş grubundaki katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemiş olması ve 55 yaş ve üzerinin de diğerlerinden az seviyede tercih etmiş olması bu farkın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Elektronik ürünlerde, 18-24 yaş grubunun 35-54 yaş aralığındaki gruplarla farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılık 18-24 yaş grubundaki katılımcıların diğerlerine göre elektronik ürünleri daha az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda 0-17 ve 55 yaş ve üzeri katılımcılar, 35-54 yaş aralığındaki gruplar ile farklılık göstermektedir. Bu farklılık 0-17 ve 55 yaş ve üzeri katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu ürün grubunu az tercih eden 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların da ürün grubunu en çok tercih eden 35-44 yaş arası katılımcılar ile arasında farklılık olduğu görülmektedir. Market ürünleri ve tekstil ürünlerini her yaş grubundaki katılımcılar tercih etmiş olup bu ürün gruplarının yaş grupları arasında dağılımda fark görülmemiştir.

Tablo 37.b'de pandemi döneminde yaşa göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında, elektronik ürünlerde 18-24 yaş grubu ile 45-54 yaş grubunun dağılımında farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık, 18-24 yaş grubundaki katılımcıların elektronik ürünleri az tercih ederken, bu ürün grubunu en çok 45-54 yaş grubunun tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Temizlik ürünlerinde, 18-24 yaş grubu ile 35 yaş ve üzeri tüm yaş grupları arasında farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılığın sebebi, 18-24 yaş grubundaki katılımcıların temizlik ürünlerini diğer yaş gruplarına göre daha az seviyede tercih etmesidir. Temizlik ürünlerin pandemi döneminde en çok tercih eden grubun 55 yaş ve üzeri olduğu dikkat çekmektedir. Kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinde, sadece 0-17 yaş grubunun diğer bütün yaş gruplarıyla dağılımları arasında farklılık çıkmış olup bu farklılık 0-17 yaş grubundaki katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmezken diğer bütün yaş gruplarındaki katılımcıların benzer oranlarda tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve

oyuncaklarda, 0-17 ile 18-24 arasındaki yaş grupları ile 35-54 arası yaş gruplarının dağılımları fark göstermektedir. Bu farklılık 0-17 yaş aralığındaki katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemesinden, 18-24 ve 55 yaş ve üzeri katılımcıların da bu ürün grubunu çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncakları en çok 35-44 yaş arası katılımcının tercih ettiği görülmektedir. Pandemi döneminde, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, tekstil ürünleri, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ürün grupları ile yaş grupları arasındaki dağılımda farklılık gözlenmemiş olup her yaş grubundan katılımcılar bu ürün gruplarını tercih etmiştir.

Tablo 37.c'de günümüzde yaşa göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında, hazır gıda/yemek/restoran ürünlerinde, 0-17 yaş grubu, genel olarak 25-54 yaş aralığındaki gruplar arasındaki dağılımla fark göstermektedir. 0-17 yaş grubundaki katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemiş olması ve 55 yaş ve üzerinin de diğerlerinden az seviyede tercih etmiş olması bu farkın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Temizlik ürünlerinde 0-17 yaş grubu ile 25 yaş ve üzeri grupların dağılımı arasında çıkan farklılık, 0-17 yaş grubundaki katılımcıların temizlik ürünlerini hiç tercih etmemesinden, 18-24 yaş grubunun da bu ürün grubunu, 25 yaş ve üzeri tüm yaş gruplarına göre az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklara baktığımızda 0-17 yaş grubu ile 35-54 yaş grupları arasındaki katılımcıların dağılımları farklılık göstermektedir. Bu farklılık, 0-17 yaş grubunun bu ürün grubunu hiç tercih etmemesinden, 18-24 ve 55 yaş ve üzeri katılımcıların da bu ürün grubunu 35-54 yaş grubundaki katılımcılara göre çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde, market ürünleri, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ve kozmetik ürünleri ile tüm yaş gruplarının dağılımları arasında fark görülmemiştir, her yaş grubundan katılımcılar bu ürün gruplarını tercih etmektedirler.

Tablo 37.a. Pandemi Öncesi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	0-17	18-24	-,175	,093
		25-34	-,310*	,021
		35-44	-,140*	,002
		45-54	-,310*	,000
		55 ve üzeri	-,095	,930
	18-24	0-17	,175	,093
		25-34	-,135	,971
		35-44	,035	1,000
		45-54	-,135	,768
		55 ve üzeri	,080	,999
	25-34	0-17	,310*	,021
		18-24	,135	,971
		35-44	,170	,706
		45-54	,001	1,000
		55 ve üzeri	,215	,572
	35-44	0-17	,140*	,002
		18-24	-,035	1,000
		25-34	-,170	,706
		45-54	-,170	,095
		55 ve üzeri	,045	1,000
	45-54	0-17	,310*	,000
		18-24	,135	,768
		25-34	-,001	1,000
		35-44	,170	,095
		55 ve üzeri	,214	,178
	55 ve üzeri	0-17	-,155	1,000
		18-24	-,030	1,000
		25-34	-,215	,572
		35-44	-,115	,907
		45-54	-,190	,317

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 37.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Elektronik ürünler	0-17	18-24	,100	1,000
		25-34	-,129	1,000
		35-44	-,150	1,000
		45-54	-,167	1,000
		55 ve üzeri	-,131	1,000
	18-24	0-17	-,100	1,000
		25-34	-,229	,449
		35-44	-,250*	,019
		45-54	-,267*	,015
		55 ve üzeri	-,231	,659
	25-34	0-17	,129	1,000
		18-24	,229	,449
		35-44	-,021	1,000
		45-54	-,037	1,000
		55 ve üzeri	-,002	1,000
	35-44	0-17	,150	1,000
		18-24	,250*	,019
		25-34	,021	1,000
		45-54	-,017	1,000
		55 ve üzeri	,019	1,000
	45-54	0-17	,167	1,000
		18-24	,267*	,015
		25-34	,037	1,000
		35-44	,017	1,000
		55 ve üzeri	,036	1,000
	55 ve üzeri	0-17	,131	1,000
		18-24	,231	,659
		25-34	,002	1,000
		35-44	-,019	1,000
		45-54	-,036	1,000

Tablo 37.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	0-17	18-24	-,025	,997
		25-34	-,172	,289
		35-44	-,290*	,000
		45-54	-,143*	,005
		55 ve üzeri	,000	.
	18-24	0-17	,025	,997
		25-34	-,147	,601
		35-44	-,265*	,000
		45-54	-,118	,157
		55 ve üzeri	,025	,997
	25-34	0-17	,172	,289
		18-24	,147	,601
		35-44	-,118	,940
		45-54	,030	1,000
		55 ve üzeri	,172	,289
	35-44	0-17	,290*	,000
		18-24	,265*	,000
		25-34	,118	,940
		45-54	,147	,197
		55 ve üzeri	,290*	,000
	45-54	0-17	,143*	,005
		18-24	,118	,157
		25-34	-,030	1,000
		35-44	-,147	,197
		55 ve üzeri	,143*	,005
	55 ve üzeri	0-17	,000	.
		18-24	-,025	,997
		25-34	-,172	,289
		35-44	-,290*	,000
		45-54	-,143*	,005

**Tablo 37.b. Pandemi Dönemi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler
Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi***

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Elektronik ürünler	0-17	18-24	,350	,997
		25-34	,086	1,000
		35-44	,150	1,000
		45-54	,071	1,000
		55 ve üzeri	,119	1,000
	18-24	0-17	-,350	,997
		25-34	-,264	,257
		35-44	-,200	,122
		45-54	-,279*	,009
		55 ve üzeri	-,231	,659
	25-34	0-17	-,086	1,000
		18-24	,264	,257
		35-44	,064	1,000
		45-54	-,015	1,000
		55 ve üzeri	,033	1,000
	35-44	0-17	-,150	1,000
		18-24	,200	,122
		25-34	-,064	1,000
		45-54	-,079	,993
		55 ve üzeri	-,031	1,000
	45-54	0-17	-,071	1,000
		18-24	,279*	,009
		25-34	,015	1,000
		35-44	,079	,993
		55 ve üzeri	,048	1,000
	55 ve üzeri	0-17	-,119	1,000
		18-24	,231	,659
		25-34	-,033	1,000
		35-44	,031	1,000
		45-54	-,048	1,000

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 37.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	0-17	18-24	,125	1,000
		25-34	-,095	1,000
		35-44	-,270	,999
		45-54	-,286	,998
		55 ve üzeri	-,369	,985
	18-24	0-17	-,125	1,000
		25-34	-,220	,461
		35-44	-,395*	,000
		45-54	-,411*	,000
		55 ve üzeri	-,494*	,005
	25-34	0-17	,095	1,000
		18-24	,220	,461
		35-44	-,175	,777
		45-54	-,191	,692
		55 ve üzeri	-,274	,594
	35-44	0-17	,270	,999
		18-24	,395*	,000
		25-34	,175	,777
		45-54	-,016	1,000
		55 ve üzeri	-,099	1,000
	45-54	0-17	,286	,998
		18-24	,411*	,000
		25-34	,191	,692
		35-44	,016	1,000
		55 ve üzeri	-,083	1,000
55 ve üzeri	0-17	,369	,985	
	18-24	,494*	,005	
	25-34	,274	,594	
	35-44	,099	1,000	
	45-54	,083	1,000	

Tablo 37.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	0-17	18-24	-,350*	,001
		25-34	-,379*	,004
		35-44	-,420*	,000
		45-54	-,452*	,000
		55 ve üzeri	-,429*	,014
	18-24	0-17	,350*	,001
		25-34	-,029	1,000
		35-44	-,070	1,000
		45-54	-,102	,993
		55 ve üzeri	-,079	1,000
	25-34	0-17	,379*	,004
		18-24	,029	1,000
		35-44	-,041	1,000
		45-54	-,073	1,000
		55 ve üzeri	-,049	1,000
	35-44	0-17	,420*	,000
		18-24	,070	1,000
		25-34	,041	1,000
		45-54	-,032	1,000
		55 ve üzeri	-,009	1,000
	45-54	0-17	,452*	,000
		18-24	,102	,993
		25-34	,073	1,000
		35-44	,032	1,000
		55 ve üzeri	,024	1,000
55 ve üzeri	0-17	,429*	,014	
	18-24	,079	1,000	
	25-34	,049	1,000	
	35-44	,009	1,000	
	45-54	-,024	1,000	

Tablo 37.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	0-17	18-24	-,025	,997
		25-34	-,138	,485
		35-44	-,350*	,000
		45-54	-,179*	,001
		55 ve üzeri	-,048	,997
	18-24	0-17	,025	,997
		25-34	-,113	,838
		35-44	-,325*	,000
		45-54	-,154*	,031
		55 ve üzeri	-,023	1,000
	25-34	0-17	,138	,485
		18-24	,113	,838
		35-44	-,212	,153
		45-54	-,041	1,000
		55 ve üzeri	,090	,991
	35-44	0-17	,350*	,000
		18-24	,325*	,000
		25-34	,212	,153
		45-54	,171	,111
		55 ve üzeri	,302*	,000
	45-54	0-17	,179*	,001
		18-24	,154*	,031
		25-34	,041	1,000
		35-44	-,171	,111
		55 ve üzeri	,131	,491
	55 ve üzeri	0-17	,048	,997
		18-24	,023	1,000
		25-34	-,090	,991
		35-44	-,302*	,000
		45-54	-,131	,491

Tablo 37.c. Günümüz, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	0-17	18-24	-,500*	,000
		25-34	-,379*	,004
		35-44	-,410*	,000
		45-54	-,429*	,000
		55 ve üzeri	-,238	,275
	18-24	0-17	,500*	,000
		25-34	,121	,997
		35-44	,090	,998
		45-54	,071	1,000
		55 ve üzeri	,262	,464
	25-34	0-17	,379*	,004
		18-24	-,121	,997
		35-44	-,031	1,000
		45-54	-,049	1,000
		55 ve üzeri	,141	,994
	35-44	0-17	,410*	,000
		18-24	-,090	,998
		25-34	,031	1,000
		45-54	-,019	1,000
		55 ve üzeri	,172	,851
	45-54	0-17	,429*	,000
		18-24	-,071	1,000
		25-34	,049	1,000
		35-44	,019	1,000
		55 ve üzeri	,190	,762
55 ve üzeri	0-17	,238	,275	
	18-24	-,262	,464	
	25-34	-,141	,994	
	35-44	-,172	,851	
	45-54	-,190	,762	

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 37.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	0-17	18-24	-,125	,298
		25-34	-,345*	,010
		35-44	-,360*	,000
		45-54	-,405*	,000
		55 ve üzeri	-,524*	,002
	18-24	0-17	,125	,298
		25-34	-,220	,461
		35-44	-,235*	,021
		45-54	-,280*	,005
		55 ve üzeri	-,399*	,045
	25-34	0-17	,345*	,010
		18-24	,220	,461
		35-44	-,015	1,000
		45-54	-,060	1,000
		55 ve üzeri	-,179	,975
	35-44	0-17	,360*	,000
		18-24	,235*	,021
		25-34	,015	1,000
		45-54	-,045	1,000
		55 ve üzeri	-,164	,957
	45-54	0-17	,405*	,000
		18-24	,280*	,005
		25-34	,060	1,000
		35-44	,045	1,000
		55 ve üzeri	-,119	,998
55 ve üzeri	0-17	,524*	,002	
	18-24	,399*	,045	
	25-34	,179	,975	
	35-44	,164	,957	
	45-54	,119	,998	

Tablo 37.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	0-17	18-24	-,025	,997
		25-34	-,207	,160
		35-44	-,340*	,000
		45-54	-,190*	,000
		55 ve üzeri	-,048	,997
	18-24	0-17	,025	,997
		25-34	-,182	,371
		35-44	-,315*	,000
		45-54	-,165*	,018
		55 ve üzeri	-,023	1,000
	25-34	0-17	,207	,160
		18-24	,182	,371
		35-44	-,133	,906
		45-54	,016	1,000
		55 ve üzeri	,159	,732
	35-44	0-17	,340*	,000
		18-24	,315*	,000
		25-34	,133	,906
		45-54	,150	,273
		55 ve üzeri	,292*	,001
	45-54	0-17	,190*	,000
		18-24	,165*	,018
		25-34	-,016	1,000
		35-44	-,150	,273
		55 ve üzeri	,143	,368
	55 ve üzeri	0-17	,048	,997
		18-24	,023	1,000
		25-34	-,159	,732
		35-44	-,292*	,001
		45-54	-,143	,368

Tablo 38.a'da görüldüğü üzere pandemi öncesinde yaşa göre homojen dağılmayan e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde, Trendyol e-ticaret platformunda, sadece 35-44 yaş grubu ile 55 yaş ve üzeri arasındaki katılımcıların dağılımlarında farklılık çıkmış olup bu farklılık, Trendyol'u en çok 35-44 yaş grubunun, en az ise 55 yaş ve üzerinin kullanmasından, diğer yaş gruplarının da birbirine yakın dağılımlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Hepsiburada e-ticaret platformunda 18-24 yaş grubu ile 35-54 yaş grupları arasındaki dağılımda farklılık görülmekte olup bu farklılık 18-24 yaş grubundaki katılımcıların Hepsiburada'yı 35-54 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. N11 e-ticaret platformunda 18-24 yaş grubu ile 25-54 arası yaş grupları arasındaki dağılımda farklılık gözlenmekte olup bu farklılık 18-24 yaşları arasındaki katılımcıların N11'i diğerlerine göre çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Yemeksepeti e-ticaret platformunda 0-17 yaş grubu ile 18-54 yaş grupları arasındaki dağılımda farklılık görülmektedir. Bu farklılık 0-17 yaş grubundaki katılımcıların bu platformu hiç tercih etmemesinden ve 55 yaş üzerinin de diğerlerinden az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Migros'a baktığımızda, 18-24 yaş grubu ile 35-54 arası yaş grupları arasındaki dağılımda farklılık olduğu görülmekte olup bu farklılık, 18-24 yaş arası katılımcıların Migros'u hiç tercih etmemesinden, 0-35 yaş aralığındaki ve 55 yaş üstü katılımcıların da diğerlerinden daha az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Getir'i her yaş grubundan katılımcılar tercih etmiş olup bu platformun yaş gruplarıyla arasında farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 38.b'de pandemi döneminde yaş ile en sık kullanılan, homojen dağılmayan e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde, Trendyol e-ticaret platformunda 0-17 yaş grubu ile 25-54 yaş aralığındaki grupların dağılımları arasında fark gözlenmiş olsa da ortalamalar ve frekans dağılımlarıyla karşılaştırıldığında tüm yaş gruplarının yüksek oranda Trendyol'u kullanmayı tercih ettikleri görülmekte olup Trendyol için post-hoc analiz sonucu anlamlı bulunmamıştır. Hepsiburada e-ticaret platformunda 18-24 yaş grubu ile 35 yaş üzeri grupların dağılımları farklılık göstermektedir. 18-24 yaş grubu bu platformu, 35 yaş üzeri gruplardan daha az seviyede kullanmaktadır. N11 e-ticaret platformunda 18-24 yaş grubu ile 35-54 yaş arası grupların dağılımı farklılık göstermekte olup bu farklılık 18-24 yaş grubu katılımcıların N11'i diğerlerine göre çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Migros'ta 18-24 yaş grubu ile 35-54 yaş arası grupların dağılımı farklılık göstermekte olup bu farklılık 18-24 yaş

grubu katılımcılarının Migros'u diğerlerine göre daha az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi döneminde Amazon, Yemeksepeti ve Getir platformlarının yaş gruplarıyla arasındaki dağılımda fark gözlenmemiş olup tüm yaş grubundan kullanıcılar bu platformları tercih etmişlerdir.

Tablo 38.c'de günümüzde yaş ile en sık kullanılan, homojen dağılmayan e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde, Trendyol e-ticaret platformunda 0-17 yaş grubu ile 35-54 yaş aralığındaki grupların dağılımları arasında fark gözlenmiş olsa da ortalamalar ve frekans dağılımlarıyla karşılaştırıldığında tüm yaş gruplarının yüksek oranda Trendyol'u kullanmayı tercih ettikleri görülmekte olup Trendyol için post-hoc analiz sonucu anlamlı bulunmamıştır. Hepsiburada e-ticaret platformunda 18-24 yaş grubu ile 35 yaş üstü kullanıcılar arasındaki dağılımlar farklılık göstermekte olup bu fark 18-24 yaş grubunun 35 yaş üzeri kullanıcılara göre Hepsiburada'yı daha az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. N11 e-ticaret platformuna baktığımızda 0-17 yaş grubu ile 35 yaş üzeri kullanıcıların dağılımları arasında farklılık gözlenmekte olup bu farklılık 0-17 yaş grubunun N11'i hiç tercih etmemesinden, 18-24 yaş arası kullanıcıların da diğerlerine göre daha az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Migros'ta 0-17 yaş grubu bu platformu hiç tercih etmediği için diğer yaş gruplarıyla arasındaki dağılımda farklılık gözlemlenmektedir. Getir platformunda 0-17 yaş grubu, 18-54 yaş arasındaki dağılımla fark göstermektedir. 0-17 yaş grubu bu platformu hiç tercih etmemiş olup 55 yaş üzeri katılımcılar da diğerlerine göre düşük seviyede tercih etmişlerdir. Günümüzde yaş ile Amazon ve İstegelsin e-ticaret platformları dağılımları arasında fark gözlenmemiş olup, Amazon tüm yaş gruplarındaki kullanıcılar tarafından benzer oranlarda tercih edilirken İstegelsin ise tüm yaş gruplarındaki kullanıcılar tarafından düşük seviyede tercih edilmiştir.

Tablo 38.a. Pandemi Öncesi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Trendyol	0-17	18-24	,050	1,000
		25-34	,026	1,000
		35-44	-,010	1,000
		45-54	,119	1,000
		55 ve üzeri	,369	,985
	18-24	0-17	-,050	1,000
		25-34	-,024	1,000
		35-44	-,060	1,000
		45-54	,069	1,000
		55 ve üzeri	,319	,258
	25-34	0-17	-,026	1,000
		18-24	,024	1,000
		35-44	-,036	1,000
		45-54	,093	,999
		55 ve üzeri	,343	,224
	35-44	0-17	,010	1,000
		18-24	,060	1,000
		25-34	,036	1,000
		45-54	,129	,605
		55 ve üzeri	,379*	,046
	45-54	0-17	-,119	1,000
		18-24	-,069	1,000
		25-34	-,093	,999
		35-44	-,129	,605
		55 ve üzeri	,250	,516
55 ve üzeri	0-17	-,369	,985	
	18-24	-,319	,258	
	25-34	-,343	,224	
	35-44	-,379*	,046	
	45-54	-,250	,516	

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 38.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	0-17	18-24	,025	1,000
		25-34	-,267	,999
		35-44	-,300	,997
		45-54	-,393	,973
		55 ve üzeri	-,369	,985
	18-24	0-17	-,025	1,000
		25-34	-,292	,197
		35-44	-,325*	,003
		45-54	-,418*	,000
		55 ve üzeri	-,394	,057
	25-34	0-17	,267	,999
		18-24	,292	,197
		35-44	-,033	1,000
		45-54	-,126	,987
		55 ve üzeri	-,102	1,000
	35-44	0-17	,300	,997
		18-24	,325*	,003
		25-34	,033	1,000
		45-54	-,093	,966
		55 ve üzeri	-,069	1,000
	45-54	0-17	,393	,973
		18-24	,418*	,000
		25-34	,126	,987
		35-44	,093	,966
		55 ve üzeri	,024	1,000
	55 ve üzeri	0-17	,369	,985
		18-24	,394	,057
		25-34	,102	1,000
		35-44	,069	1,000
		45-54	-,024	1,000

Tablo 38.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	0-17	18-24	,175	1,000
		25-34	-,164	1,000
		35-44	-,040	1,000
		45-54	-,071	1,000
		55 ve üzeri	-,083	1,000
	18-24	0-17	-,175	1,000
		25-34	-,339*	,029
		35-44	-,215*	,011
		45-54	-,246*	,005
		55 ve üzeri	-,258	,378
	25-34	0-17	,164	1,000
		18-24	,339*	,029
		35-44	,124	,983
		45-54	,092	,999
		55 ve üzeri	,080	1,000
	35-44	0-17	,040	1,000
		18-24	,215*	,011
		25-34	-,124	,983
		45-54	-,031	1,000
		55 ve üzeri	-,043	1,000
	45-54	0-17	,071	1,000
		18-24	,246*	,005
		25-34	-,092	,999
		35-44	,031	1,000
		55 ve üzeri	-,012	1,000
55 ve üzeri	0-17	,083	1,000	
	18-24	,258	,378	
	25-34	-,080	1,000	
	35-44	,043	1,000	
	45-54	,012	1,000	

Tablo 38.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Yemeksepeti	0-17	18-24	-,250*	,013
		25-34	-,379*	,004
		35-44	-,250*	,000
		45-54	-,286*	,000
		55 ve üzeri	-,143	,727
	18-24	0-17	,250*	,013
		25-34	-,129	,990
		35-44	,000	1,000
		45-54	-,036	1,000
		55 ve üzeri	,107	,996
	25-34	0-17	,379*	,004
		18-24	,129	,990
		35-44	,129	,971
		45-54	,094	,999
		55 ve üzeri	,236	,576
	35-44	0-17	,250*	,000
		18-24	,000	1,000
		25-34	-,129	,971
		45-54	-,036	1,000
		55 ve üzeri	,107	,984
	45-54	0-17	,286*	,000
		18-24	,036	1,000
		25-34	-,094	,999
		35-44	,036	1,000
		55 ve üzeri	,143	,879
55 ve üzeri	0-17	,143	,727	
	18-24	-,107	,996	
	25-34	-,236	,576	
	35-44	-,107	,984	
	45-54	-,143	,879	

Tablo 38.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	0-17	18-24	,250	,999
		25-34	,078	1,000
		35-44	,110	1,000
		45-54	,012	1,000
		55 ve üzeri	,107	1,000
	18-24	0-17	-,250	,999
		25-34	-,172	,289
		35-44	-,140*	,002
		45-54	-,238*	,000
		55 ve üzeri	-,143	,727
	25-34	0-17	-,078	1,000
		18-24	,172	,289
		35-44	,032	1,000
		45-54	-,066	1,000
		55 ve üzeri	,030	1,000
	35-44	0-17	-,110	1,000
		18-24	,140*	,002
		25-34	-,032	1,000
		45-54	-,098	,775
		55 ve üzeri	-,003	1,000
	45-54	0-17	-,012	1,000
		18-24	,238*	,000
		25-34	,066	1,000
		35-44	,098	,775
		55 ve üzeri	,095	,996
	55 ve üzeri	0-17	-,107	,262
		18-24	,143	,078
		25-34	-,030	,106
		35-44	,003	,086
		45-54	-,095	,091

Tablo 38.b. Pandemi Dönemi, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Trendyol	0-17	18-24	,175	,093
		25-34	,276*	,042
		35-44	,120*	,006
		45-54	,226*	,000
		55 ve üzeri	,238	,275
	18-24	0-17	-,175	,093
		25-34	,101	,998
		35-44	-,055	1,000
		45-54	,051	1,000
		55 ve üzeri	,063	1,000
	25-34	0-17	-,276*	,042
		18-24	-,101	,998
		35-44	-,156	,771
		45-54	-,050	1,000
		55 ve üzeri	-,038	1,000
	35-44	0-17	-,120*	,006
		18-24	,055	1,000
		25-34	,156	,771
		45-54	,106	,613
		55 ve üzeri	,118	,987
	45-54	0-17	-,226*	,000
		18-24	-,051	1,000
		25-34	,050	1,000
		35-44	-,106	,613
		55 ve üzeri	,012	1,000
55 ve üzeri	0-17	-,238	,275	
	18-24	-,063	1,000	
	25-34	,038	1,000	
	35-44	-,118	,987	
	45-54	-,012	1,000	

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 38.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	0-17	18-24	,500	,890
		25-34	,233	1,000
		35-44	,170	1,000
		45-54	,071	1,000
		55 ve üzeri	-,060	1,000
	18-24	0-17	-,500	,890
		25-34	-,267	,331
		35-44	-,330*	,003
		45-54	-,429*	,000
		55 ve üzeri	-,560*	,000
	25-34	0-17	-,233	1,000
		18-24	,267	,331
		35-44	-,063	1,000
		45-54	-,161	,896
		55 ve üzeri	-,292	,347
	35-44	0-17	-,170	1,000
		18-24	,330*	,003
		25-34	,063	1,000
		45-54	-,099	,937
		55 ve üzeri	-,230	,359
	45-54	0-17	-,071	1,000
		18-24	,429*	,000
		25-34	,161	,896
		35-44	,099	,937
		55 ve üzeri	-,131	,969
	55 ve üzeri	0-17	,060	1,000
		18-24	,560*	,000
		25-34	,292	,347
		35-44	,230	,359
		45-54	,131	,969

Tablo 38.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	0-17	18-24	,175	1,000
		25-34	-,026	1,000
		35-44	-,020	1,000
		45-54	-,119	1,000
		55 ve üzeri	-,131	1,000
	18-24	0-17	-,175	1,000
		25-34	-,201	,452
		35-44	-,195*	,028
		45-54	-,294*	,000
		55 ve üzeri	-,306	,193
	25-34	0-17	,026	1,000
		18-24	,201	,452
		35-44	,006	1,000
		45-54	-,093	,999
		55 ve üzeri	-,105	1,000
	35-44	0-17	,020	1,000
		18-24	,195*	,028
		25-34	-,006	1,000
		45-54	-,099	,919
		55 ve üzeri	-,111	,999
	45-54	0-17	,119	1,000
		18-24	,294*	,000
		25-34	,093	,999
		35-44	,099	,919
		55 ve üzeri	-,012	1,000
	55 ve üzeri	0-17	,131	1,000
		18-24	,306	,193
		25-34	,105	1,000
		35-44	,111	,999
		45-54	,012	1,000

Tablo 38.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	0-17	18-24	,375	,994
		25-34	,224	1,000
		35-44	,110	1,000
		45-54	,024	1,000
		55 ve üzeri	,071	1,000
	18-24	0-17	-,375	,994
		25-34	-,151	,890
		35-44	-,265*	,006
		45-54	-,351*	,000
		55 ve üzeri	-,304	,254
	25-34	0-17	-,224	1,000
		18-24	,151	,890
		35-44	-,114	,986
		45-54	-,200	,550
		55 ve üzeri	-,153	,993
	35-44	0-17	-,110	1,000
		18-24	,265*	,006
		25-34	,114	,986
		45-54	-,086	,985
		55 ve üzeri	-,039	1,000
	45-54	0-17	-,024	1,000
		18-24	,351*	,000
		25-34	,200	,550
		35-44	,086	,985
		55 ve üzeri	,048	1,000
	55 ve üzeri	0-17	-,071	1,000
		18-24	,304	,254
		25-34	,153	,993
		35-44	,039	1,000
		45-54	-,048	1,000

**Tablo 38.c. Günümüz, Yaşa Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları,
Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi***

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Trendyol	0-17	18-24	,100	,491
		25-34	,207	,160
		35-44	,120*	,006
		45-54	,190*	,000
		55 ve üzeri	,190	,477
	18-24	0-17	-,100	,491
		25-34	,107	,985
		35-44	,020	1,000
		45-54	,090	,932
		55 ve üzeri	,090	,999
	25-34	0-17	-,207	,160
		18-24	-,107	,985
		35-44	-,087	,996
		45-54	-,016	1,000
		55 ve üzeri	-,016	1,000
	35-44	0-17	-,120*	,006
		18-24	-,020	1,000
		25-34	,087	,996
		45-54	,070	,961
		55 ve üzeri	,070	1,000
	45-54	0-17	-,190*	,000
		18-24	-,090	,932
		25-34	,016	1,000
		35-44	-,070	,961
		55 ve üzeri	,000	1,000
	55 ve üzeri	0-17	-,190	,477
		18-24	-,090	,999
		25-34	,016	1,000
		35-44	-,070	1,000
		45-54	,000	1,000

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 38.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	0-17	18-24	,000	1,000
		25-34	-,233	1,000
		35-44	-,400	,970
		45-54	-,429	,953
		55 ve üzeri	-,655	,689
	18-24	0-17	,000	1,000
		25-34	-,233	,551
		35-44	-,400*	,000
		45-54	-,429*	,000
		55 ve üzeri	-,655*	,000
	25-34	0-17	,233	1,000
		18-24	,233	,551
		35-44	-,167	,857
		45-54	-,196	,689
		55 ve üzeri	-,422*	,009
	35-44	0-17	,400	,970
		18-24	,400*	,000
		25-34	,167	,857
		45-54	-,029	1,000
		55 ve üzeri	-,255*	,045
	45-54	0-17	,429	,953
		18-24	,429*	,000
		25-34	,196	,689
		35-44	,029	1,000
		55 ve üzeri	-,226	,129
	55 ve üzeri	0-17	,655	,689
		18-24	,655*	,000
		25-34	,422*	,009
		35-44	,255*	,045
		45-54	,226	,129

Tablo 38.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	0-17	18-24	-,075	,728
		25-34	-,241	,084
		35-44	-,270*	,000
		45-54	-,321*	,000
		55 ve üzeri	-,429*	,014
	18-24	0-17	,075	,728
		25-34	-,166	,690
		35-44	-,195*	,028
		45-54	-,246*	,005
		55 ve üzeri	-,354	,088
	25-34	0-17	,241	,084
		18-24	,166	,690
		35-44	-,029	1,000
		45-54	-,080	1,000
		55 ve üzeri	-,187	,949
	35-44	0-17	,270*	,000
		18-24	,195*	,028
		25-34	,029	1,000
		45-54	-,051	1,000
		55 ve üzeri	-,159	,961
	45-54	0-17	,321*	,000
		18-24	,246*	,005
		25-34	,080	1,000
		35-44	,051	1,000
		55 ve üzeri	-,107	,999
	55 ve üzeri	0-17	,429*	,014
		18-24	,354	,088
		25-34	,187	,949
		35-44	,159	,961
		45-54	,107	,999

Tablo 38.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	0-17	18-24	-,175	,093
		25-34	-,276*	,042
		35-44	-,240*	,000
		45-54	-,345*	,000
		55 ve üzeri	-,286	,145
	18-24	0-17	,175	,093
		25-34	-,101	,998
		35-44	-,065	,999
		45-54	-,170	,426
		55 ve üzeri	-,111	,999
	25-34	0-17	,276*	,042
		18-24	,101	,998
		35-44	,036	1,000
		45-54	-,069	1,000
		55 ve üzeri	-,010	1,000
	35-44	0-17	,240*	,000
		18-24	,065	,999
		25-34	-,036	1,000
		45-54	-,105	,856
		55 ve üzeri	-,046	1,000
	45-54	0-17	,345*	,000
		18-24	,170	,426
		25-34	,069	1,000
		35-44	,105	,856
		55 ve üzeri	,060	1,000
55 ve üzeri	0-17	,286	,145	
	18-24	,111	,999	
	25-34	,010	1,000	
	35-44	,046	1,000	
	45-54	-,060	1,000	

Tablo 38.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Getir	0-17	18-24	-,425*	,000
		25-34	-,379*	,004
		35-44	-,190*	,000
		45-54	-,298*	,000
		55 ve üzeri	-,143	,727
	18-24	0-17	,425*	,000
		25-34	,046	1,000
		35-44	,235	,141
		45-54	,127	,948
		55 ve üzeri	,282	,193
	25-34	0-17	,379*	,004
		18-24	-,046	1,000
		35-44	,189	,637
		45-54	,082	1,000
		55 ve üzeri	,236	,576
	35-44	0-17	,190*	,000
		18-24	-,235	,141
		25-34	-,189	,637
		45-54	-,108	,771
		55 ve üzeri	,047	1,000
	45-54	0-17	,298*	,000
		18-24	-,127	,948
		25-34	-,082	1,000
		35-44	,108	,771
		55 ve üzeri	,155	,808
	55 ve üzeri	0-17	,143	,727
		18-24	-,282	,193
		25-34	-,236	,576
		35-44	-,047	1,000
		45-54	-,155	,808

Çalışma durumu ile internetten en çok satın alınan ürünler ve en çok tercih edilen e-ticaret platformları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için ANOVA analizi uygulanmış olup çalışma durumu ile pandemi öncesinde elektronik ürünler ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında; pandemi döneminde çalışma durumu ile market ürünleri, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, temizlik ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında; günümüzde ise çalışma durumu ile temizlik ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncaklar arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 39,a).

Çalışma durumu ile en çok kullanılan e-ticaret platformları arasında ise pandemi öncesi ve pandemi döneminde çalışma durumu ile Hepsiburada, N11 ve Migros arasında; günümüzde çalışma durumu ile Hepsiburada, N11, Yemeksepeti ve Getir arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Tablo 39.b).

Tablo 39.a. Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, ANOVA Analizi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	,190	,012*	,598
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	,203	,025*	,492
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	,051	,081	,098
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	,000*	,080	,076
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	,237	,166	,203
Temizlik ürünleri	,295	,000*	,015*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	,292	,412	,959
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	,016*	,000*	,002*

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

Tablo 39.b. Çalışma Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, ANOVA Analizi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Trendyol	,385	,872	,650
Amazon	,574	,615	,286
Hepsiburada	,000*	,002*	,000*
N11	,022*	,011*	,008*
Yemeksepeti	,182	,371	,050*
Migros	,045*	,006*	,365
Getir	,532	,935	,045*
İstegelsin	,635	,350	,439

Çalışma durumuna göre en çok satın alınan ürünlerin varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi-Levene testine göre (Tablo 40.a), pandemi öncesinde çalışma durumu ile kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin varyansları arasında fark olmadığı, varyansların homojen dağıldığı görülmekte olup H_0 hipotezi kabul edilir.

Pandemi öncesinde çalışma durumu ile kozmetik ve kişisel bakım ürünleri hariç diğer tüm ürünlerin varyansları arasında fark olduğu, varyansların homojen dağılmadığı tespit edilmiş olup bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Pandemi döneminde çalışma durumu ile tüm ürün gruplarının varyansları arasında fark olduğu, varyansların homojen dağılmadığı görülmekte olup H_0 hipotezi reddedilir.

Günümüzde ise çalışma durumu ile market ürünleri ve kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinin varyansları arasında fark olmadığı, varyansların homojen dağıldıkları tespit edilmiş olup H_0 hipotezi kabul edilir.

Günümüzde çalışma durumu ile hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri, temizlik ürünleri ve çocuk ürünleri ve oyuncakların varyansları arasında fark olduğu ve varyansların homojen dağılmadıkları görülmekte olup H_0 hipotezi reddedilir.

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

Çalışma durumuna göre en çok tercih edilen e-ticaret platformlarının varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi-Levene testine göre (Tablo 40.b), pandemi öncesinde çalışma durumuna göre tüm e-ticaret platformlarının varyansları arasında fark olduğu, varyansların homojen dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Pandemi döneminde çalışma durumuna göre Trendyol, Hepsiburada ve Getir'in varyansları arasında fark gözlenmemiş olup varyansları homojen dağıldığı için H_0 hipotezi kabul edilir.

Pandemi döneminde çalışma durumuna göre Amazon, N11, Yemeksepeti, Migros ve İstegelsin'in varyansları arasında fark tespit edilmiş olup varyansları homojen dağılmadığı için H_0 hipotezi reddedilir.

Günümüzde ise çalışma durumuna göre sadece Hepsiburada'nın varyansları homojen dağılmakta olup Hepsiburada için H_0 hipotezi kabul edilirken diğer siteler için H_0 hipotezi reddedilir.

Tablo 40.a. Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Levene Testi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	7,188	,000*	10,641	,000*	2,014	,093
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	8,766	,000*	14,334	,000*	5,766	,000*
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	8,853	,000*	2,564	,039*	12,449	,000*
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	31,129	,000*	11,190	,000*	11,233	,000*
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	4,914	,001*	7,429	,000*	6,105	,000*
Temizlik ürünleri	5,178	,000*	41,984	,000*	30,070	,000*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	1,914	,108	5,704	,000*	,053	,995
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	19,326	,000*	34,459	,000*	29,484	,000*

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

Tablo 40.b. Çalışma Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Trendyol	6,246	,000*	1,322	,262	2,420	,049*
Amazon	3,543	,008*	3,421	,009*	14,089	,000*
Hepsiburada	6,263	,000*	1,287	,276	1,175	,322
N11	16,784	,000*	22,607	,000*	23,097	,000*
Yemeksepeti	9,919	,000*	7,324	,000*	4,257	,002*
Migros	7,640	,000*	20,710	,000*	3,381	,010*
Getir	2,717	,030*	1,197	,313	9,529	,000*
İstegelsin	2,683	,032*	5,152	,001*	3,508	,008*

Çalışma durumuna göre en çok satın alınan ürün ve en çok kullanılan e-ticaret platformu Levene testinin sonucuna göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu analiz etmek için varyansları homojen dağılan veri setleri için Tukey, varyansları homojen dağılmayan veri setleri için ise Tamhane's T2 Post-hoc analizi uygulanmış olup, sadece anlamlı fark olanlara çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Tablo 41.a.'da görüldüğü üzere, pandemi öncesi çalışma durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında, hazır gıda/yemek/restoran ürünlerinde tam zamanlı meslek grubu ile serbest meslek grubu arasındaki dağılım farklılık göstermektedir. Serbest meslek sahibi katılımcıların bu ürün grubunu az seviyede tercih etmesi bu farkın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Elektronik ürünlerde tam zamanlı çalışanlar ile öğrenci ve çalışmayan grubunun dağılımları arasında farklılık olduğu görülmekte olup bu farklılık öğrenci ve çalışmayan katılımcı grupların elektronik ürünleri diğer gruplara göre az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda tam zamanlı çalışanlar ile yarı zamanlı ve öğrenci grupları arasındaki dağılım fark göstermekte olup bu fark yarı zamanlı çalışan katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemesinden ve serbest meslek sahibi katılımcıların da az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi öncesinde

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

çalışma durumu ile market ürünleri, tekstil ürünleri, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ve temizlik ürünleri dağılımları arasında farklılık gözlenmemiştir.

Pandemi döneminde çalışma durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında (Tablo 41.b) market ürünlerinde yarı zamanlı çalışanlar ile öğrenci grubu dağılımı arasında farklılık tespit edilmiştir. Bu fark öğrenci grubu katılımcıların bu ürün grubunu daha az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Temizlik ürünlerinde öğrenci grubu ile tam zamanlı ve çalışmayan katılımcıların dağılımında farklılık gözlenmekte olup bu farklılık öğrenci grubunun temizlik ürünlerini az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda, tam zamanlı çalışanlar ile yarı zamanlı çalışanlar ve öğrencilerin dağılımları arasında farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılık yarı zamanlı çalışanların bu ürün grubunu hiç tercih etmemesinden, öğrenci grubu katılımcıların da bu ürün grubunu az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi döneminde çalışma durumu ile yemek/hazır gıda/restoran ürünleri, tekstil ürünleri, elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ve kozmetik ürünleri dağılımları arasında farklılık tespit edilmemiştir.

Günümüzde çalışma durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında (Tablo 41.c) tekstil ürünlerinde yarı zamanlı çalışanlar ile diğer gruplar arasındaki dağılımlarda farklılık tespit edilmiş olsa da her grup yüksek seviyede tekstil ürünlerini tercih etmişlerdir. Farklılık yarı zamanlı çalışan katılımcıların tamamının bu ürün grubunu tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Temizlik ürünlerinde öğrenci grubu ile tam zamanlı çalışan ve çalışmayan katılımcı grubu dağılımları farklılık göstermekte olup, bu farklılık öğrenci grubunun temizlik ürünlerini diğerlerine göre az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda bu ürün grubunu en fazla tercih eden tam zamanlı çalışanlar ile az tercih eden öğrenci grubu dağılımı arasında farklılık gözlenmekte olsa da yarı zamanlı çalışan katılımcı grubu bu ürün grubunu hiç tercih etmemesine rağmen diğer gruplarla farklılık göstermemektedir.

Günümüzde çalışma durumu ile hazır gıda/yemek/restoran ürünleri, elektronik ürünler ve dergi/kitap ve eğitim materyalleri dağılımları arasında farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 41.a. Pandemi Öncesi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,025	1,000
		Serbest meslek	,199*	,013
		Öğrenci ve çalışmıyor	,057	,996
		Çalışmıyor	,108	,698
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,025	1,000
		Serbest meslek	,175	,965
		Öğrenci ve çalışmıyor	,032	1,000
		Çalışmıyor	,083	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,199*	,013
		Yarı zamanlı	-,175	,965
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,143	,520
		Çalışmıyor	-,091	,928
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,057	,996
		Yarı zamanlı	-,032	1,000
		Serbest meslek	,143	,520
		Çalışmıyor	,052	1,000
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,108	,698
		Yarı zamanlı	-,083	1,000
		Serbest meslek	,091	,928
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,052	1,000

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 41.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Elektronik ürünler	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,131	,998
		Serbest meslek	,179	,687
		Öğrenci ve çalışmıyor	,322*	,000
		Çalışmıyor	,270*	,009
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,131	,998
		Serbest meslek	,048	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,190	,973
		Çalışmıyor	,139	,998
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,179	,687
		Yarı zamanlı	-,048	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,143	,919
		Çalışmıyor	,091	,998
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,322*	,000
		Yarı zamanlı	-,190	,973
		Serbest meslek	-,143	,919
		Çalışmıyor	-,052	1,000
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,270*	,009
		Yarı zamanlı	-,139	,998
		Serbest meslek	-,091	,998
		Öğrenci ve çalışmıyor	,052	1,000

Tablo 41.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,224*	,000
		Serbest meslek	,081	,986
		Öğrenci ve çalışmıyor	,200*	,000
		Çalışmıyor	,085	,904
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,224*	,000
		Serbest meslek	-,143	,579
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,024	,980
		Çalışmıyor	-,139	,208
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,081	,986
		Yarı zamanlı	,143	,579
		Öğrenci ve çalışmıyor	,119	,822
		Çalışmıyor	,004	1,000
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,200*	,000
		Yarı zamanlı	,024	,980
		Serbest meslek	-,119	,822
		Çalışmıyor	-,115	,540
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,085	,904
		Yarı zamanlı	,139	,208
		Serbest meslek	-,004	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,115	,540

Tablo 41.b. Pandemi Dönemi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Market ürünleri	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,259	,410
		Serbest meslek	,201	,643
		Öğrenci ve çalışmıyor	,201	,203
		Çalışmıyor	-,065	,998
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,259	,410
		Serbest meslek	,460	,072
		Öğrenci ve çalışmıyor	,460*	,034
		Çalışmıyor	,194	,845
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,201	,643
		Yarı zamanlı	-,460	,072
		Öğrenci ve çalışmıyor	,000	1,000
		Çalışmıyor	-,266	,441
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,201	,203
		Yarı zamanlı	-,460*	,034
		Serbest meslek	,000	1,000
		Çalışmıyor	-,266	,164
Çalışmıyor	Tam zamanlı	,065	,998	
	Yarı zamanlı	-,194	,845	
	Serbest meslek	,266	,441	
	Öğrenci ve çalışmıyor	,266	,164	

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 41.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,067	1,000
		Serbest meslek	,178	,734
		Öğrenci ve çalışmıyor	,369*	,000
		Çalışmıyor	-,099	,962
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,067	1,000
		Serbest meslek	,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,302	,761
		Çalışmıyor	-,167	,995
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,178	,734
		Yarı zamanlı	-,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,190	,718
		Çalışmıyor	-,278	,362
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,369*	,000
		Yarı zamanlı	-,302	,761
		Serbest meslek	-,190	,718
		Çalışmıyor	-,468*	,000
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	,099	,962
		Yarı zamanlı	,167	,995
		Serbest meslek	,278	,362
		Öğrenci ve çalışmıyor	,468*	,000

Tablo 41.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,276*	,000
		Serbest meslek	,086	,990
		Öğrenci ve çalışmıyor	,253*	,000
		Çalışmıyor	,165	,105
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,276*	,000
		Serbest meslek	-,190	,351
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,024	,980
		Çalışmıyor	-,111	,361
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,086	,990
		Yarı zamanlı	,190	,351
		Öğrenci ve çalışmıyor	,167	,565
		Çalışmıyor	,079	,997
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,253*	,000
		Yarı zamanlı	,024	,980
		Serbest meslek	-,167	,565
		Çalışmıyor	-,087	,779
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,165	,105
		Yarı zamanlı	,111	,361
		Serbest meslek	-,079	,997
		Öğrenci ve çalışmıyor	,087	,779

Tablo 41.c. Günümüz, Çalışma Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Tekstil ürünleri	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,265*	,000
		Serbest meslek	,116	,978
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,050	,999
		Çalışmıyor	,124	,845
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,265*	,000
		Serbest meslek	,381*	,022
		Öğrenci ve çalışmıyor	,214*	,018
		Çalışmıyor	,389*	,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,116	,978
		Yarı zamanlı	-,381*	,022
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,167	,886
		Çalışmıyor	,008	1,000
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	,050	,999
		Yarı zamanlı	-,214*	,018
		Serbest meslek	,167	,886
		Çalışmıyor	,175	,647
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,124	,845
		Yarı zamanlı	-,389*	,000
		Serbest meslek	-,008	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,175	,647

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 41.c. devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,068	1,000
		Serbest meslek	,043	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,257*	,001
		Çalışmıyor	-,068	,998
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,068	1,000
		Serbest meslek	,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,325	,679
		Çalışmıyor	,000	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,043	1,000
		Yarı zamanlı	-,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,214	,551
		Çalışmıyor	-,111	,995
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,257*	,001
		Yarı zamanlı	-,325	,679
		Serbest meslek	-,214	,551
		Çalışmıyor	-,325*	,015
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	,068	,998
		Yarı zamanlı	,000	1,000
		Serbest meslek	,111	,995
		Öğrenci ve çalışmıyor	,325*	,015

Tablo 41.c. devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,154	,913
		Serbest meslek	-,069	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,241*	,000
		Çalışmıyor	,154	,162
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,154	,913
		Serbest meslek	-,222	,827
		Öğrenci ve çalışmıyor	,087	,998
		Çalışmıyor	,000	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	,069	1,000
		Yarı zamanlı	,222	,827
		Öğrenci ve çalışmıyor	,310	,086
		Çalışmıyor	,222	,513
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,241*	,000
		Yarı zamanlı	-,087	,998
		Serbest meslek	-,310	,086
		Çalışmıyor	-,087	,779
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,154	,162
		Yarı zamanlı	,000	1,000
		Serbest meslek	-,222	,513
		Öğrenci ve çalışmıyor	,087	,779

Tablo 42.a'da görüldüğü üzere pandemi öncesinde çalışma durumuna göre homojen dağılmayan e-ticaret platformları arasında çıkan farklılıklar ve sebeplerine bakıldığında, Hepsiburada ve N11'de bu platformları en çok tercih eden tam zamanlı çalışan katılımcılar ile daha az seviyede tercih eden öğrenci grubunda farklılık görülmektedir. Pandemi öncesinde çalışma durumu ile Trendyol, Amazon, Yemeksepeti, Migros ve Getir dağılımları arasında farklılık tespit edilmemiştir.

Pandemi döneminde, çalışma durumuna göre N11'de tam zamanlı çalışanlar serbest meslek ve öğrenci olan katılımcı dağılımlarında fark gözlenmektedir. Serbest meslek sahibi ve öğrenci olan katılımcılar, N11'i en çok tercih eden tam zamanlı katılımcılara göre az seviyede tercih ettikleri için bu fark ortaya çıkmıştır. Migros'ta tam zamanlı çalışanlar ile öğrenciler arasında çıkan fark yine öğrenci grubu katılımcılarının Migros'u az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. İstegelsin'de tam zamanlı çalışanlar ile yarı zamanlı çalışan ve çalışmayan grupların dağılımları farklılık göstermektedir. Bu farklılık yarı zamanlı çalışan katılımcılar ile çalışmayanların İstegelsin'i hiç tercih etmemesinden kaynaklansa da genel olarak diğer katılımcı grupları İstegelsin'i çok düşük seviyede tercih etmişlerdir. Pandemi döneminde Amazon ve Yemeksepeti ile çalışma durumu dağılımları arasında farklılık gözlenmemiş, katılımcı grupları genel olarak benzer seviyelerde bu e-ticaret platformlarını tercih etmişlerdir (Tablo 42.b).

Günümüzde, çalışma durumuna göre N11'de tam zamanlı çalışanlar ile serbest meslek sahibi ve öğrenci olan katılımcı dağılımlarında fark tespit edilmiş olup bu fark serbest meslek sahibi olan katılımcılar ve öğrencilerin N11'i diğerlerine göre az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Yemeksepeti ve Getir'i en çok tercih eden öğrenci grubu ile en az tercih eden çalışmayanların dağılımları arasında farklılık gözlenmiştir. Günümüzde çalışma durumunda göre Trendyol, Amazon, Migros ve İstegelsin dağılımları arasında fark gözlenmemektedir (Tablo 42.c).

Tablo 42.a. Pandemi Öncesi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,074	1,000
		Serbest meslek	,248	,336
		Öğrenci ve çalışmıyor	,391*	,000
		Çalışmıyor	,157	,629
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,074	1,000
		Serbest meslek	,175	,995
		Öğrenci ve çalışmıyor	,317	,724
		Çalışmıyor	,083	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,248	,336
		Yarı zamanlı	-,175	,995
		Öğrenci ve çalışmıyor	,143	,957
		Çalışmıyor	-,091	,999
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,391*	,000
		Yarı zamanlı	-,317	,724
		Serbest meslek	-,143	,957
		Çalışmıyor	-,234	,283
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,157	,629
		Yarı zamanlı	-,083	1,000
		Serbest meslek	,091	,999
		Öğrenci ve çalışmıyor	,234	,283

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 42.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,131	,995
		Serbest meslek	,162	,648
		Öğrenci ve çalışmıyor	,234*	,003
		Çalışmıyor	,131	,670
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,131	,995
		Serbest meslek	,032	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,103	,999
		Çalışmıyor	,000	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,162	,648
		Yarı zamanlı	-,032	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,071	,999
		Çalışmıyor	-,032	1,000
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,234*	,003
		Yarı zamanlı	-,103	,999
		Serbest meslek	-,071	,999
		Çalışmıyor	-,103	,934
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,131	,670
		Yarı zamanlı	,000	1,000
		Serbest meslek	,032	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	,103	,934

Tablo 42.b. Pandemi Dönemi, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,014	1,000
		Serbest meslek	,252*	,020
		Öğrenci ve çalışmıyor	,228*	,004
		Çalışmıyor	,097	,936
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,014	1,000
		Serbest meslek	,238	,907
		Öğrenci ve çalışmıyor	,214	,942
		Çalışmıyor	,083	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,252*	,020
		Yarı zamanlı	-,238	,907
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,024	1,000
		Çalışmıyor	-,155	,726
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,228*	,004
		Yarı zamanlı	-,214	,942
		Serbest meslek	,024	1,000
		Çalışmıyor	-,131	,794
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,097	,936
		Yarı zamanlı	-,083	1,000
		Serbest meslek	,155	,726
		Öğrenci ve çalışmıyor	,131	,794

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 42.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,249	,862
		Serbest meslek	,180	,616
		Öğrenci ve çalışmıyor	,251*	,005
		Çalışmıyor	,029	1,000
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,249	,862
		Serbest meslek	,429	,356
		Öğrenci ve çalışmıyor	,500	,164
		Çalışmıyor	,278	,826
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,180	,616
		Yarı zamanlı	-,429	,356
		Öğrenci ve çalışmıyor	,071	,999
		Çalışmıyor	-,151	,933
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,251*	,005
		Yarı zamanlı	-,500	,164
		Serbest meslek	-,071	,999
		Çalışmıyor	-,222	,271
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,029	1,000
		Yarı zamanlı	-,278	,826
		Serbest meslek	,151	,933
		Öğrenci ve çalışmıyor	,222	,271

Tablo 42.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
İstegelsin	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,082*	,001
		Serbest meslek	,035	,999
		Öğrenci ve çalışmıyor	,035	,992
		Çalışmıyor	,082*	,001
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,082*	,001
		Serbest meslek	-,048	,982
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,048	,825
		Çalışmıyor	,000	.
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,035	,999
		Yarı zamanlı	,048	,982
		Öğrenci ve çalışmıyor	,000	1,000
		Çalışmıyor	,048	,982
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,035	,992
		Yarı zamanlı	,048	,825
		Serbest meslek	,000	1,000
		Çalışmıyor	,048	,825
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,082*	,001
		Yarı zamanlı	,000	.
		Serbest meslek	-,048	,982
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,048	,825

Tablo 42.c. Günümüz, Çalışma Durumuna Göre En Çok Tercih Edilen E-Ticaret Platformu, Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,004	1,000
		Serbest meslek	,234*	,036
		Öğrenci ve çalışmıyor	,234*	,001
		Çalışmıyor	,107	,863
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,004	1,000
		Serbest meslek	,238	,907
		Öğrenci ve çalışmıyor	,238	,894
		Çalışmıyor	,111	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,234*	,036
		Yarı zamanlı	-,238	,907
		Öğrenci ve çalışmıyor	,000	1,000
		Çalışmıyor	-,127	,882
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	-,234*	,001
		Yarı zamanlı	-,238	,894
		Serbest meslek	,000	1,000
		Çalışmıyor	-,127	,766
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,107	,863
		Yarı zamanlı	-,111	1,000
		Serbest meslek	,127	,882
		Öğrenci ve çalışmıyor	,127	,766

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 42.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Yemeksepeti	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	-,074	1,000
		Serbest meslek	,037	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,201	,203
		Çalışmıyor	,121	,797
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	,074	1,000
		Serbest meslek	,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,127	,999
		Çalışmıyor	,194	,981
	Serbest meslek	Tam zamanlı	-,037	1,000
		Yarı zamanlı	-,111	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,238	,545
		Çalışmıyor	,083	,999
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	,201	,203
		Yarı zamanlı	,127	,999
		Serbest meslek	,238	,545
		Çalışmıyor	,321*	,034
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,121	,797
		Yarı zamanlı	-,194	,981
		Serbest meslek	-,083	,999
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,321*	,034

Tablo 42.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Çalışma Durumu	(J) Çalışma Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Getir	Tam zamanlı	Yarı zamanlı	,154	,913
		Serbest meslek	-,021	1,000
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,164	,445
		Çalışmıyor	,126	,503
	Yarı zamanlı	Tam zamanlı	-,154	,913
		Serbest meslek	-,175	,949
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,317	,274
		Çalışmıyor	-,028	1,000
	Serbest meslek	Tam zamanlı	,021	1,000
		Yarı zamanlı	,175	,949
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,143	,956
		Çalışmıyor	,147	,913
	Öğrenci ve çalışmıyor	Tam zamanlı	,164	,445
		Yarı zamanlı	,317	,274
		Serbest meslek	,143	,956
		Çalışmıyor	,290*	,037
	Çalışmıyor	Tam zamanlı	-,126	,503
		Yarı zamanlı	,028	1,000
		Serbest meslek	-,147	,913
		Öğrenci ve çalışmıyor	-,290*	,037

Eğitim durumuna göre en çok satın alınan ürünler ve en çok tercih edilen e-ticaret platformları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için ANOVA analizi uygulanmış olup Tablo 43.a'da görüldüğü üzere, pandemi öncesi ve pandemi döneminde eğitim durumu ile elektronik ürünler, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ve temizlik ürünleri arasında; günümüzde, eğitim durumu ile market ürünleri, dergi/kitap ve eğitim materyalleri ve temizlik ürünleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Eğitim durumu ile e-ticaret platformları arasında ise (Tablo 43.b) pandemi öncesinde ve pandemi döneminde Hepsiburada, N11 ve Migros; günümüzde ise Amazon, Hepsiburada ve N11 arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 43.a. Eğitim Durumuna Göre En Çok Satın Alınan Ürünler, ANOVA Analizi*

Ürün Grubu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Market ürünleri (yiyecek/içecek)	,105	,114	,016*
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	,564	,061	,113
Tekstil ürünleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	,177	,574	,582
Elektronik ürünler (telefon, bilgisayar, vb.)	,001*	,015*	,100
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	,000*	,000*	,015*
Temizlik ürünleri	,021*	,000*	,003*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	,391	,366	,622
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	,147	,055	,089

Tablo 43.b. Eğitim Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, ANOVA Analizi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi	Pandemi Dönemi	Günümüz
	Sig.	Sig.	Sig.
Trendyol	,362	,545	,835
Amazon	,211	,063	,012*
Hepsiburada	,000*	,000*	,000*
N11	,000*	,000*	,003*
Yemeksepeti	,395	,529	,283
Migros	,024*	,008*	,181
Getir	,831	,919	,134
İstegelsin	,069	,902	,985

Eğitim durumuna göre en çok satın alınan ürünlerin varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi- Levene testine göre (Tablo 44.a), pandemi öncesinde, pandemi döneminde ve günümüzde eğitim durumu ile tüm ürün grupları varyansları arasında anlamlı fark olduğu ve varyansların homojen dağılmadığı gözlenmiştir, bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Eğitim durumu ile en çok tercih edilen e-ticaret platformları varyansları arasında fark olup olmadığını görmek için yapılan varyansların homojenliği analizi- Levene testine göre (Tablo 44.b), pandemi öncesinde eğitim durumu ile Getir; pandemi döneminde,

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

eğitim durumu ile Yemeksepeti, Getir ve İstegelsin; günümüzde ise eğitim durumu ile İstegelsin e-ticaret platformlarının varyansları arasında fark yoktur, varyansları homojendir, bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir.

Pandemi öncesinde eğitim durumu ile Trendyol, Amazon, Hepsiburada, N11, Yemeksepeti, Migros ve İstegelsin; pandemi döneminde eğitim durumu ile Trendyol, Amazon, Hepsiburada, N11 ve Migros; günümüzde ise eğitim durumu ile Amazon, Hepsiburada, N11, Yemeksepeti Migros ve Getir e-ticaret platformları varyansları arasında anlamlı fark olduğu ve varyansların homojen dağılmadığı gözlenmiştir, bu durumda H_0 hipotezi reddedilir.

Tablo 44.a. Eğitim Durumuna Göre En ok Satın Alınan rnler, Levene Testi*

rn Grubu	Pandemi ncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Market rnleri (yiyecek/içecek)	7,255	,000*	5,677	,000*	23,441	,000*
Hazır gıda/ yemek/ restoran rnleri	4,149	,003*	7,215	,000*	24,575	,000*
Tekstil rnleri (kıyafet, ayakkabı, vb.)	3,432	,009*	5,990	,000*	5,298	,000*
Elektronik rnler (telefon, bilgisayar, vb.)	39,839	,000*	19,230	,000*	10,703	,000*
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	24,710	,000*	26,201	,000*	7,454	,000*
Temizlik rnleri	8,956	,000*	41,275	,000*	24,868	,000*
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	4,882	,001*	30,477	,000*	4,821	,001*
ocuk rnleri ve oyuncaklar	10,042	,000*	16,024	,000*	12,703	,000*

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

Tablo 44.b. Eğitim Durumuna Göre En Çok Kullanılan E-Ticaret Platformları, Levene Testi*

E-ticaret Platformu	Pandemi Öncesi		Pandemi Dönemi		Günümüz	
	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.	Levene İstatistiği	Sig.
Trendyol	9,252	,000*	3,640	,007*	1,806	,128
Amazon	7,491	,000*	10,144	,000*	19,271	,000*
Hepsiburada	16,107	,000*	7,223	,000*	4,208	,003*
N11	76,908	,000*	51,065	,000*	38,362	,000*
Yemeksepeti	6,028	,000*	2,182	,071	3,282	,012*
Migros	13,765	,000*	12,080	,000*	9,216	,000*
Getir	1,365	,246	1,012	,401	7,619	,000*
İstegelsin	9,086	,000*	1,105	,354	,374	,827

Eğitim durumuna göre en çok satın alınan ürün ve en çok kullanılan e-ticaret platformu Levene testinin sonucuna göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu analiz etmek için varyansları homojen dağılan veri setleri için Tukey, varyansları homojen dağılmayan veri setleri için ise Tamhane's T2 Post-hoc analizi uygulanmış olup, sadece anlamlı fark olanlara çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Tablo 45.a'da görüldüğü üzere, pandemi öncesi dönemde eğitim durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan farklılıkların sebebine bakıldığında, hazır gıda/yemek/restoran ürünlerinde ilkökul-ortaokul mezunu olan katılımcılarla lisans ve üzeri mezun katılımcılar arasındaki dağılım fark göstermektedir. İlkokul-ortaokul mezunu olan katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemiş olması bu farkın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Elektronik ürünlerde lise mezunları, lisans ve üzeri mezunlarına göre bu ürün grubunu az seviyede tercih ettikleri için aralarında fark ortaya çıkmıştır. Dergi/kitap ve eğitim materyallerinde, lise mezunu katılımcıların lisans ve üzeri mezun katılımcılarla, ön lisans mezunlarının ise yüksek lisans ve üzeri mezun katılımcılarla aralarında fark olduğu gözlenmekte olup bu fark lise ve ön lisans mezunu katılımcıların diğerlerine göre bu ürün grubunu az seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Temizlik ürünlerinde, sadece ilkökul-ortaokul mezunları bu ürün

* Sig. değeri 0,05 için anlamlıdır.

grubunu hiç tercih etmedikleri için diğer tüm gruplarla fark göstermiş olsa da lise grubunun da bu ürün grubunu çok az tercih ettiği tespit edilmiştir. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda lise mezunları ile lisans ve üzeri mezunlar arasında çıkan fark, lise mezunu katılımcıların bu ürün grubunu çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi öncesi dönemde eğitim durumu ile market ürünleri, tekstil ürünleri ve kozmetik/kişisel bakım ürünleri dağılımları arasında fark tespit edilmemiştir.

Tablo 45.b'de görüldüğü üzere, pandemi döneminde eğitim durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan dağılım farklılıkları incelendiğinde, elektronik ürünleri en az tercih eden lise mezunu katılımcılar ile en çok tercih eden lisans mezunları farklılık göstermiştir. Dergi/kitap ve eğitim materyallerinde, bu ürün grubunu en az tercih eden lise mezunu grup olup, en çok tercih eden lisans ve üzeri mezun katılımcılarla farklılık ortaya çıkartmıştır. Temizlik ürünlerinde, bu ürün grubunu hiç tercih etmeyen ilkokul-ortaokul mezunları ile diğer tüm gruplar arasında fark gözlenirken, diğerlerine göre az seviyede tercih eden lise mezunu grup ile de lisans ve üzeri mezun katılımcılarda farklılık tespit edilmiştir. Kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinde ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılar ile diğer tüm grupların dağılımının farklılık gösterme sebebi, ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların bu ürün grubunu hiç tercih etmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda, lise mezunları ile lisans ve üzeri katılımcı grubu dağılımında çıkan farklılığın sebebi, lise mezunu katılımcıların bu ürün grubunu çok az tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi döneminde market ürünleri, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri ve tekstil ürünleri eğitim durumu ile dağılımda fark göstermemiştir.

Tablo 45.c'de görüldüğü üzere, günümüzde eğitim durumuna göre homojen dağılmayan ürün grupları arasında çıkan dağılım farklılıkları incelendiğinde, market ürünleri, hazır gıda/yemek/restoran ürünleri ve temizlik ürünlerinde ilkokul-ortaokul mezunları ile diğer tüm katılımcı grupları dağılımı arasında fark tespit edilmiş olup sebebi, ilkokul-ortaokul mezunu katılımcı grubunun bu ürün grubunu hiç tercih etmemiş olmasıdır. Tekstil ürünlerinde yine ilkokul-ortaokul mezunları ile diğer tüm katılımcı grupları dağılımı arasında fark olduğu görülmekte olup bu fark ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların tamamının bu ürün grubunu tercih etmesinden kaynaklansa da tekstil ürünlerini genel olarak diğer gruplar yüksek oranda tercih etmişlerdir. Dergi/kitap/eğitim materyallerinde, bu ürün grubunu en az tercih eden lise grubu ile en çok tercih eden yüksek lisans-doktora

mezunu katılımcılar dağılımı arasında fark görülmektedir. Çocuk ürünleri ve oyuncaklarda, bu ürün grubunu çok az tercih eden lise mezunu katılımcılar ile lisans mezunları arasında fark gözlenmektedir. Günümüzde, eğitim durumu ile elektronik ürünler ve kozmetik ve kişisel bakım ürünleri dağılımları arasında fark tespit edilmemiştir.

Tablo 45.a. Pandemi Öncesi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,146	,066
		Ön lisans	-,259	,055
		Lisans	-,211*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,237*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,146	,066
		Ön lisans	-,113	,953
		Lisans	-,066	,973
		Yüksek Lisans-Doktora	-,091	,897
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,259	,055
		Lise	,113	,953
		Lisans	,048	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,022	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,211*	,000
		Lise	,066	,973
		Ön lisans	-,048	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,025	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,237*	,000
		Lise	,091	,897
		Ön lisans	-,022	1,000
		Lisans	,025	1,000

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 45.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Elektronik ürünler	İlkokul-Ortaokul	Lise	,375	,965
		Ön lisans	,241	,998
		Lisans	,069	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,066	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,375	,965
		Ön lisans	-,134	,863
		Lisans	-,306*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,309*	,001
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,241	,998
		Lise	,134	,863
		Lisans	-,172	,584
		Yüksek Lisans-Doktora	-,175	,637
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,069	1,000
		Lise	,306*	,000
		Ön lisans	,172	,584
		Yüksek Lisans-Doktora	-,003	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,066	1,000
		Lise	,309*	,001
		Ön lisans	,175	,637
		Lisans	,003	1,000

Tablo 45.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	,063	1,000
		Ön lisans	,028	1,000
		Lisans	-,205	,998
		Yüksek Lisans-Doktora	-,289	,983
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,062	1,000
		Ön lisans	-,035	1,000
		Lisans	-,268*	,004
		Yüksek Lisans-Doktora	-,352*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,028	1,000
		Lise	,035	1,000
		Lisans	-,233	,151
		Yüksek Lisans-Doktora	-,317*	,024
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,205	,998
		Lise	,268*	,004
		Ön lisans	,233	,151
		Yüksek Lisans-Doktora	-,084	,945
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,289	,983
		Lise	,352*	,000
		Ön lisans	,317*	,024
		Lisans	,084	,945

Tablo 45.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,083	,364
		Ön lisans	-,370*	,006
		Lisans	-,154*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,171*	,002
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,083	,364
		Ön lisans	-,287	,081
		Lisans	-,071	,851
		Yüksek Lisans-Doktora	-,088	,783
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,370*	,006
		Lise	,287	,081
		Lisans	,216	,326
		Yüksek Lisans-Doktora	,199	,481
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,154*	,000
		Lise	,071	,851
		Ön lisans	-,216	,326
		Yüksek Lisans-Doktora	-,017	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,171*	,002
		Lise	,088	,783
		Ön lisans	-,199	,481
		Lisans	,017	1,000

Tablo 45.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	İlkokul-Ortaokul	Lise	,208	,998
		Ön lisans	,065	1,000
		Lisans	,055	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,053	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,208	,998
		Ön lisans	-,144	,600
		Lisans	-,153*	,011
		Yüksek Lisans-Doktora	-,156*	,049
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,065	1,000
		Lise	,144	,600
		Lisans	-,010	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,012	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,055	1,000
		Lise	,153*	,011
		Ön lisans	,010	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,002	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,053	1,000
		Lise	,156*	,049
		Ön lisans	,012	1,000
		Lisans	,002	1,000

Tablo 45.b. Pandemi Dönemi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Elektronik ürünler	İlkokul-Ortaokul	Lise	,083	1,000
		Ön lisans	-,083	1,000
		Lisans	-,197	,999
		Yüksek Lisans-Doktora	-,092	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,083	1,000
		Ön lisans	-,167	,744
		Lisans	-,280*	,001
		Yüksek Lisans-Doktora	-,175	,222
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,083	1,000
		Lise	,167	,744
		Lisans	-,114	,960
		Yüksek Lisans-Doktora	-,009	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,197	,999
		Lise	,280*	,001
		Ön lisans	,114	,960
		Yüksek Lisans-Doktora	,105	,780
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,092	1,000
		Lise	,175	,222
		Ön lisans	,009	1,000
		Lisans	-,105	,780

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 45.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	,063	1,000
		Ön lisans	-,009	1,000
		Lisans	-,238	,995
		Yüksek Lisans-Doktora	-,263	,991
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,062	1,000
		Ön lisans	-,072	,999
		Lisans	-,300*	,001
		Yüksek Lisans-Doktora	-,326*	,001
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,009	1,000
		Lise	,072	,999
		Lisans	-,229	,211
		Yüksek Lisans-Doktora	-,254	,163
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,238	,995
		Lise	,300*	,001
		Ön lisans	,229	,211
		Yüksek Lisans-Doktora	-,025	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,263	,991
		Lise	,326*	,001
		Ön lisans	,254	,163
		Lisans	,025	1,000

Tablo 45.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,187*	,019
		Ön lisans	-,407*	,003
		Lisans	-,496*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,592*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,188*	,019
		Ön lisans	-,220	,436
		Lisans	-,308*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,405*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,407*	,003
		Lise	,220	,436
		Lisans	-,089	,995
		Yüksek Lisans-Doktora	-,185	,672
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,496*	,000
		Lise	,308*	,000
		Ön lisans	,089	,995
		Yüksek Lisans-Doktora	-,096	,874
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,592*	,000
		Lise	,405*	,000
		Ön lisans	,185	,672
		Lisans	,096	,874

Tablo 45.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,354*	,000
		Ön lisans	-,444*	,001
		Lisans	-,407*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,461*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,354*	,000
		Ön lisans	-,090	,998
		Lisans	-,052	,999
		Yüksek Lisans-Doktora	-,106	,938
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,444*	,001
		Lise	,090	,998
		Lisans	,038	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,016	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,407*	,000
		Lise	,052	,999
		Ön lisans	-,038	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,054	,998
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,461*	,000
		Lise	,106	,938
		Ön lisans	,016	1,000
		Lisans	,054	,998

Tablo 45.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	İlkokul-Ortaokul	Lise	,208	,998
		Ön lisans	,028	1,000
		Lisans	,014	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,013	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,208	,998
		Ön lisans	-,181	,368
		Lisans	-,194*	,001
		Yüksek Lisans-Doktora	-,195*	,009
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,028	1,000
		Lise	,181	,368
		Lisans	-,014	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,015	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,014	1,000
		Lise	,194*	,001
		Ön lisans	,014	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,001	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,013	1,000
		Lise	,195*	,009
		Ön lisans	,015	1,000
		Lisans	,001	1,000

Tablo 45.c. Günümüz, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan Ürünler Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Market ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,354*	,000
		Ön lisans	-,556*	,000
		Lisans	-,390*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,566*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,354*	,000
		Ön lisans	-,201	,647
		Lisans	-,036	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,212	,191
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,556*	,000
		Lise	,201	,647
		Lisans	,165	,754
		Yüksek Lisans-Doktora	-,010	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,390*	,000
		Lise	,036	1,000
		Ön lisans	-,165	,754
		Yüksek Lisans-Doktora	-,176	,152
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,566*	,000
		Lise	,212	,191
		Ön lisans	,010	1,000
		Lisans	,176	,152

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 45.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hazır gıda/ yemek/ restoran ürünleri	İlkokul- Ortaokul	Lise	-,458*	,000
		Ön lisans	-,481*	,000
		Lisans	-,341*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,474*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,458*	,000
		Ön lisans	-,023	1,000
		Lisans	,117	,845
		Yüksek Lisans-Doktora	-,015	1,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,481*	,000
		Lise	,023	1,000
		Lisans	,140	,891
		Yüksek Lisans-Doktora	,008	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,341*	,000
		Lise	-,117	,845
		Ön lisans	-,140	,891
		Yüksek Lisans-Doktora	-,132	,504
	Yüksek Lisans- Doktora	İlkokul-Ortaokul	,474*	,000
		Lise	,015	1,000
		Ön lisans	-,008	1,000
		Lisans	,132	,504

Tablo 45.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Tekstil ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	,292*	,001
		Ön lisans	,296*	,027
		Lisans	,244*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,316*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,292*	,001
		Ön lisans	,005	1,000
		Lisans	-,048	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,024	1,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,296*	,027
		Lise	-,005	1,000
		Lisans	-,052	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,019	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,244*	,000
		Lise	,048	1,000
		Ön lisans	,052	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,072	,962
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,316*	,000
		Lise	-,024	1,000
		Ön lisans	-,019	1,000
		Lisans	-,072	,962

Tablo 45.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Dergi/kitap ve eğitim materyalleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,021	1,000
		Ön lisans	-,083	1,000
		Lisans	-,181	,999
		Yüksek Lisans-Doktora	-,316	,971
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,021	1,000
		Ön lisans	-,062	1,000
		Lisans	-,160	,370
		Yüksek Lisans-Doktora	-,295*	,009
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,083	1,000
		Lise	,063	1,000
		Lisans	-,098	,986
		Yüksek Lisans-Doktora	-,232	,319
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,181	,999
		Lise	,160	,370
		Ön lisans	,098	,986
		Yüksek Lisans-Doktora	-,135	,491
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,316	,971
		Lise	,295*	,009
		Ön lisans	,232	,319
		Lisans	,135	,491

Tablo 45.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temizlik ürünleri	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,167*	,035
		Ön lisans	-,481*	,000
		Lisans	-,325*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,461*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,167*	,035
		Ön lisans	-,315	,072
		Lisans	-,159	,211
		Yüksek Lisans-Doktora	-,294*	,003
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,481*	,000
		Lise	,315	,072
		Lisans	,156	,807
		Yüksek Lisans-Doktora	,021	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,325*	,000
		Lise	,159	,211
		Ön lisans	-,156	,807
		Yüksek Lisans-Doktora	-,135	,463
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,461*	,000
		Lise	,294*	,003
		Ön lisans	-,021	1,000
		Lisans	,135	,463

Tablo 45.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Çocuk ürünleri ve oyuncaklar	İlkokul-Ortaokul	Lise	,188	,999
		Ön lisans	-,009	1,000
		Lisans	-,002	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,039	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,187	,999
		Ön lisans	-,197	,345
		Lisans	-,190*	,005
		Yüksek Lisans-Doktora	-,148	,124
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,009	1,000
		Lise	,197	,345
		Lisans	,007	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,049	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,002	1,000
		Lise	,190*	,005
		Ön lisans	-,007	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,042	,999
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,039	1,000
		Lise	,148	,124
		Ön lisans	-,049	1,000
		Lisans	-,042	,999

Tablo 46.a’da görüldüğü üzere pandemi öncesinde eğitim durumu ile en sık kullanılan ve e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde, Trendyol’da ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılar ile diğer tüm gruplar dağılımı arasında fark gözlenmektedir. Bu fark ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların tamamının bu e-ticaret platformunu tercih etmesinden kaynaklansa da diğer katılımcı grupları da yüksek oranda Trendyol’u kullanmayı tercih etmektedirler. Hepsiburada ve N11’de lise mezunu katılımcılar ile lisans ve üzeri mezunlar dağılımı arasında fark tespit edilmiştir. Lise mezunu katılımcılar bu e-ticaret platformunu az seviyede tercih ettikleri için bu fark meydana gelmiştir. Yemeksepeti ve Migros e-ticaret platformlarında ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılar ile lise ve lisans ve üzeri katılımcı grubu dağılımı arasında fark tespit edilmiş olup bu fark ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların bu platformları hiç tercih etmemesinden kaynaklanmaktadır. Pandemi öncesinde eğitim durumu ile Amazon ve İstegelsin e-ticaret platformları dağılımları arasında fark gözlenmemiştir.

Tablo 46.b’de görüldüğü üzere pandemi döneminde, eğitim durumu ile en sık kullanılan e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde, Trendyol’da gruplar arasında fark gözlenirse de tüm gruplar Trendyol’u yüksek seviyede kullanmayı tercih etmişlerdir. Amazon’da bu platformu düşük seviyede tercih eden lise grubu katılımcılar ile daha yüksek seviyede tercih eden yüksek lisans-doktora mezunları dağılımı arasında fark gözlenmektedir. Hepsiburada ve N11’de, lise grubu katılımcılar ile lisans ve üzeri mezun katılımcı dağılımları arasında çıkan fark ise lise grubunun bu platformları diğerlerinden düşük seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Migros’ta yine lise grubu katılımcılar bu platformu daha az, yüksek lisans-doktora mezunları ise daha fazla tercih ettikleri için dağılımları arasında fark görülmektedir.

Tablo 46.c’de görüldüğü üzere günümüzde, eğitim durumu ile en sık kullanılan e-ticaret platformları arasındaki farklılığın sebepleri incelendiğinde Amazon’da ön lisans mezunları ile lisans ve üzeri mezun katılımcı dağılımları arasında çıkan fark ön lisans mezunlarının Amazon’u daha düşük seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Hepsiburada ve N11’de yine, lise grubu katılımcılar ile lisans ve üzeri mezun katılımcı dağılımları arasında çıkan fark ise lise grubunun bu platformları diğerlerinden düşük seviyede tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Migros ve Getir’de ilkökul-ortaokul mezunu katılımcı grubu bu platformları hiç tercih etmedikleri için diğer katılımcı grubu dağılımları ile farklılık göstermektedir. Günümüzde Yemeksepeti ile eğitim durumu dağılımı arasında fark tespit edilmemiştir.

Tablo 46.a. Pandemi Öncesi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Trendyol	İlkokul-Ortaokul	Lise	,375*	,000
		Ön lisans	,370*	,006
		Lisans	,276*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,355*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,375*	,000
		Ön lisans	-,005	1,000
		Lisans	-,099	,926
		Yüksek Lisans-Doktora	-,020	1,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,370*	,006
		Lise	,005	1,000
		Lisans	-,094	,990
		Yüksek Lisans-Doktora	-,015	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,276*	,000
		Lise	,099	,926
		Ön lisans	,094	,990
		Yüksek Lisans-Doktora	,079	,945
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,355*	,000
		Lise	,020	1,000
		Ön lisans	,015	1,000
		Lisans	-,079	,945

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 46.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	İlkokul-Ortaokul	Lise	,333	,983
		Ön lisans	,093	1,000
		Lisans	-,085	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,211	,999
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,333	,983
		Ön lisans	-,241	,301
		Lisans	-,419*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,544*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,093	1,000
		Lise	,241	,301
		Lisans	-,178	,659
		Yüksek Lisans-Doktora	-,303	,081
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,085	1,000
		Lise	,419*	,000
		Ön lisans	,178	,659
		Yüksek Lisans-Doktora	-,125	,519
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,211	,999
		Lise	,544*	,000
		Ön lisans	,303	,081
		Lisans	,125	,519

Tablo 46.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	İlkokul-Ortaokul	Lise	,229	,996
		Ön lisans	,065	1,000
		Lisans	-,108	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,118	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,229	,996
		Ön lisans	-,164	,376
		Lisans	-,337*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,348*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,065	1,000
		Lise	,164	,376
		Lisans	-,173	,434
		Yüksek Lisans-Doktora	-,183	,445
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,108	1,000
		Lise	,337*	,000
		Ön lisans	,173	,434
		Yüksek Lisans-Doktora	-,011	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,118	1,000
		Lise	,348*	,000
		Ön lisans	,183	,445
		Lisans	,011	1,000

Tablo 46.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Yemeksepeti	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,208*	,010
		Ön lisans	-,222	,108
		Lisans	-,260*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,329*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,208*	,010
		Ön lisans	-,014	1,000
		Lisans	-,052	,998
		Yüksek Lisans-Doktora	-,121	,768
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,222	,108
		Lise	,014	1,000
		Lisans	-,038	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,107	,963
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,260*	,000
		Lise	,052	,998
		Ön lisans	,038	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,069	,975
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,329*	,000
		Lise	,121	,768
		Ön lisans	,107	,963
		Lisans	,069	,975

Tablo 46.a devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,042	,824
		Ön lisans	-,185	,202
		Lisans	-,138*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,250*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,042	,824
		Ön lisans	-,144	,600
		Lisans	-,097	,227
		Yüksek Lisans-Doktora	-,208*	,005
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,185	,202
		Lise	,144	,600
		Lisans	,047	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,065	,999
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,138*	,000
		Lise	,097	,227
		Ön lisans	-,047	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,112	,462
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,250*	,000
		Lise	,208*	,005
		Ön lisans	,065	,999
		Lisans	,112	,462

Tablo 46.b. Pandemi Dönemi, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Trendyol	İlkokul-Ortaokul	Lise	,167*	,035
		Ön lisans	,259	,055
		Lisans	,203*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,145*	,006
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,167*	,035
		Ön lisans	,093	,990
		Lisans	,037	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,022	1,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,259	,055
		Lise	-,093	,990
		Lisans	-,056	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,115	,932
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,203*	,000
		Lise	-,037	1,000
		Ön lisans	,056	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,059	,965
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,145*	,006
		Lise	,022	1,000
		Ön lisans	,115	,932
		Lisans	,059	,965

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 46.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Amazon	İlkokul-Ortaokul	Lise	,063	1,000
		Ön lisans	-,009	1,000
		Lisans	-,083	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,184	,999
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,062	1,000
		Ön lisans	-,072	,999
		Lisans	-,146	,355
		Yüksek Lisans-Doktora	-,247*	,027
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,009	1,000
		Lise	,072	,999
		Lisans	-,074	,997
		Yüksek Lisans-Doktora	-,175	,637
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,083	1,000
		Lise	,146	,355
		Ön lisans	,074	,997
		Yüksek Lisans-Doktora	-,101	,824
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,184	,999
		Lise	,247*	,027
		Ön lisans	,175	,637
		Lisans	,101	,824

Tablo 46.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	İlkokul-Ortaokul	Lise	,229	,999
		Ön lisans	-,019	1,000
		Lisans	-,102	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,250	,998
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,229	,999
		Ön lisans	-,248	,337
		Lisans	-,331*	,001
		Yüksek Lisans-Doktora	-,479*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,019	1,000
		Lise	,248	,337
		Lisans	-,083	,997
		Yüksek Lisans-Doktora	-,231	,346
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,102	1,000
		Lise	,331*	,001
		Ön lisans	,083	,997
		Yüksek Lisans-Doktora	-,148	,245
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,250	,998
		Lise	,479*	,000
		Ön lisans	,231	,346
		Lisans	,148	,245

Tablo 46.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	İlkokul-Ortaokul	Lise	,458	,906
		Ön lisans	,315	,989
		Lisans	,167	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	,132	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,458	,906
		Ön lisans	-,144	,600
		Lisans	-,292*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,327*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,315	,989
		Lise	,144	,600
		Lisans	-,148	,639
		Yüksek Lisans-Doktora	-,183	,445
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	-,167	1,000
		Lise	,292*	,000
		Ön lisans	,148	,639
		Yüksek Lisans-Doktora	-,035	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	-,132	1,000
		Lise	,327*	,000
		Ön lisans	,183	,445
		Lisans	,035	1,000

Tablo 46.b devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	İlkokul-Ortaokul	Lise	,042	1,000
		Ön lisans	-,009	1,000
		Lisans	-,124	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,263	,991
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,042	1,000
		Ön lisans	-,051	1,000
		Lisans	-,166	,237
		Yüksek Lisans-Doktora	-,305*	,003
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,009	1,000
		Lise	,051	1,000
		Lisans	-,115	,937
		Yüksek Lisans-Doktora	-,254	,163
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,124	1,000
		Lise	,166	,237
		Ön lisans	,115	,937
		Yüksek Lisans-Doktora	-,139	,442
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,263	,991
		Lise	,305*	,003
		Ön lisans	,254	,163
		Lisans	,139	,442

Tablo 46.c. Günümüz, Eğitim Durumuna Göre Homojen Dağılmayan E-Ticaret Platformları Tamhane's T2 Post-Hoc Analizi*

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Amazon	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,042	1,000
		Ön lisans	,102	1,000
		Lisans	-,140	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,250	,993
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,042	1,000
		Ön lisans	,144	,780
		Lisans	-,099	,916
		Yüksek Lisans-Doktora	-,208	,180
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,102	1,000
		Lise	-,144	,780
		Lisans	-,242*	,049
		Yüksek Lisans-Doktora	-,352*	,002
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,140	1,000
		Lise	,099	,916
		Ön lisans	,242*	,049
		Yüksek Lisans-Doktora	-,110	,760
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,250	,993
		Lise	,208	,180
		Ön lisans	,352*	,002
		Lisans	,110	,760

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 46.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Hepsiburada	İlkokul-Ortaokul	Lise	,167	1,000
		Ön lisans	-,093	1,000
		Lisans	-,118	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,237	,998
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,167	1,000
		Ön lisans	-,259	,285
		Lisans	-,285*	,008
		Yüksek Lisans-Doktora	-,404*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,093	1,000
		Lise	,259	,285
		Lisans	-,025	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,144	,883
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,118	1,000
		Lise	,285*	,008
		Ön lisans	,025	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,119	,559
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,237	,998
		Lise	,404*	,000
		Ön lisans	,144	,883
		Lisans	,119	,559

Tablo 46.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
N11	İlkokul-Ortaokul	Lise	,208	,998
		Ön lisans	,028	1,000
		Lisans	-,067	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,079	1,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	-,208	,998
		Ön lisans	-,181	,368
		Lisans	-,275*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,287*	,000
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	-,028	1,000
		Lise	,181	,368
		Lisans	-,095	,975
		Yüksek Lisans-Doktora	-,107	,963
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,067	1,000
		Lise	,275*	,000
		Ön lisans	,095	,975
		Yüksek Lisans-Doktora	-,012	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,079	1,000
		Lise	,287*	,000
		Ön lisans	,107	,963
		Lisans	,012	1,000

Tablo 46.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Migros	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,167*	,035
		Ön lisans	-,296*	,027
		Lisans	-,260*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,342*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,167*	,035
		Ön lisans	-,130	,919
		Lisans	-,093	,841
		Yüksek Lisans-Doktora	-,175	,222
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,296*	,027
		Lise	,130	,919
		Lisans	,036	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,046	1,000
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,260*	,000
		Lise	,093	,841
		Ön lisans	-,036	1,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,082	,925
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,342*	,000
		Lise	,175	,222
		Ön lisans	,046	1,000
		Lisans	,082	,925

Tablo 46.c devamı

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Getir	İlkokul-Ortaokul	Lise	-,354*	,000
		Ön lisans	-,407*	,003
		Lisans	-,244*	,000
		Yüksek Lisans-Doktora	-,224*	,000
	Lise	İlkokul-Ortaokul	,354*	,000
		Ön lisans	-,053	1,000
		Lisans	,110	,847
		Yüksek Lisans-Doktora	,130	,743
	Ön lisans	İlkokul-Ortaokul	,407*	,003
		Lise	,053	1,000
		Lisans	,164	,736
		Yüksek Lisans-Doktora	,184	,635
	Lisans	İlkokul-Ortaokul	,244*	,000
		Lise	-,110	,847
		Ön lisans	-,164	,736
		Yüksek Lisans-Doktora	,020	1,000
	Yüksek Lisans-Doktora	İlkokul-Ortaokul	,224*	,000
		Lise	-,130	,743
		Ön lisans	-,184	,635
		Lisans	-,020	1,000

SONUÇ

2020 yılı itibariyle tüm dünyada hızla yayılmaya başlayan Covid-19 pandemisi ile mücadelede, salgının kontrol altına alınabilmesi için karantina uygulamaları yapılmış, bu durum da beraberinde küresel boyutta çeşitli etkiler yaratmıştır. Çağımızda insanlığın ilk defa karşılaştığı pandemi olgusu ile hastalığın hızla yayılıyor olması, sürecin belirsizliği, karantina sebebiyle dışarıya çıkamıyor olmak, hastalığa kapılma endişesi gibi pek çok sebep tüketici davranışlarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu süreçte tüketicilerin çevrimiçi kanallara yöneldiği gözlemlenmiştir.

Hem TÜİK verileri hem de yapılan bu araştırmanın sonuçları, pandemi sürecinin bitmesine rağmen e-ticaret sektöründeki büyümenin devam ettiğini ortaya koymuştur. Alışveriş sıklıklarına ilişkin bulgulara göre, pandemi sebebiyle tüketici davranışlarında meydana gelen değişiklikler, pandemi koşulları geçtikten sonra vazgeçilen dönemsel bir davranış değil, internet kullanımının da artmasıyla beraber geliştirilen bir alışkanlık haline gelmiştir.

Yapılan bu çalışmada, söz konusu üç dönemde katılımcıların alışveriş eğilimleri incelendiğinde, pandemi döneminde market ve temizlik ürünlerine eğilimde artış tespit edilmiş olup günümüzde eğilim, pandemi öncesinde olduğu gibi tekstil ve elektronik ürünlere kaymıştır. Tekstil ürünlerinin alımının kadınlar tarafından, elektronik ürünlerinin ise erkekler tarafından yüksek seviyede tercih edildiği görülmektedir. Genel olarak kadınların moda trendlerini daha çok takip ettikleri, giyim, ayakkabı, çanta ve aksesuar gibi tekstil ürünlerine daha fazla ilgi gösterdikleri bilirse de erkeklerin de artık günümüzde elektronik ürünlerden sonra en çok talebi tekstil ürün grubuna gösterdikleri tespit edilmiştir.

Pandemi dönemi itibariyle, kadınların sosyal medyanın da etkisiyle kozmetik ve kişisel bakım ürünlerine daha fazla ilgi göstermeye başladıkları görülmektedir. Kozmetik markalarının ünlüler ve influencer'lar aracılığıyla yaptıkları ürün tanıtımlarının etkisi, tüketicilerin artan gelir düzeyleri veya yaşam tarzlarındaki değişiklikler ile tüketicilerin bu ürün grubunu daha fazla kullanma eğilimi gösterdikleri, dolayısıyla bu sektördeki pazar payının büyüdüğü gözlenmektedir.

Hazır gıda/yemek sektörünün gittikçe artan bir pazar payına sahip olduğu tespit edilmiştir. Üç dönemde de erkeklerin ve bekâr tüketicilerin bu sektöre taleplerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Cinsiyete ve yaşa göre en çok tercih edilen e-ticaret platformları arasında dönemsel farklılık olmadığı, aynı e-ticaret platformunda devam edildiği belirlenmiştir. Kadınlar Trendyol’u, erkekler ise Hepsiburada’yı üç dönemde de daha yüksek seviyede tercih etmiştir. Trendyol, üç dönemde de 55 yaş ve üzeri yaş grubu hariç diğer tüm yaş aralığındaki katılımcıların en fazla tercih ettiği platform olmuş, 55 yaş ve üzeri katılımcılar genel olarak Hepsiburada’yı tercih etmiştir.

Katılımcıların internetten alışveriş yapmayı tercih etmelerinin sebepleri, pandemi döneminde kapanma nedeni ile dışarı çıkamamak, kalabalığa girmeye tedirgin olmak gibi, o dönemin koşullarına göre değişiklik göstermiş olsalar da genel olarak başlıca sebepler, internet üzerinde ürün/hizmet çeşitliliğinin daha fazla olması, fiyatların daha uygun olması, kolayca ve zahmetsizce ürün ve hizmetlere erişilebilmesidir.

Katılımcıların internetten yapılan alışverişlerin hayatı kolaylaştırdığını düşündükleri ve yüksek oranda e-ticaret yapmaya devam edecekleri tespit edilmiştir. Katılımcıları internetten alışveriş yapmayı teşvik eden unsurların başında ihtiyaçlar gelirken, ürün indirim ve kampanyaları ile ücretsiz kargo seçenekleri de etkili olmuştur. Tüketiciler bir ürün ya da hizmeti tercih ederken en çok ürün ya da hizmetin fiyatına, kalite ve marka güvenilirliğine, o ürün ya da hizmetle ilgili yorum ve değerlendirmeler ile ücretsiz kargo seçeneği olup olmadığına dikkat etmektedir. Özellikle yorum ve değerlendirmelerin bir ürün ya da hizmeti alıp almama konusunda belirleyici bir kriter olduğu görülmektedir. "Türkiye'de Covid-19'un E-Ticaret Müşteri Memnuniyetine Etkisi: Trendyol Örneği" başlıklı çalışmada, Türkiye'deki kullanıcıların ürün veya hizmet tercihlerinde fiyat hassasiyeti sergilediği ve diğer kullanıcıların paylaştığı yorumlara daha fazla önem verdikleri tespit edilmiştir (Baz Aktaş, Aktaş, & Akbıyık, 2021).

E-ticaretin katılımcılar için genel avantajlarının, “daha uygun maliyetle, istenen saatte, mağazaya gitmeden ve her mağazada bulunmayan ürün çeşitliliği arasından rahatça alışveriş yapmak” olduğu; dezavantajlarının ise “daha fazla harcama yapmaya sebep olmak ve kargo ile ilgili gecikme, hasarlı/eksik/yanlış ürün teslimatı gibi sıkıntılar yaşamak” olduğu tespit edilmiştir.

Günümüzde, işletmelerin pazarda ayakta kalabilmeleri, satış hacimlerini geliştirebilmelerine bağlıdır. Benzer ürünler e-ticaret pazarında yer alırken, yeni pazara girecek olan veya pazar payını büyütmek isteyen firma ve satıcıların, (i) hangi ürün gruplarına ve e-ticaret platformlarına talep olduğunu, (ii) hangi tüketici gruplarının bu ürün ve platformları daha çok tercih ettiğini bilmeleri, neye göre segmentasyon yapacaklarını planlamada faydalı olacaktır. (iii) Ürün fiyatlarının belirlenmesinde, kaliteden ödün vermeden ve piyasanın üzerinde kalmayacak şekilde planlama yapılması; (iv) kargo ile ilgili sorunların yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınması; (v) tüketici memnuniyeti odaklı çalışmalar ile satış sonrası tüketicilerin olumlu yorum ve beğenilerini, gerek alışveriş platformlarında, gerekse sosyal medya platformlarında paylaşımını destekleyici stratejiler geliştirilmesi; (vi) tüketicilere göre e-ticaretin daha fazla harcama yapmaya neden olduğu algısının kaldırılması için reklam ve bilgilendirme çalışmaları yapılması, influencer'lar aracılığıyla ürün tanıtımı gibi çeşitli pazarlama stratejileri geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağyıldız, T. S. (2023). *E-ticaretin gelişim süreci hakkında kapsamlı rehber*. Erişim adresi: <https://www.ticimax.com/blog/e-ticaretin-gelisim-sureci-hakkinda-kapsamli-rehber#:~:text=g%c3%bcn%c3%bcm%c3%bczdeki%20anlam%c4%b1yla%20e%20ticaret%20ilk,ticaret%20pizza%20hut%20ile%20ba%c5%9flam%c4%b1%c5%9ft%c4%b1r>. Erişim tarihi: 30 Temmuz 2023
- Aktaş, B. N., Aktaş, B., & Akbıyık, A. (2021). Koronavirüs'ün (covid-19) Türkiye'de e-ticaret müşteri memnuniyetine etkisi: Trendyol örneği. *Bilişim Sistemleri ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 39-50.
- Akyıldız, M. (2009). *Tek faktörlü varyans analizi (one-way anova) ve bir spss örneği*. Erişim adresi: <https://www.istatistik.gen.tr/?p=29>. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Alfa İstatistik (2018). *Spss'te ilişki ve anlamlılık*. Erişim adresi: <https://alfaistatistik.com/blog/16/spss-te-iliski-ve-anlamlilik#:~:text=sosyal%20bilimlerde%20elde%20edilen%20p,miktar%c4%b1%20o%20kadar%20d%c3%bc%c5%9f%c3%bck%20olur>. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Aydın, M. (2022). *Student t testi*. Erişim adresi: <https://biyoinformatik.net/student-t-testi>. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Bilgü, H., Karademir, P., Taşdemir, A., Ünsal, C., Yapıcı, H., & Çelmeli, F. (2020). *Türkiye salgın hastalıklar tarihi bibliyografyası*. İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.
- Büyükyıldırım, Ü. (2014). *Yeni başlayanlar için e-ticaret*. İstanbul: Longplay Dijital Ajans Hizmetleri.
- Chevalier, S. (2022). *Wordwide retail e-commerce sales*. Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales/>. Erişim tarihi: 18 Temmuz 2023
- Cömert, Y. D., & Durmaz, D. (2006). Tüketicinin tatmini ile satın alma davranışlarını etkileyen faktörlere bütünleşik yaklaşım ve Adıyaman ilinde bir alan çalışması. *Journal of Yaşar University*, 1(4), 351-375.
- Datareportal. (2023). *Digital 2023: global overview report*. Erişim adresi: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>. Erişim tarihi: 15 Temmuz 2023
- Datareportal'. (2023). *Digital 2023 april global statshot report*. Erişim adresi: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-april-global-statshot>. Erişim tarihi: 15 Temmuz 2023
- Durmaz, Y., Bahar Oruç, R., & Kurtlar, M. (2011). Kişisel faktörlerin tüketici satın alma davranışlarına etkisi üzerine bir araştırma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 114-133.
- Ergün Bülbül, S. (2020). Çoklu karşılaştırma testleri ve bir örnek uygulama. *Öneri Dergisi*, 14(3), 95-100.

- Fırat, F. B. (2020). *İnterneti dünyaya getiren dünya: internet hukuku*. Erişim adresi: <https://hukukvebilisim.org/interneti-dunyaya-getiren-dunya-internet-ve-hukuk/>. Erişim tarihi: 8 Kasım 2023
- Iqbal, Z., & Singh, D. J. (2021). Future of retail business in India and advantage or disadvantages of e-commerce in retail market. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 12(10), 3234-3248.
- İstatistik Türkiye (2016). *Post-hoc testlerinin doğru kullanımı*. Erişim adresi: <https://istatistikturkiye.com/post-hoc-testlerinin-dogru-kullanimi/#>. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Kalaycı, Ş. (2006). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kara, A., Özler, F., Kaya, O., Eroğlu, O., & Şaşmaz, Ö. (2020). *Tüketici davranışları 11-12 ders materyali*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kartarı, A. (2014). *Kültür, farklılık ve iletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Memikoğlu, P. D. O., & Genç, P. D.V. (2020). *Covid-19*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Mhlanga, D., & Dunga, H. M. (2023). Demand for internet services before and during the covid-19 . *International Journal of Research in Business and Social Science*, 12(7), 626-640.
- Niranjanamurthy, M., Kavyashree, N., Jagannath, M. S., & Chahar, D. D. (2013). Analysis of e-commerce and m-commerce: advantages, limitations and security issues. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering (IJARCCE)*, 2(6), 2360-2370.
- NIST/SEMATECH (2012). *E-handbook of statistical methods*. doi: 10.18434/M32189
- Odabaşı, Y., & Barış, G. (2003). *Tüketici davranışı*. İstanbul: MediaCat.
- OECD. (2011). *Oecd guide to measuring the internet society 2011*. OECD Publication. doi:10.1787/9789264113541-en.
- Özmen, Ş. (2012). *Ağ ekonomisinde yeni ticaret yolu e-ticaret*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. L. (2015). *Consumer behavior*. Essex, England: Pearson.
- Schiffman, L., O'Cass, A., Paladino, A., & Carlson, J. (2010). *Consumer behaviour*. Australia: Pearson.
- Solomon, M. R. (2007). *Consumer behavior buying, having and being*. New Jersey: Pearson.
- Solomon, M. R., Bamossy, G. J., Askegaard, S., & Hogg, M. K. (2016). *Consumer behaviour a european perspective*. United Kingdom: Pearson.
- Soylu, D. Ö. (2020). Türkiye ekonomisinde covid-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırma Dergisi (ASEAD)*, 7(6), 169-185.

- Şenol, E. (2020). Covid-19: nasıl bir hastalık? *Pandemi ve Covid-19* içinde (ss. 185-197). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şimşek, M., Çelik, A., & Akgemci, T. (2019). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Taher, G. (2021). E-commerce: advantages and limitations. *International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences*, 11(1), 153-165.
- Ticimax (2023). *E-ticaretin gelişim süreci hakkında kapsamlı rehber*. Erişim adresi: <https://www.ticimax.com/blog/e-ticaretin-gelisim-sureci-hakkinda-kapsamli-rehber#:~:text=g%c3%bcn%c3%bcm%c3%bczdeki%20anlam%c4%b1yla%20e%2dticaret%20ilk,ticaret%20pizza%20hut%20ile%20ba%c5%9flam%c4%b1%c5%9ft%c4%b1r>. Erişim tarihi: 23 Ocak 2023
- TÜİK. (2022). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması*. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-\(bt\)-kullanim-arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-(bt)-kullanim-arastirmasi-2022-45587). Erişim tarihi: 30 Haziran 2023
- TÜİK. (2023). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması*. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-\(bt\)-kullanim-arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-(bt)-kullanim-arastirmasi-2023-49407). Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (2014). *Elektronik mevzuatın düzenlenmesi hakkında kanun*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?mevzuatno=6563&mevzuattur=1&mevzuatertip=5>. Erişim tarihi: 19 Eylül 2023
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023). *Elektronik ticaret bilgi sistemi (etbis) 2022 yılı verileri*. Erişim adresi: <https://www.eticaret.gov.tr/istatistikler>. Erişim tarihi: 30 Haziran 2023
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023, Ekim 9). *Elektronik ticaret bilgi sistemi (etbis) 2023 yılı ilk 6 ay verileri*. Erişim adresi: <https://www.eticaret.gov.tr/haberler/10094/detay>. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024
- Veri Kaynağı (2022). *Covid-19 ve dünden bugüne salgınlar*. Erişim adresi: <https://www.verikaynagi.com/duyuru/covid-19-ve-dunden-bugune-salginlar/>. Erişim tarihi: 25 Eylül 2023
- W3C (2023). *Tim Berners-Lee*. Erişim adresi: <https://www.w3.org/people/berners-lee/>. Erişim tarihi: 23 Aralık 2023
- Webrazzi (2019). *İnternetin dünyayı sarsan 50 yılının kısa hikâyesi*. Erişim adresi: <https://webrazzi.com/2019/10/31/dunyayi-degistiren-internetin-50-yili/>. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2023
- World Health Organization (2023). *Coronavirus disease (covid-19) pandemic*. Erişim adresi: <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>. Erişim tarihi: 25 Eylül 2023
- World Health Organization. (2023). *Coronavirus (covid-19) dashboard*. Erişim adresi: <https://covid19.who.int/>. Erişim tarihi: 25 Eylül 2023
- Yeşil, A. (2010). *E-ticaret*. İstanbul: Kumsaati Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

EK 1. ETİK KURUL BAŞVURU SONUCU

T.C. İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARAR SURETİ

Toplantı Tarihi : 08.11.2023
Toplantının Yeri: Nişantaşı Üniversitesi Toplantı Odası
Toplantı Sayı : 2023/42
Toplantı Saati : 14:00

Gündem:

Gündem11. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgi Teknolojileri program öğrencisi Ayşe Utkan Kahraman'ın yardımcı araştırmacı ve sorumlu araştırmacı Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Dayıoğlu'nun bulunduğu "Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği" adlı çalışmasının görüşülmesi.

KARARLAR:

Karar11. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgi Teknolojileri program öğrencisi Ayşe Utkan Kahraman'ın yardımcı araştırmacı ve sorumlu araştırmacı Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Dayıoğlu'nun bulunduğu "Pandeminin E-Ticaret Alanında Tüketici Davranışlarına Etkileri: İstanbul Örneği" adlı çalışması görüşüldü. Yapılan görüşmede çalışmanın Üniversitemiz Etik Kurulu Yönergesi hükümleri gereğince etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmaması nedeniyle **uygunluğuna** oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Uğur YOZGAT
Başkan